9. 5. 196

F.5

Digitized by Google

XXXVIII

~~[illegible]~~

ANON.

Digitized by Google

Digitized by Google

DE SANCTIS
SEPTEM
DORMIENTIBUS.

Digitized by Google

Digitized by Google

SANCTORUM
SEPTEM
DORMIENTIUM
HISTORIA
EX ECTYPIS
MUSEI VICTORII
EXPRESSA.

DISSERTATIONE
ET VETERIBUS MONIMENTIS
SACRIS PROFANISQUE
ILLUSTRATA.

ROMÆ
Ex Typographio Pagliariniano.
ANNO REP. SAL. cIↃ. IↃ. CC. XLI.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

IN HONOREM TRANSIERVNT TRIVMPHI ETIAM INSTRVMENTA SVPPLICII.

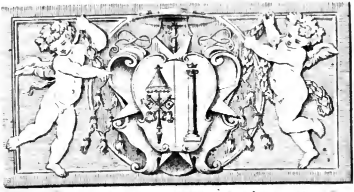
S. Leo PP. Sermone in Natali S. Laurentii Martyris.

Digitized by Google

Eques Hieronymus Odam delin. *Ioann Petroschi Sculp.*

Digitized by Google

Illuſtriſſimo, & Reverendiſſimo Domino

PROSPERO COLUMNÆ

SS.mi DOMINI NOSTRI

CUBICULI PRÆFECTO.

Thomas, et Nicolaus Pagliarini. S. P. D.

NON, quæ plerique maxime admirantur, ſummum genus, dignitas, opes, & alia ejuſmodi multorum communia, optabilia potius quam laudabilia,

(*etſi fortuna in Te Vir Ampliſſime ea contulit univerſa,*) *ſed quæ tua ſunt, præclara & excelſa indoles, magnum, & laudandarum Artium ſtudiis ſubactum ingenium, egregia in liberalium diſciplinarum cultores voluntas, atque in omnibus præſtantiſſimis actionibus tuis generoſus animus ſemper tui nominis memor, tuorumque imitator Majorum, ea nos potiſſimum impulerunt, ut vehementer te coleremus, & nos noſtraſque res Tibi veluti Patrono, ſeu potius Domino dederemus. Morum deinde tuorum mira facilitas, & ſuaviſſima Comi-*

tas,

tas, quæque Principem Virum maxime decet humanitas incredibilis, nos ita firmiter in tua Clientela attinuerunt, ut nulla vi umquam illinc nos avelli poſſe videamur. Tuo igitur Tuique ſimilium ope, & auxilio freti novam Typographiam adornavimus, cui ſi talium Virorum aura benigne aſpiraverit, verendum non erit ne in inſtituto curſu hæreamus, ſed plane confidimus, nos eo quo intendimus perventuros. Nam quæ antiquitatibus illuſtrandis Viri eruditionis, & doctrinæ laude florentes ad nos quotidie afferent, ea certum nobis eſt prælo

omnia

omnia ſubjicere in ſpem ineundæ eorum gratiæ, qui ejuſmodi elegantiis delectantur; Quarum cum Tu præcipuo quodam amore tenearis, hanc Diſſertationem ad cognoſcendam Antiquitatem ſpectantem Tuo Nomini dedicatam voluimus, non temere in eam ſpem adducti, fore ut hoc munuſculum, ſive pro tua in hæc ſtudia voluntate, & favore, ſive etiam pro Magnitudine Animi Tui, quâ ſummam in Te obſervantiam noſtram multis documentis gratam Tibi eſſe declaraſti, libentiſſime excipias. Vale. Romæ VI. Idus Maii An. MDCCXLI.

PRÆ-

PRAEFATIO.

ETSI mihi conſcius ſum, expoſitionem aliquam in Tabulas æreas *Muſei Victorii*, quæ de OSTRANIS, & SENTINATIBUS populis meminerunt, Viris eruditis paullo ante ſpopondiſſe; tamen in ea elucubranda, ingenue fatendum eſt, alio me impulit ſacræ vetuſtatis ſtudium (quo mirifice ab ineunte ætate delectatus ſum, & quod vel integros meos libellos occupare ſolet, vel ſi non integros, ſaltem partem non modicam implere conſuevit); ita ut ab incœptis modo recedendum eſſet, occulta vi cogente eumdem laborem in aliud tempus differre, ut alacrius reſumeretur, atque inſtauraretur aliquando novis curis. Igitur ſi quis tamquam moroſum hominem velit me amice reprehendere, habet unde excuſet dum hæc eduntur: non enim eſt mihi animus ab illuſtrandis illis antiquiſſimis, ac vere ſingularibus

Ta-

Digitized by Google

Tabulis alienus (1), ſed prævaluit Sacri Monimenti veneratio, ut priorem locum hæc eadem, quæ ſcribimus obtinuerint, illa poſteriorem. Sacrum Cimelium, quod vulgare conſtituimus, multas plane meretur piorum, doctorumque Virorum inſpectiones, quas fortaſſe digeſtas, non ſine aliqua ſtudii adſiduitate, Deo Optimo Maximo legentes acceptas referent, non nobis, qui illo juvante movemur ad hæc potius eligenda, quam alia quæcumque, & iſta illis præferenda. In hac Diſſertatione, ut Lectoribus morem gerere videremur, multa Scriptorum teſtimonia & locos ad Hiſtoriam Sanctorum VII. Dormientium (de qua diſquirendum eſt) explanandam, & illuſtrandam, pro occaſione deſcripſimus, atque adtulimus ad paginarum extremas oras (2), quo magis expedire duximus, & opportunum. Acta, a quibus loci

(1) Has æreas Tabulas, ab aliis jam editas, emendatiores vulgavimus Pagina XII. & Pag. XIII. poſt Præfationem ad Diſſertationem Glyptographicam, editam Romæ Typis Zempelianis (in 4.) Anno. cIↄ. Iↄ. cc. xxxix. Sed quam emendatiſſime illas edidimus eodem anno in folio majori ex eadem Officina Typographica Joannis Zempel, collatis iterum exemplaribus vetuſtiſſimis.

(2) Cicero *De Natura Deorum* Libro I. pag. 237. inquit. *Nec vero probare ſoleo, id quod de Pythagoreis accepimus, quos ferunt, ſi quid adfirmarent in diſputando, quum ex eis quæreretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos*, IPSE DIXIT. *Ipſe autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam ſine ratione valeret auctoritas*. Ergo ratio præſit opinioni.

ci excerpti ſunt, diſtinximus, in *Antiquiora*, *& Acta alia*, ut a Bollandianis nuncupata fuerunt, licet priora ſint legitime tributa *Jacobo Sarugenſi*; alia *Sancto Gregorio*, *Turonenſium Epiſcopo*, ut faciliori negocio, qui cupiunt, valeant recognoſcere cum editis: *Acta longiora*, quod minus ſincera putentur, parcius adire curavimus. Ceterum Codices non nullos manu ſcriptos inſpeximus cum Hiſtoria eorumdem Sanctorum: Vaticanos (1), Vallicellanos (2); ſed nihil in his animadvertimus, quod Acta vulgata, atque Hiſtoriam magis perſpicue illuſtraret. Tamen ex eiſdem aliqua deſcripſimus, & ea in Appendice vulgabimus, quæ de vetuſto cultu illis tributo fidem faciunt. Ciceronis autem ſen-

(1) Codices Membranacei Vaticanæ Bibliothecæ, olim *Reginæ Svecorum Chriſtinæ*, quos vidimus.

Codex 493. pag. 162.

Codex 542. pag. 81. Ex hoc Codice deſcripſimus Acta Sanctorum VII. Dormientium, quæ cum in paucis differant ab Actis Longioribus a Bollandianis evulgatis, minime edenda eſſe decrevimus.

Codex 593. pag. 149.

Codex 622. pag. 1.

Codex 711. pag. 92. In iſto Codice legitur Oratio in honorem Sanctorum VII. Dormientium, quam in Appendice edimus.

Codex 1127. pag. 162. Habet Acta Sanctorum Epheſinorum, quæ *Acta alia* a Bollandianis nuncupantur.

Codd. Vaticano-*Palatini*, quos vidimus.

Codex 477. pag. XII. Ex hoc Codice deſcripſimus quæ pertinent ad Hiſtoriam Sanctorum VII. Dormientium, & ea loco Appendicis vulgantur.

Codex 863. pag. 19.

Codex *Vaticanus*. 5084. pag. 25.

(2) Codex ſignatus intus & extra F. 8. Titulo recentiori notatus: *Opuſcula varia antiquorum auctorum*. Continens vero *Summam* Joannis Belleit, *de reddenda ratione Eccleſiaſticorum Officiorum*, & *de Feſtis Sanctorum*.

Ibidem legimus, ac etiam deſcripſimus fragmentum Vitæ Sanctorum VII. Dormientium. Illud tamen edere non ducimus opportunum.

ſententiæ, quas indicare oportebat, ad editionem Operum ejuſdem a *Petro Victorio* curatam, purgatam, ac publicis typis impreſſam Venetiis in folio in Officina Lucæ Antonii Juntæ reſpondent. Gemmas tres ex *noſtro Muſeo*, quæ ad ornatum Operis eduntur, neque de iis peculiare aliquid diſſeritur, exprimunt Literæ initiales E. in Præfatione, O. in Epiſtola ad Lectorem, & P. in Diſſertatione Hagiologica. Literam E. ornat Gemma, in qua ADAM. & EVA uxor; ambo ſtantes in Paradiſi medio, ubi arbos ramoſa (1) fructibus, ac frondibus dives, atque onuſta. Truncum arboris vario ambitu complectitur, adſcenditque callidus Serpens, ad Evam capite converſus, ac quaſi cum ea loquens. Ea vero contra Dei præceptum, pomum ex eadem arbore, *Scientiæ boni*, *& mali*, jam decerptum, conſpicit comeſura; quem deinde, utinam numquam comediſſet. Adam adloquitur Evam, & utrimque aliæ arbores ſpectantur. Hiſtoria notiſſima eſt ex Divinis Scripturis (2). Eadem in antiquo vitro exciſo exſtat pariter in *eodem Muſeo*; ubi in alio vitro antiquo, bracteata auro lamina conſpi-

(1) De ſpecie Arboris, nihil exploratum. (2) Lib. Gen. Cap. II. & Cap. III.

ſpicuo, viſitur Arbor cum Serpente circum involuto: Emblemate, eamdem ipſam Hiſtoriam compendio recludente. Gemma, quam ibi loci exhibemus, *Lapislazulus* nuncupatur. Litera P. Jeſum Chriſtum exprimit quum inquit (1). EGO SUM PASTOR BONUS. BONUS PASTOR ANIMAM SUAM DAT PRO OVIBUS SUIS. (2) EGO SUM PASTOR BONUS, ET COGNOSCO OVES MEAS, ET COGNOSCUNT ME MEÆ: ET ANIMAM MEAM PONO PRO OVIBUS MEIS. Igitur rudi, brevique tunica indutus, & calceis more ruſticorum, nullo cultu religatis, Ovem, quæ perierat geſtat humeris ſuis, aliæque duæ de ſuo ovili ſculptæ ſunt utrimque ad ejus pedes. Adeſt *Arbor* parte una; ex alia *Anchora*, & in ima parte *Piſcis*. Omnia plena myſterio. Non nulla ex his explanantur in Nummo æreo Veterum Chriſtianorum (3), & illuſtrantur inſigni, ac plane magni facienda alia Gemma anulari *in Muſeo Victorio* adſervata, & (4) ad calcem ejuſdem Libri edita. Hanc Gemmam cum Paſtore Evangelico, dicunt *Carneolam* antiquarii. Alia Gemma,

b quæ

(1) Joannis Capite x. Verſic. 11.
(2) Ibidem. v. 14. & v. 15.
(3) Parte II. Cap. xvii.
(4) Pag. 105.

Digitized by Google

quæ decorat centrum Literæ O. in Epiſtola ad Lectorem,
Auditùm Superis, auditum Manibus Orpheum refert, quo Lyram modulante, ut ait Silius Italicus (1),

Cum ſylvis venere feræ cum montibus amnes.
Hoc autem ſymbolo veteres Chriſtiani pro Imagine Jeſu Chriſti uſi ſunt(2),ſæpenumero illum ita depingentes in parietinis Sacrorum Cœmeteriorum: Cujus rei plura monimenta adferunt Boſius, atque Aringhius, ac poſtremo de illis teſtatur Boldettus in Obſervationibus ad Sacra Cœmeteria (3). Ipſam Gemmam a priſcis Chriſtifidelibus ſculptam fuiſſe, neque adfirmaturi ſumus, neque profecto negaturi. Modus tamen artificis, qui ad inferiorem cælaturæ claſſem pertinet, facile Chriſtianorum opus fuiſſe perſuadet. Quum Ethnicis plerumque inſervirent peritiores artifices, & ipſi quoque Ethnici eſſent. Nos certe pretioſum hunc anularem lapillum ceteris ſacris lipſanis adjunctum

(1) *Bellor. Punic.* Lib. xi. v.462. & v.468. Vide Caſſiodorum Lib. II. *Variarum*, Epiſt. xi. Virgil. Lib. iv. *Georgicor.* Ovidium, Horatium, Claudianum &c.

(2) Vide ſis Euſebium Pamphilum in Oratione de Laudibus Conſtantini, habita in Tricennalibus, Capite xiv.

Utebantur quoque primo ævo Chriſti fideles muſico Lyræ inſtrumento pro ſymbolo, ut tradit S. Clemens Alexandrinus, *Pædagog.* Lib. III.

(3) Lib. i. Cap. vii.

ctum religioſe cuſtodimus : lapillum vero nuncupant *Carneolam*. Tabulam æri inciſam, in qua Ectypon cum Hiſtoria Sanctorum Epheſinorum Dormientium expreſſum eſt, ornavimus Chriſti Monogrammate, literis A. & ω. utrimque inſcriptis, uti in anulo quodam vetuſto cum aliis ſacris cimeliis vulgato, a nobis proditur (1). Palmas quoque, & Coronam adjecimus, certaminis feliciter conſummati ſymbolas. Demum floſculos Papaveris ſeptenos (quos Somno dicavit antiquitas, ut notum eſt), non tantum ornamenti gratia adpoſuimus; verum etiam, ut quoquo modo vulgarem opinionem ſectantes, viſo antiquo Monimento, animadverterent illico Dormientium titulum eiſdem Sanctis tributum non eſſe ſine myſterio. Quum vero in Operis progreſſu non numquam ſermo occurrat de Vitreis quibuſdam monimentis, quæ ab antiquariis, recentiori vocabulo, *paſtæ antiquæ* nuncupari ſolent. Atque illa ſecus parentur ab iis, quæ a claro Viro Philippo Bonarrotio Senatore Florentino deſcripta ſunt in Opere de Fragmen-

 tis

(1) *Nummus æreus Veterum Chriſtianorum Commentario in duas Partes diſtributo explicatus &c.* Parte I. Capite XI. pag. 52.

tis Vaſculorum (1), in quibus imagines ſacras ex auro bracteato expreſſerunt veteres Chriſtiani, & profanas iconas pagani: operæ pretium fore duxi, methodum, qua utendum eſt ad illa conficienda deſcribere, & poſteris memoriam opificii perquam utilis exponere: maxime quia noſtra ætate ſumma in eis perfectio commendatur (2); ita ut Jaſpides nigræ, virides, rubræ; Achates varie-

(1) *Oſſervazioni ſopra alcuni Frammenti di Vaſi antichi di Vetro ornati di figure, trovati ne' Cimiterj di Roma &c.*

(2) Excellunt modo in Urbe *Carolus Angbier* Romanus Aurifex, filius *Adriani* Lutetiæ Pariſiorum nati, pariter Aurificis, qui paucis ab hinc annis Romæ vivere deſiit, & idem operis genus optime callebat. *Chriſtianus Fridericus Debn*, Svecus, ex Provincia Pomerania, qui maximam gemmarum copiam hiſce vitris effinxit, & eamdem quotidie adauget gemmis inſignioribus. Harum vero elegantiarum ſeriem, venalem præbet: ſive etiam Ectypa ab illis diligenter ducta, pluſquam mille numero. Præterea *Auguſtinus Menga* Neapolitanus, cujuſvis generis fictitias hujuſmodi gemmas conflat. Hi autem omnes ſingulari propemodum artificio illas perficiunt; ita ut ſive opacas malis, ſive translucidas, niſi ad rotam, tamquam ad Lydium lapidem, experimento probaveris, veras eſſe gemmas putes · & ſi anulo illas inſerueris; quiſquis viderit; idemque artis peritus ſit, facile decipiatur. Materiam vero ipſis operibus faciundis præſtare ſolet *Alexius Mattioli* (cui potiſſime debemus egregia opera muſiva, quæ ab *Petro Adami* Neapolitano, nuper defuncto; itemque ab Equite *Petro Paullo Chriſtophoro Romano*, Viro noſtro ævo clariſſimo coagmentata ſunt. Ab utroque enim multæ tabulæ, præcipue in Sacroſancta Vaticana Baſilica, æterno teſſellato opere confecta ſpectantur.). *Alexius* igitur vitreas oſſas parat gemmis factitiis conflandis valde idoneas. Sed ut ingenium viri Extraneis etiam hominibus innoteſcat; non enim de trivio, vulgareſque homines proponimus. Is purpureum colorem, quo Jaſpides factitiæ coloris rubri parantur, ſuo ſtudio adſequutus eſt, & in eo ad ſexaginta gradus coloris rubri (quam Scalam appellant), nempe a roſaceo ſubalbido ad purpureum ſerici villoſi mirabiliter pervenit, ſine quibus perpauca præſtaret ars muſivaria. Porro illuc deveneramus, ut quum ejuſdem coloris muſivarius indigeret, opera vetuſtiora neceſſe haberet diſſolvere, ac delere. Alia quoque laudabilia, atque utilia præſtat *Alexius* felici ingenii ſui conatu; ita ut dignus illo honore, & compenſatione cenſendus ſit, quem calamitas noſtrorum temporum, vel ſero, vel minime rependit.

Digitized by Google

riegati, Carneolæ, Hyacinthi, Amethyſti, Chalcedonii affabre exprimantur; poſitiſque in conſpectu, veterum anulorum vitreis hiſce paſtis, cum ipſis gemmis de veritate rei quaſi contendendum ſit. Igitur parata gemma inſculpta, ſive exſcalpta, ſi quis velit hujuſmodi paſtas optime conficere; ſumta ferrea lamina, altitudinis circiter unius digiti, & in circulum, ſive in figuram ovatæ formæ ſinuata (circumferentiæ paullo majoris, quam ipſa gemma ſit); non utique ſtamno, ſive alia materia ſolidatur, ne ab elaſtica vi queat diſſolvi, quum ad ignem admovetur; ſed tantummodo perfecte jungitur, perforatis, clauſiſque reflexo, ſeu repercuſſo claviculo extremitatibus laminæ, quæ altera alteri, lima admodum imminutæ ſuperponuntur, ut circulum conſtituant. Tunſa deinde *terra Tripolitana* (quæ ita ab ea Civitate in Africa regione ſita appellatur, quæ *Regni Tripolitani* caput eſt, & ab antiquis Scriptoribus alio nomine dicitur *Leptis magna*, nunc autem *Tripolis Barbarorum*), tertia pars deſcripti circuli, eadem terra digito preſſa impleatur. Reliquum ejuſ-

ejuſdem terræ ponatur in catino, aqua multa ſuper effuſa, quæ manu, ſive rudicula miſceatur, atque agitetur. Effundatur deinde ex ipſa aqua permixta in aliud vas, ut in fundo ejuſdem vaſis lutum deponat. Interim ex terra craſſiori, quæ in catino remanſit, pars altera ferrei circuli replenda eſt, atque calcanda pollice, eaque levior eſt primo *terræ Tripolitanæ* ſolo. Demum ex eadem terra elutriata, ut diximus, vulgo *decantata*, quæ leviſſima omnium eſt (1), aqua jam purgata ſecus emittetur, & tertia pars ſuperior ferrei circuli, tota ex ea pene exſiccata, atque, ut ita dicam, jam impalpabili, impleatur, ita ut redundet. Gemma deinde converſa cælatura premitur, quantum fieri poteſt ſuper iſta terra, & inverſo circulo, percutitur leniter bacillo, ſeu virgula ex latere, ſemel, bis, aut ter; ſtatimque gemma decidet, relicta impreſſione ſui nitidiſſima in illa terra circulo ferreo conſtricta, ac conſtipata. Attamen, ut quod in deſiderio eſt, perfectionis laudem obtineat, tutius erit in unaquaque gemma vitro effingenda,

(1) *Plane* non aliam terram facile inveneris, quæ cribro, licet tenuiſſimo expurgata lapillis, & craſſioribus arenæ calculis, ei poſſit comparari.

genda , opus explanatum iterare ſexies, octies, decies. Poſt hæc vitrum ſolidum, coloratum, ſive diaphanum, ſive opacum, quantum ſatis eſt operi faciundo, ſuperponatur circulo ferreo, ſeu *terræ Tripolitanæ* in circulo coactæ, ac typum gemmæ referenti, & ita in furno accenſis carbonibus undique æſtuante exponitur, donec vitrum liquefieri evidenter adpareat (caveant autem qui hæc agunt ab uſu follis omnino). Interea os furni clauditur ferreo repagulo, ut totus calor circa illud opus verſetur: aliquando tamen introrſus oportet adſpicere, ut vitri mox ſequutura liquatio conſpiciatur. Tunc temporis ferrea ſpathula vitrum comprimitur, ac forcipe tandem comprehenſo circulo extrahatur a furno, & ponatur in tepidario, donec omni igne conſumto, cum tepore paullatim frigeſcat, & ne per antiperiſtaſin a furno ad aërem frigidum translatum opus facili negocio findatur, & in partes plurimas, ut docet magiſtra rerum experientia, dilaceretur. Verumtamen, quæ de ferreo circulo, de furno, ac tepidario diximus, clarius oſtendent omnia

nia figuræ, quas curavimus incidendas.

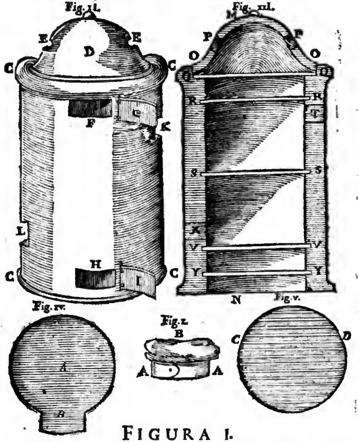

FIGURA I.

AA. Circulus ferreus, in quo *terra Tripolitana* cum gemma imprimitur.

B. Vitrum quod in Furno colliquandum eſt.

FIGU-

FIGURA II.

CCCC. Vas fictile, figura cylindri, paratum ad opus (1): Alii autem ad fictitias gemmas perficiendas Vaſe fictili utuntur, cujuſmodi in Officinis Aromatariorum, & Spargyricorum adhibetur, in *Furnum*, *Fornacem*, *Cinerarium*, ac *Tepidarium* converſo.

D. Caput Vaſis fictile, quod movetur ad nutum, ac placitum artificis, ut pars interior carbonibus repleri poſſit.

EE. Oculi duo in capite Vaſis aperti, ut carbonibus repleto capite, aër utrimque permeans ignem alat. Vide Fig. III. Literis PP.

F. Os *Furni* ferreo repagulo occludendum.

G. Ferreum repagulum.

H. Os *Tepidarii*.

I. Ferreum repagulum ad claudendum os Tepidarii accommodatum.

K. Os Fornacis. Vide ſis Fig. III. Litera T.

L. Os Cinerarii. Vide Fig. III. Litera X.

 FIGU-

(1) Fit autem Vas ex creta rubra: ea nempe, qua ollæ coquinariæ conficiuntur. Hæc creta aqua diſſolvitur, ac deinde cribro purgatur a lapillis, quibus permixta eſt; Deinde equino ſtercore, areſacto, laterculorumque pulvere, ac ferri limatura, creta miſcetur, diciturque *Lutum Sapientiæ*. Non nulli, ut magis conſtans ſit opus, quoſdam ferreos circulos, puta tres, aut quatuor, in ipſa Vaſis ſtructura, cum creta componunt; coctumque Vas, ab igne non læditur.

FIGURA III.

MN. Vas fictile ſectum ſcenographice a ſummo ad imum.

MO. Caput Vaſis accenſis carbonibus exæſtuans.

PP. Oculi duo in ipſo capite Vaſis aperti, ut in priori Figura II. Literis EE.

QQ. Lamina ferrea os Vaſis cooperiens.

QR. Pars Vaſis vacua, quæ *Furnum* appellatur. Hæc autem pars Vaſis a Q. ad R. tota intrinſecus circumveſtitur lamina ferrea ſinuata uſque ad extremitates oris in ipſo vaſe aperti. Os indicatur Fig. II. Litera F.

RR. Lamina ferrea, cui ſuperimponuntur opera excoquenda, uti oſtendit Figura I. Eadem vero lamina RR. ita expanſa, ſicuti eſſe debet, ſatis exprimitur Figura IV. Literis *A. B.*

RS. Fornax carbonibus accenſis repleta.

SS. Crates ferrea, quæ Fornacis ſolum eſt, & cinerem in inferiorem loculum exonerat, Vaſe per eam diviſo bifariam. Sed ipſam cratem oſtendit Fig. V. Literis *C. D.*

T. Os Fornacis ad immittendos carbones, & exci-

excipiendum aërem apertum in Vaſe forinſecus, & ne calor ignis lædat artificem, dextrorſum. Vide Fig.II. Lit.K.

SV. *Cinerarium* æquale Fornaci RS.

VV. Lamina ferrea.

X. Os *Cinerarii* ad emittendum cinerem ſiniſtrorſum patens. Vide Fig.II. Lit.L.

VY. Pars Vaſis vacua, quæ *Tepidarium* dicitur, quod in ea, opera jam perfecta tepeſcunt, & æqualis eſt Furno QR.

YY. Lamina ferrea, quæ fundum Vaſis conſtituit.

FIGURA IV.

A. Lamina ferrea, quam deſcripſimus in ſuperiori Figura III. Literis RR.

B. Pars ejuſdem laminæ *A.* ſive RR. quæ implet ſolum oris Furni, indicatum Fig. II. Litera F.

FIGURA V.

C. D. Crates ferrea, quæ indicatur in præcedenti Figura III. Literis SS.

Figuræ adpoſitæ, ut ad uſum opportune reducantur, per partes ſingulas menſurantur pede, ſeu palmo architectonico: ſecus autem Figura I. quæ multo majori modulo delinea-

ta eſt, ut facilius perſpiciatur, & operationis ordo, clare, ac dilucide explanetur.

Ceterum qui operi incumbunt, utuntur ocularíis, ſive conſpicillo (1), quum introſpicere velint, ne calor ignis ab oſtio Furni vehementer emanans oculorum aciem lædat. Conſpicillum autem nulla arte optica elaboratum eſto, ne res minuat, aut adcreſcat; adhibetur enim ſolummodo vitrum cryſtallinum aptatum ad formam conſpicilli, ne viſus irritetur, aut vulneretur. Hæc vero breviter dicenda exiſtimavimus circa inſtitutum opus, prævia adloquutione; properandum enim modo eſt, & ad ipſam Hiſtoriam Sanctorum Dormientium contendendum. *Horæ quidem cedunt*, inquit Cicero (2), *& dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus umquam revertitur: nec quid ſequatur ſciri poteſt...... Tantum remanet quod Virtute, & recte factis ſis conſequutus.*

EPI-

(1) Adi Plinium Naturalis Hiſtoriæ Libro XXXVII. Cap. V. & ea quæ ad Plinium illuſtrandum nuper prodere libuit in Diſſertatione Glyptographica Capite XXVIII. pag. 103. & ſequentibus amabo percurras velim, & ſi vacat, ponderare ne graveris.

(2) In Catone Majore. Pagina 513.

EPISTOLA

AD LECTOREM.

OMNIS generis monimenta, quæ latent in ſcriniis, ſive in abditis quibuſque locis, viris eruditis impervia, vix proſunt illi qui poſſidet (1). Heinc laudibus commendantur rerum antiquarum collectanea publicis typis excuſa, licet quandoque prodeant in vulgus nulla deſcriptione conjuncta. Nos igitur dum hæc cogitamus, aliqua *Muſei Vi-*

(1) Caſſiodorus (*Variarum Lib.* IV. *Epiſt.* XXXIV.) inquit: *Divitis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ ſi jaceat· uſu creſcit ad pretium; quando & apud vivos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur &c.*

Gemmæ quoque ab Oriente in Italiam advectæ (quæque ſplendoris gratia monilibus, atque anulis inſeruntur, variæque lucis fulgore, arte magiſtra naturam juvante, cominus, eminus intermicant), quouſque thecis occluduntur, pene ſimiles lapidibus quos calcamus reputari poſſunt, quum nullo luminis nitore ſplendeant. Inde Ovidius, rem noſtram acu tangens, Lib. II. Metamorphoſeon, Solis auratum currum deſcribens, ait:

Per juga Chryſolyti, poſitæque ex ordine Gemmæ,
Clara repercuſſo reddebant lumina Phœbo.

Idem pariter dicendum eſt, de quibuſque rebus optimo colore diſtinctis: color enim, nonniſi coruſcante lumine diſtinguitur. Sunt igitur hæc omnia, quum latent, atque ab uſu removentur, tamquam vere non ſint.

Victorii ſingularia cimelia de more illuſtrantes, alia quoque ejuſdem Muſei inedita emblemata hac illac in lucem emittenda curamus, parati pluribus vigiliis, ſed jucundo labore, aliquando Muſeum totum vulgare, atque exponere: modo vita ſuppetat (1), ac Lectoris gratia frui ſine invidia concedatur. Porro in ſtudia literarum incumbere e re noſtra ducimus, necquicquam ultra cupimus, niſi a te, Lector benevole, probari, quum aliquid in manus tuas damus. Tu interim hiſce noſtris lucubrationibus UTERE FELIX (2), & convivali adclamatione, quam ex antiquo vitro (3) nunc primum exhibemus (Urbis hoſpes ſis, vel extraneus), læ-

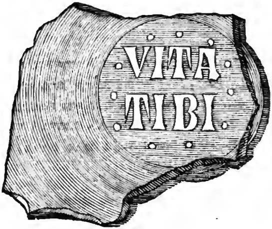
tare

(1) Ita Plinius *Epiſtolarum* Libro v. *Epiſt.* v. *Occurſant animo mea mortalitas: mea ſcripta: nec dubito te quoque eadem cogitatione terreri .... Proinde, dum ſuppetit vita, enitamur, ut mors quam pauciſſima, quæ abolere poſſit inveniat.*

(2) In gemmis anularibus antiquis hæc formula non ſemel occurrit. Mutuum aliquando accepi anulum aureum, ſive potius anularem laminam auream vetuſtiſſimam, totam circum perforatam hiſce literis. VTERE. FELIX. MVLTIS. ANNIS. Sed monimentum adeo elegans, paullo poſt igne liquatum amiſimus. Heu rem iniquam, & graviſſimam! Sed patratam impune.

(3) Hoc inſigne fragmentum ſcyphi veteris ævi, hactenus ineditum exſtat Romæ *in Muſeo Victorio*. Ibidem literis ex albo legimus in antiqua carneola HAVE. In alia HAVE SECVNDE. In alia HAVE VITA. & in Anulo æreo ejuſdem Muſei, cujus lamina ſuperior, ſive *pala* (ut inquit Cicero Lib. III. *De Officiis*, pag. 466.), veſtigii, ſeu calceamenti formam refert, literis excisis legitur VIVAS. Demum in alia antiqua carneola anulari ibidem adſervata, perſimili, ſed græca adclamatione notatum legimus Z [illegible]. Scriptum in eleganti tabella utrimque anſata. Illius autem explanationem cupientes, petere poſſunt ab Juvenale, Satyra VI. ac Martiale, Lib. X. Epigrammate LXVIII.

tare temperate, ac ſobrie; noſque communi literarum ſtudio tibi unice devinctos, amare perge.

Fa-

Digitized by Google

Faciendi aliquid, vel non faciendi vera ratio, cum hominum ipſorum, tum rerum etiam ac temporum conditione mutatur. Nam recentia opera MAXIMI PRINCIPIS *præbent facultatem* NOVA, MAGNA, VERA *cenſendi* (1). Porro noſtra ætate FELIX ROMA; tandem enim aliquando (2):

IN LATIUM SPRETIS ACADEMIA MIGRAT ATHENIS.

(1) Plinius *Epiſtolarum* Libro VI. Epiſtola XXVII.

(2) Claudianus de Manlii Theodori Conſulatu verſ. 94.

ELEN-

ELENCHUS
CAPITUM.

CAPUT I

DE *utilitate quam adſerunt Scriptores, maxime de rebus ſacris agentes.* pag. 1.

II.

Socii Bollandiani diſſerunt de Sanctis VII. *Dormientibus. Proponitur Ectypon* Muſei Victorii *cum imagine eorumdem Sanctorum.* 3.

III.

Quæ ſint hujuſmodi Ectypa, & quomodo conficiantur exponitur. 3.

IV

Sancti Septem Dormientes Epheſini ab aliis Sanctis, Dormientibus nuncupatis, diverſi. 5.

V

Deſcribitur Ectypon Muſei Victorii. 6.

VI

De Sanctis Dormientibus Epheſinis diſquiritur. 9.

VII

Illuſtrantur Inſtrumenta ſupplicii, & cruciatuum eorumdem Sanctorum Martyrum. 14.

VIII

Toreuma vitreum vetuſtum cum imagine Sancti Demetrii exhibetur. 15.

IX

Aliud Toreuma antiquum ex Amethyſto vulgatur. 22.

X

De Sanctis Martyribus, eorumque differentia. De Sanctis Confeſſoribus. 24.

XI

Quare Sancti Martyres Epheſini Dormientes dicti ſint explanatur. Vetera monimenta indicantur, proferuntur, & illuſtrantur. 28.

XII

Dormitio mortem ſignificat in monimentis Chriſtianorum. 32.

XIII

Domus æterna pro ſepulcro apud Ethnicos frequenter: raro apud Chriſtianos occurrit. Myſterium non idem utriſque. 39.

Multa

Digitized by Google

XIV

Multa de Somno diſſeruntur. Gemma vetuſta editur, & illuſtratur. 44.

XV

Veterum Chriſtianorum Lucerna cum ſymbolo Jonæ dormientis vulgatur. Item Vitrum antiquum cum eodem ſigno. 52.

XVI

Diſquiritur an Sancti Epheſini fuerint a Somno excitati. 58.

XVII

Quod in Actis legitur de iiſdem Sanctis excitatis a ſomno, exponitur. 60.

XVIII

Proponitur Auctoris conjectura. 63.

XIX.

De Sanctorum Epheſinorum agnitione. 67.

XX.

De ætate hujus Gemmæ. Vetuſtior Sæculo IX. *vel etiam* VIII. *eadem adſeritur.* 69.

FIGURAE

ET ANTIQUA MONIMENTA.

IN PRAEFATIONE.

I

Litera initialis E. *ex vetuſto Lapislazulo, Evæ Hiſtoriam exhibet, ab arbore vetita fructum decerpentis.* Pag. V.

II

Inſtrumenta, quæ ad vitreas gemmas, vulgo paſtas *conficiendas neceſſario requiruntur.* XVI.

IN EPISTOLA AD LECTOREM.

III

Litera initialis O. *Orpheum repræſentat in antiqua carneola, cytharæ ſonitu feras, atque arbores trahentem.* XXI.

IV

Veterum adclamatio convivalis in fundo cyathi aureis characteribus expreſſa. XXIII.

IN DISSERTATIONE.

V.

Litera initialis P. *Boni Paſtoris imaginem refert*

fert ex antiqua carneola, aliis quoque ſymbolis veterum Chriſtianorum diſtincta. 1.

VI

CAP. V *Ectypon vetuſtum* Muſei Victorii *cũ Hiſtoria Sanctorum* VII. *Dormientium Epheſinorum ex antiqua Gemma.* 6.

VII

CAP. VIII *Vitrum antiquum cæruleum, atque diaphanum cum imagine ectypa Sancti Demetrii.* 17.

VIII

Aliqua Jeſu Chriſti Monogrammata ex Lucernis fictilibus antiquis. 18.

IX

Bulla antiqua ſummæ raritatis adfirmandam chlamydem a veteribus adhibita. 19.

X

CAP. IX *Cameum antiqui operis ex amethyſto cum imagine ejuſdem Sancti Demetrii.* 23.

XI

CAP. XI *Vitrum vetuſtum viride, ac deauratum cum typo Lazari a Chriſto ſuſcitati.* 30.

CAP.

I I

QUum juſſu Reverendiſſimi Patris Nicolai Rodulfi Sac. Palatii Apoſtolici Magiſtri: *De Sanctis* VII. *Dormientibus Diſſertationem* ſingulari ſtudio, atque eruditione elucubratam diligentiſſime expenderim, in eaque nihil, quod a verae Fidei, Chriſtianorumque morum inſtitutis abhorreat, deprehendere potuerim, publici juris fieri poſſe cenſeo. Romae ante diem VII. Kal. Novemb. Anno Domini cIↃ IↃcc xL.

Franciſcus Marianus Vatic. Baſilicae Benefic. & Bibliothecae Script. Graecus.

IMPRIMATUR,

Fr. Nic. Ridolfi Ord. Prædicatorum Sacri Palatii Apoſtolici Magiſter.

SANCTORUM
SEPTEM DORMIENTIUM
HISTORIA
DISSERTATIONE
ET VETERIBUS MONIMENTIS
ILLUSTRATA.

CAP. I

De Utilitate, quam adferunt Scriptores, maxime de rebus Sacris agentes.

PENE incredibile dictu eſt quam multæ noſtra ætate in vulgus prodeant eruditorum Virorum lucubrationes, quibus Hiſtoria prioris ævi, tum Sacra, tum Profana illuſtratur. Et ſi velim illa pariter memorare, quæ verſantur circa Philologiam, Quæſtiones Academicas, & Rhetoricas exercitationes Oratorum, & Poëtarum, Latino, Thuſcoque idiomate publicis typis excuſa, profecto omne tempus in ipſo differendi exordio conſumeretur. Siquidem ea omnia ita avide plerumque expetuntur a curioſis, doctiſque Viris, ut nova, laudandaque inventionis ra-

 tione,

CAP. I

tione, literariarum rerum nuncia Pariſiis, Amſtæledami, Londini, Genevæ, Bernæ, aliiſque variis in locis edenda curarint; maxime vero in Italia, Venetiis, ac Florentiæ; quibus per ſingulas hebdomadas folium librorum tunc temporis impreſſorum Epitomen, ſive ſummam promens, per tabellarios continuo euntes, & redeuntes deferri paullo ante conſtitutum eſt. Verum enim vero quid utilitatis ab Scriptoribus Eccleſiaſticis noſtro hoc ævo in deſcribendis Sanctorum Vitis adſidue incumbentibus adpareat; nempe ab Hagiologis Bollandianis, qui ſingulis Sanctis propria die adſignata, Hiſtoriam vitæ proſequuntur, mirari potius licet, quam verbis exponere. Illud ſedulo conſiderare oportet, ab anni initio, videlicet a Menſe Januario (quo anni primordia, pene ab omnibus inchoantur), uſque ad Diem XIX. Menſis Auguſti, Volumina XXXV. jam prodiiſſe, non ſine piorum, doctorumque hominum ingenti ſolatio; quod admodum nitide edita ſint Acta Sanctorum, collatis inter ſe vetuſtis manu ſcriptis codicibus, & ſumma fide recognitis; præterea, quod prolegomenis lectiſſimis ornata

nata

nata ſint eadem Volumina, additis qua opus eſſe rati ſunt, animadverſionibus valde eruditis.

CAP. II

Socii Bollandiani diſſerunt de Sanctis VII. Dormientibus. Proponitur Ectypon Muſei Victorii *cum imagine eorumdem Sanctorum.*

ITA porro apud ipſos Menſe Julio ad Diem XXVII. legenda occurrunt Acta Sanctorum Septem Dormientium (1), quæ nunc expendimus, vulgare cupientes Ectypon vetuſtum *ex Muſeo Victorio*, in quo iidem ipſi Sancti VII. Dormientes exhibentur in antiqua gemma, fortaſſe modo amiſſa, inſculpti.

CAP. III

Quæ ſint hujuſmodi Ectypa, & quomodo conficiatur exponitur.

HÆC autem Ectypa, ut illi etiam, qui minus norunt intelligant, quid iſtud rei ſit, & quam ſimillima exemplari exſiſtant; Vel fiunt liquato aqua gypſo, vel ſulphure in amula ad ignem admota, colliquato, & cinnabari, ſive alio colore mixto. Igitur quodvis horum ſelegeris, gemmæ, ut dicebam, infunditur, cui, ne undique diffluat, ſive ſulphur, ſive gypſum, faſcia tenuis e ſtamno, non nihil ipſa gemmæ area eminentior, adſtringitur, & filo, ſi opus fuerit,

(1) Tomo VI. Menſis Julii. Pag. 375. & ſeqq.
Vide quoque Martyrologium Uſuardi apud Bollandianos Tomo VII. Menſis Junii, pag. 428. & in Auctariis pag. 429. & 430.

CAP. III rit, circumligatur. Jam verò rigente ſulphure, denſatoque gypſo, alterutrum a gemma dividitur, & ſic ipſiſſimam gemmæ imaginem ectypon refert. At ipſa gemma aliquando leniter oleo perungitur, ut facilius gypſum aut ſulphur ab illa ſeparetur. Eſt item aliud genus operis, quo utimur ad exerenda e gemmis cælaturæ exempla, nempe cera, quam *Hiſpanicam* dicunt. Ea, ut plurimum palmaribus bacillis teretibus, rotundiſque conſtat, & ad ignem candelæ, ſive lucernæ propior accenditur, non ut ardeat, ſed ut fluat, tantum, quantum ſat eſt ad excipiendam ex gemmis imaginem; magiſque probatur, quæ rubenti colore plus nitet, ac facilius fluit. Ceræ itaque liquenti ſubponitur lamina, ſive lignea, ſive papyracea, ſed ſatis firma: Optimæ vero ſunt chartæ luſoriæ, quæ Maſſilia ad Centumcellas appulſis navigiis deferuntur, atque inde Romam, & in inferiori, ſeu adverſa parte, totæ ſunt albæ; reliquæ enim alearum ſpecies in utraque parte ſunt impreſſæ; ſcilicet ſignis luſoriis, parte una; altera, typo officinæ. Eumdem effectum præſtat item cera mollis, digi-

Digitized by Google

digitorum ope interdum compreſſa, donec in figuram coni exſurgat, eaque paullulum madefacta labiis, converſo cono, gemmæ inciſæ imprimitur. Pene illud de hac cera expreſſit Ovidius (1) virtutem Solis commendans.

Cera remolleſcit, tractataque pollice, multas
Vertitur in facies, ipſoque fit utilis uſu.

Ectypon vero, de quo dicturi ſumus, conſtat ex ſulphure, & quidem multis ab heinc annis fuſo, & ab eadem gemma ſumto.

CAP. IV
Sancti Septem Dormientes Epheſini ab aliis Sanctis Dormientibus diverſi.

IGITUR laudati Bollandiani, ante quam Acta proferant, agunt prævio Commentario de Sanctis Septem Dormientibus in Germania ſeptemtrionali cultis, nempe apud Norvegos. De aliis item in Gallia, ſive Turonenſibus, quorum nomina ſunt CLEMENS, PRIMVS, LAETVS, THEODORVS, GAVDENS, QVIRIACVS, ſive CYRIACVS, INNOCENTIVS, quos Cæſar Cardinalis Baronius eoſdem cum Septemtrionalibus eſſe opinatur in notis ad Martyrologium Romanum (2). Ei vero minime adſentiuntur Bollandiani, nec alii plerique in eamdem ſententiam pedibus

(1) *Metamorphoſeon* Lib. x. Fab. VIII. (2) Ad Diem XXVII. Julii.

dibus ire arbitrati ſunt, argumentis ab ipſis Actorum collectoribus prolatis moti, atque devincti. Ceterum hæc Hiſtoria alia eſt a Sanctis Septem Dormientibus Epheſinis, qui in noſtro Ectypo ad declarandam veritatem adpoſite ſunt expreſſi.

CAP. V
Deſcribitur Ectypon *Muſei Victorii*.

OMNES ergo tamquam vere Dormientes repræſentantur, tunica tantum induti; alii ſedentes, jacentes alii, ſtorea quadam, ſive ſtramento unicuique ſubpoſito. Nimbo rotundo caput illorum ornatur (1), quibus omnibus proxime ſpectatur ab antiquo artifice formatum inſtrumentum, quo Martyrium, ſive mortis illatæ genus deprehendi poſſit; ſcilicet clavæ nodoſæ, ſecures, clavi, faces ardentes (2): E regione autem nomen ſingulis adpoſitum eſt. Sedent duo primi CONSTANTINVS, & MAXIMIANVS. Alter ſiniſtra caput regit, genæ admota; dextra ſiniſtro cubito ad latus quoque ſiniſtrum

(2) Hic Orbis capiti circumſcriptus, *Venerationis index*, & *Majeſtatis, quæ humanam excederet*, dicitur ab Laurentio Pignorio in expoſitione Menſæ Iſiacæ, pag. mihi 23. ſed adi Nummum Æreum veterum Chriſtianorum, Commentario a nobis explicatum Parte 1. Cap. XXVII. pag. 29.

(3) De his omnibus Martyrum ſuppliciis, pœniſque, agit Antonius Gallonius Congregationis Oratorii Presbyter, in Lib. *de Martyrũ Cruciatibus*, quem vide.

ſtrum compreſſa, celataque, & pede lævo poſt dexterum compoſito, ejuſque poſt tergum, in area gemmæ clava erecta cernitur, parte graviori ſuperius, tenuiori inferius efficta. Alter dextero cubito coxæ dexteræ innixus, crure non nihil contracto, manu genam fulcit, extenſoque magis ſiniſtro pede, aliam manum ad genu protenſam tenet. In area, quæ media eſt inter utrumque cernitur clava longior alia, in ima parte aculeata. Jacent veluti ſomno indulgentes, ſupini, alii duo JOHANNES, & MALCHVS. Hic utroque crure, pedibuſque æqualiter productis, exporrectiſque. Ille cruribus pene decuſſatis, niſi quod pes dexter longius aliquantulum excurrit. Ambo brachiis ad ventrem uſque prolatis. Malcho adjacet ſecuris. Johanni lignum nodoſum, ſive mavis clava. Demum ſedent, ad dexteram admodum reclinatus MARTINIANVS, quem prope jacet ſecuris: ad ſiniſtram SERAPIO, cui fax ardens proxima eſt. Medius DANESIVS, ut in Ectypo legitur, ſive DIONYSIVS, ut aliis placet illum nuncupare (1), ceteris magis erectus, cui ma-

CAP. V

(1) Adi Martyrologium Romanum ad Diem XXVII. Julii: Item Acta a Bollandianis congeſta, & alios qui eorumdem Sanctorum meminerunt.

CAP. V

magnus clavus (1), ſeu aliquod aliud inſtrumentum, martyrii ſymbolum adſtat, faſcia, ut mihi videtur, circumligatum. Martinianus dextero cubito, dorſoque, & capite ſtoreæ innititur, manu ad maxillam fulciendam explicata (2), ſiniſtro brachio, manuque dex-

(1) Sanctus Paullinus Epiſcopus Nolanus, de quo aliqua dixiſſe non pœnitet in Nummo Æreo explicato Parte I. Capite XL. ad calcem pag. 51. num. 3. agens Natali IX. Carmine XXIV. *De adventu Niceta Epiſcopi e Dacia, qui ad Natalem D. Felicis occurrerat*, hæc ait ad rem noſtram.

Vitalem, Agricolam, Proculumque Bononia condit,
Quos jurata fides pietatis in arma vocavit,
Proque ſalutiferis texit victoria palmis,
Corpora transfixos trabalibus inclyta clavis.

Vide in Bibliothecea Patrum Lugdunenſi Tomo VI. pag. 289. Illos autem clavos ferreos fuiſſe exiſtimo, quales in crucifixione Domini noſtri Jeſu Chriſti perfidos Judæos adhibuiſſe ſcimus. Iiſdem utebantur veteres ad opera contignationum in Ædificiis, ut meminit Vitruvius Lib. VII. de Architectura. Cap. III. Ubi Guilelmus Philander monet: *ferreos clavos in inteſtino opere plurimum valere, æreos in ceteris, atque humido loco præſtare, & penè æternos eſſe*. Duos vere trabales clavos, ſed æreos vidimus olim Romæ in Muſeo Strozio, quum adhuc in vivis eſſet Præſul eruditus Leo Stroza amicus noſter, & eos ex contignatione Porticus Baſilicæ Sanctæ Mariæ ad Martyres, quæ *Pantheon* dicitur (vulgo ab exteriori, atque interiori figura ædificii, *la Rotonda*), erutos, ſervatoſque fuiſſe nobis exponebat. Alium vidimus quoque in Muſeo Kircheriano: Eadem vero Porticus contignatio tabulis æreis tota conſtabat, hujuſcemodi clavis pariter æreis confixa, quam Urbanus VIII. Pontifex Maximus ad ornandam Principis Apoſtolorum memoriam evertit Anno MDCXXXII. conflato illo ære in Mauſoleum miræ pulcritudinis, atque magnificentiæ. De hoc Opere vere mirando differit Philippus Bonanni Societatis Jeſu Presbyter in Hiſtoria Templi Vaticani Cap. XXIV. & alii illuſtratores ejuſdem auguſtiſſimæ Baſilicæ.

Clavos Trabales memorat quoque Horatius *Lib. I. Carminum, Ode* XXXV. & quidem in uſum tormenti, ſive ſupplicii; inquit enim:

Te ſemper anteit ſæva neceſſitas,
Clavos Trabales, & cuneos manu
Geſtans ahena: nec ſeverus
Uncus abeſt, liquidumque plumbum &c.

(2) Dantes Aligherius Guilelmum Navarræorum Regem, Philippi, cognomento pulcri, Francorum Regis Socerum in Purgatorio (*Canto* VII. *in fine*), deſcribens, ait.

L'altro vedete ch'ha fatto alla guancia
Della ſua palma, ſoſpirando, letto &c.

Vide ſis Chriſtophorum Landinum in Commentariis loco citato. Horum vero Commentariorum laudatur editio Florentina in folio Nicolai Laurentii *della Magna*. An. M. CCCC. LXXXI. quam in privata Bibliotheca ſervamus æneis figuris ornatam.

dexteram verſus prolabente; pedibus ſolutis, ſed imparibus, nempe ſiniſtro elatiore exprimitur. Serapio, ſiniſtro cubito inſiſtit ſtoreæ, manuque caput excipit: dextero brachio uſque ad cubitum ad latus excidente, manu vero ſiniſtram verſus. Pes ſiniſter cum crure productus eſt: dexterum crus cum eo ad ſuram interſeritur. Dionyſius brachio dextero ad cubitum flexo innixus genu eſt ſublimiori, manu ad genam expanſa: ſiniſtro brachio circa poplitem defluente; crure altero longius prolapſo: cunctique repræſentantur capillo breviuſculo, atque imberbes.

CAP. VI
De Sanctis Dormientibus Epheſinis diſquiritur.

HOC teſtimonio adeo illuſtri, & merito ad nos tranſmiſſæ ſacræ eruditionis venerabili, adverſus Dionyſium Jacobitarum Patriarcham (1), & Jacobum Sarugenſem (2) tutiſſime iri poteſt, qui contra communem, vulgatamque hujus hiſtoriæ famam, octo fuiſſe Sanctos Dormientes ſcripſerunt. Nomina quippe Sanctorum Epheſinorum, atque imagines, ſeptem omnino ſunt;

(1) Exſtat apud eruditiſſimum Aſſemanum Canonicum Baſilicæ Sancti Petri de Urbe, & Vaticanæ Bibliothecæ Præfectum, editæ ab ipſo Bibliothecæ Orientalis Tomo 1. pag. 336.

(2) Homilia de SS. VII. Dormientibus,

CAP. VI quæque diverſimode recitantur a variis Scriptoribus (1), in hoc monimento ſine ambiguitate notantur. Conſtat pariter eodem teſtimonio de eorumdem agone, atque obitu, quos Scriptorum nullus indigitat, nullus deſcribit (2): nam præter quam quod in ſpelunca clauſi occubuere, ut teſtantur Acta (3), quo mortis genere ceſſerint e vita, indicant ſecures, faces, ligna nodoſa, clavi, in noſtro Toreumate conſpicua omnia. Conſtare item poteſt de illorum ſacro cultu vetuſtiſſimo poſt obitum, indice Nimbo rotundo, de quo plura alibi diximus (4). Dubium quoque a Bollandianis excitatum reſolvitur ope hujus antiqui monimenti; quum enim in ancipiti ex eo ſe conſtitutos eſſe fateantur, quod in Actis antiquioribus Jacobi Sarugenſis a ſe prolatis, *Pueri* dicantur Sancti VII. Epheſini, ſuſpicari liceat, *num ob juvenilem ætatem*

(1) Vide ſis Socios Bollandianos Tomo VI. Julii in Commentario prævio §. I. num. 6. & num. 7.

(2) Baronius in notationibus ad Martyrologium Romanum ad Diem VI. Kal. Auguſti, videlicet XXVII. Julii lit. f. ſcribit. *Quicquid ſit optimo jure dicimus, tam Latinos, quam Græcos religioſe, ac pie colere, ac celebrare horum Sanctorum anniverſariam ſolennitatem, quum gravia paſſi ſint temporibus Decii, atque revera in Domino obdormierint*: genus autem ſuppliciorum præteriit, quod & alii ad hanc diem veteri teſtimonio carentes fecerunt.

(3) Adi Caput XI. hujus Diſſertationis, & quæ ibidem notantur pag. 29. n. I. diligenter expende.

(4) Vide præcedenti Capite in adnotatis ad calcem pag. 6. num. 1.

Digitized by Google

tem (1), *vel miniſterium communiter a Græcis aliiſque Scriptoribus pueri appellentur*. Ipſis enim, ut inquiunt, *præplacet hæc poſterior ſignificatio, etſi etiam alia commode intelligi poſſit*. Verum quicquid ſit de illorum conditione, quam apud Livium (2), ex eadem *Puerorum* voce eliciunt, conformemque animadvertunt Scripturæ Sacræ conſuetudini; in hujus Hiſtoriæ illuſtratione, *Puerorum* appellationem ad ætatem eorumdem primo referri oportere manifeſte docet inſigne id monimentum, ut conſideranti patet. Illud etiam obſervandum in Menologio Græcorum juſſu Baſilii Imperatoris græce olim edito, ſed græce, & latine vulgato Anno MDCCXXVII. Typis Urbinatibus. Ibi enim Parte I. ad Diem XXIII. Octobris (3) in tabula æri inciſa Sanctorum VII. Epheſinorum Dormientium imagines conſpiciuntur, tamquam Puerorum in ſpelunca degentium, hoc titulo præpoſito breviſſimæ illi Hiſtoriæ. Ἡ ἀνάμνησις τῆς φανερώσεως τῶν ἁγίων ἑπτὰ παίδων τῶν ἐν Ἐφέσῳ. *Commemoratio manifeſtationis Sanctorum Septem Puerorum Epheſi.* Referunt

B 2 Acta

(1) Ita in obſervationibus ad pag. 389. in eodem Tomo VI. Julii.

(2) Libro V. Decade VI.

(3) Pagina 137.

Acta a S. Gregorio Turonenſi ſcripta (1), furente Decio Imperatore eoſdem Chriſti Martyres ferro oneratos in conſpectum illius adductos fuiſſe, & blanditiis tentaſſe (2); diſcuſſoque ferro a collo eorum, quum diſcederet, liberos dimiſiſſe, donec ad Epheſum rediret: *quia non decet tantam venuſtatem, ac pulcritudinem corporis ſubdi tormentis*. Idem confirmatur a nobis ejuſdem Gregorii teſtimonio paullo poſt in hac Diſſertatione adferendo (3). Quis vero decere adfirmet, ſive potius quis patiatur? has oris elegantias, & egregium formæ decus in viris ab aliquo celebrari, quæ vix modeſte tolerantur, quum de ephœbis ſe bene gerentibus, ac recte moratis, per otium aliquando ſermonem facimus. Illud ſane improbare videtur Sanctus Baſilius Magnus Cæſareæ Cappadociæ Archiepiſcopus, aliqua ediſſerens de perfecta hominis inſtitutione, in Epiſtola Prima ad Sanctum Gregorium Nazianzenum Theologum nuncupatum (4). Heinc ſæpe miratus ſum animadvertens apud eruditiſſimum Cangium

(1) *Acta alia* §. 2. Eduntur a Bollandianis poſt *Acta Antiquiora* in eodem Tomo VI. Julii pag. 389.

(2) Ibidem §. 3.

(3) Adi Caput XVIII. in adnotatis ad calcem pag. 65. num. 1.

(4) Operum Tomo II. pag. 783. Edit. Pariſiis in fol. CIↃIↃCXVIII.

Digitized by Google

gium in Diſſertatione de inferioris ævi Numiſmatibus (1), antiquum ab eo proditum monimentum, in quo Septem Sanctorum imagines in orbem expreſſæ ſunt, totidem ſegmentis diſtinctæ, quæ ſeniores, barbatoſque viros exhibent cum nimbo rotundo circa caput, ſtatuque veluti dormientes repræſentantur (2). In centro hujus emblematis hiſtoria valde obſcura continetur; epigraphe vero partim latinis, partim græcis characteribus, & male delineatis deſcripta eſt; ita ut nulla interpretatione declarari poſſit. Culpam tamen, ſi qua forte ſit, tum in figuris, tum in inſcriptionibus, illi tribuit Cangius, a quo ectypon, ſive potius graphydem acceperat. Putandum eoſdem Sanctos VII. Dormientes in giro artificem exprimere voluiſſe. Verum ex præmiſſo rerum ordine, nullo modo quod præſumſerat adſequutus eſt: niſi forte hiſtoriam Sanctorum VII. Dormientium in Germania, ſive in Gallia clarorum

(1) Vide ad calcem Tomi III. Gloſſarii mediæ, & infimæ Latinitatis Tabula III.

(2) Ibidem Num. XXXI. Hujuſmodi Nummum, ni fallimur, quem ſe deſcripſiſſe ait in Notis hiſtoricis, & philologicis ad Alexiadem Annæ Comnenæ Cæſariſſæ, editum non reperimus in Opere laudato pag. 322. cum aliis nummis ad Alexium pertinentibus. Id Opus, ſive notæ ad Alexiadem exſtant poſt Joannis Cinnami hiſtoriarum libros, ſeu de rebus geſtis a Joanne, & Manuele Comnenis Imperatoribus Conſtantinopolitanis pag. 220. Edit. Pariſiis in fol. An. M.DC.LXX.

rum inſculpere conatus ſit, de quibus ſermo incidit in hac Diſſertatione Capite IV. Eam ſane perſcrutari modo, locus & occaſio minime patiuntur, neque Cangius id in mente habuiſſe alicubi prodit.

CAP. VII
Illuſtrantur Inſtrumenta ſupplicii, & cruciatuum eorũdem Sanctorum Martyrum.

FACES autem, clavas, ſive fuſtes, vectesque, & ſecures ad Chriſtifideles conterendos, mactandoſque ſæpe numero adhibitas fuiſſe, argumentis minime opus eſt, apud illos præſertim, qui Sacras Hiſtorias, atque Acta Martyrum, Martyrologia, ac Menea vetuſtiſſima utquumque luſtrarunt. Quibus etiam omiſſis, ſat eſt Antonii Gallonii Opus inſigne de Martyrum cruciatibus hac illac inſpicere, ubi delineata quoque, ne dum deſcripta ſunt plurima inſtrumenta ab ethnica impietate adinventa, atque a tyrannis frequenti immanitate, atque odio probata, Martyribus excruciandis aptiſſima. Quæ inſtrumenta aliquando in Cryptis, ſive Cœmeteriis ſuburbanis prope Martyrum corpora reperta fuere, & noſtra item ætate, licet admodum raro (1) inveniuntur, fidemque rei fa-

(1) Sacra Cœmeteria per ſingulos cuniculos ita diligenter perquiſita ſunt, ut certe parum ſupereſſe videatur ad explorandum.

faciunt indubiam probati viri, qui ad extrahendas illorum exuvias a Sacris Præſidibus ſunt deſtinati (1), & alii Scriptores rerum Eccleſiaſticarum in ſuis Operibus meminerunt (2): ſervarique illa ſolent in ſacrariis, thecisſque, & piæ fidelium venerationi rite proponi, ut; *quod fuit inſtrumentum pœnæ*, inquit Euſebius Gallicanus (3), *ſit gloriæ teſtimonium, & dolorum materia tranſeat ad inſigne meritorum*.

CAP. VIII Toreuma vitreum vetuſtum cum imagine Sancti Demetrii exhibetur.

DUO vetuſta monimenta huic loco potiſſime congruentia adferenda ſuccurrunt.

(1) Boſius (*Roma ſotterranea*) Libro 1. Cap. xx. Lib. II. Cap. II. Lib. IV. Cap. I. Edit. in 4.

Paullus Aringhius Romæ Subterraneæ Tomo 1. Lib. 1. Cap. xxix. pag. 151. & ſeqq. Editionis in fol. Hanc autem editionem ideo recenſuimus; eſt enim alia ejuſdem Operis editio in 12. Arnhemiæ. M.DC.LXXI. Apud Fridericum Hagium cum hoc titulo. ROMA SVBTERRANEA NOVISSIMA, &c. ex abſolutiſſimo Opere PAVLLI ARINGHI.

Fabrettus Inſcriptionum Antiquarum Cap. VIII. pag. 555.

Boldettus (*Oſſervazioni ſopra i Cimiterj de' SS. Martiri*) Lib. 1. Cap. LX.

(2) Videſis Baronium in Annalibus Eccleſiaſticis variis locis, & in notis ad Martyrologium Romanum, potiſſime ad diem XXVI. Junii lit. d. Illud idem, quod de inſtrumentis obitus Sanctorum Martyrum in eorumdem locis ſepulcralibus repertis jam diximus, ſcite animadvertit Aringhius (*Rom. Subterran. T. 1. Lib. 1. Cap.* XXIX. §. 12.) in tumulis quoque Sanctorum Confeſſorum accidere; niſi quod hujuſmodi pœnitentiæ inſtrumenta, ipſi aliquando experierunt, juſſeruntque in ſuis tumulis poſt mortem reponenda, ut in eorum Actis, & Hiſtoria vitæ monetur. Inſtrumenta vero Martyrii, vel ab ſociis ſervata, & memoriæ, ac venerationis ergo in loculis apud illos repoſita fuerunt; vel Martyrum corporibus non numquam uti infixa erant relicta, quemadmodum cultri, lanceæ, clavi, &c. ita cum iiſdem fuerunt ſimul tumulata.

(3) Homilia de Sanctis Martyribus Ephipodio, ſive Epiphodio, & Alexandro. Exſtat in Bibliotheca Patrum Lugdunenſi Tomo VI. Locum a nobis indicatum leges, ſi cupis reperire, pag. 669.

Digitized by Google

 runt. Utrumque ſervatur *in Muſeo Victorio*, atque admodum inſigne eſt. Primum eſt Vitrum anaglyphum cærulei coloris, atque diaphanum (1), imaginem militis egregie loricati, ſive cataphracta induti exhibens. Is capillos criſpos habet, breveſque. Imberbis eſt, ætatem tamen præferens Viri maturitate præſtantis, & majeſtate gravis. Dextera manu (quod maxime notandum velim), lanceam oblique tenet, nempe parte ſuperiori ad

(1) Adi Præfationem huic Diſſertationi, de Sanctis vtt. Dormientibus Epheſinis, præpoſitam, in qua normam expoſuimus ad conſtruenda hujuſmodi quævis opera ad veterum imitationem, fortaſſe non incurioſis ſatis utilem. De hiſce vitreis eimeliis pauca prodit Bonarrotius in Præfatione ad Numiſmata majoris moduli Muſei Carpinei Pagina XVI. Quod autem ibidem ait tam multa ideo reperiri, quod plebs urbana in anulis, quos deferebat, illis uteretur; quamvis verùm eſſe minime dubitaverim: attamen tunc quoque aliquos fuiſſe opinari lubet, ac credere (uti modo plures exſiſtunt), qui ingenti gemmarum ſculptarum pretio perterriti, hujuſcemodi paſtis factitiam Dactyliothecam facilius ſibi parare ſtuduerint. Rei teſtimonium noſtra ætate præſtant anuli aurei magni ponderis, argentei quoque, & æerei deaurati aliquoties reperti, in quibus eædem vitreæ gemmæ a vetuſtioribus immiſſæ conſpiciuntur. De hoc vitri genere videndus eſt Plinius Naturalis Hiſtoriæ Libro XXXVI. Cap. XXVI. & de eodem ſcribit Marbodæus antiquus Poëta, ab Jacobo Gronovio vulgatus poſt auctam Abrahami Gorlæi Dactyliothecam (*Parte* II. *pag.* 5. *edit. Lugduni Batavorum in* 4. CIↃ. IↃ. C. XCV.) agens de Gemmis, ſive pretioſis lapidibus, illorumque inſita virtute.

Sed fraus intactum quia nil humana relinquit.
(Invida naturam, dum ſcilicet ars imitatur,)
Veras a falſis, labor eſt diſcernere gemmas.
Callida, quas didicit vitro ſimulare doloſo,
Dum veram ſpeciem mentitur adultera forma, &c.

Nuperrime de antiquitate vitreorum emblematum, gemmarumque factitiarum, aliqua dixit clarus Gorius in editione Poëmatis Actii Synceri Sannazarij de Partu Virginis, una cum Italica verſione Comitis Caſaregii (*Oſſervazioni ſopra IV. Monumenti degli antichi Criſtiani rappreſentanti il Preſepio del nato Salvatore, &c.*) poſt Præfationem §. XIII. in fine, & §. XIV. Pag. LXXXVI. & ſeq. In iiſdem autem obſervationibus, editis ſeorſim ab ipſo Poëmate Sannazarii, Pagina LIV. & LV.

ad dexteram vergente, inferiori ſiniſtram versus. Manu læva brachio inſertum ſcu- CAP. VIII

Vitri antiqui magnitudo.

tum rotundum, ſive clypeum gerit (1), circulo ſuper aream eminentiori ornatum, in quo græca Crux eadem area pariter eminen-

(1) Porro Scutum a Clypeo diſtinguebant veteres, quod Clypei rotundi eſſent; Scuta, longiora. Videndus Titus Livius, Virgilius, aliique plures ex veteribus, & recentioribus. De hac re egimus aliquando in illuſtratione Aurei Nummi, ſeu Floreni veteris: Parte IV. Numero XXX. §. 13. pag. 436.

Noſtra ætate ſcutum pro clypeo, & clypeus pro ſcuto uſurpari ſolet; quum ceſſaverit uſus illorum tum in bello, tum in omni ſingulari certamine. Itaque plerumque tamquam ſynonima cenſentur. Siquidem armis paribus congreſſuri, dextera enſem gerunt, ſiniſtra hoſtiles ictus retundunt; neque ſcutum, neque clypeum, ſed neque thoracem, galeamque induunt; non ut facilius mortem declinent (quam nullo defenſionis inſtrumento protecti, pene inevitabilem conſequuntur); ſed quaſi vetuſtioribus fortiores, vulnerari ſe minime poſſe exiſtiment, penſantes agilitate corporis impedimentum armorum.

Digitized by Google

CAP. VIII tior, ſpectatur (1). Lorica autem, qua induitur; non quidem ex corio, qualem deſcribit Servius apud Virgilium (2), neque lino conſtare facile adfirmaverim, qualem ex Homero memorat Plinius (3) apud Trojanos uſurpatam: Sed potius æream, ornatamque aureis ſegmentis effinxiſſe vetuſtum artificem opinamur; quum iiſdem ſegmentis valde exſtantibus expreſſerit, quæ ferre non ſolet corium, ac linum. Chlamys poſt tergum de-

(1) Hanc Crucem aliquando Monogrammate Chriſti ornatiſſimo, ita fortaſſe occultabant Veteres Chriſtiani; ſcilicet græca litera P. capite non nihil aperto, ac ſupertranſeunte haſtam Crucis rectam,

ut in duabus Lucernis fictilibus videri poteſt in Nummo Æreo explicato Parte I. Cap. XI. pag. 53. & 54. in quibus eadem litera P. exprimere potius videtur literas ST. ſed græcorum more ſimul conjunctas. Crux autem græce σταυρὸς dicitur. Quoties igitur hujuſmodi Monogramma occurrerit, a Chriſto Cruci adfixo, ipſam Crucem ſanctificatam fuiſſe, tacite edocemur. Inquit Cœlius Sedulius Presbyter, *Mirabilium Divinorum*, ſive *Operis Paſchalis* Libro IV.

Neve quis ignoret ſpeciem Crucis eſſe colendam,
Quæ Dominum portavit ovans, ratione potenti:
Quatuor inde plagas quadrati colligit Orbis.
Splendidus Auctoris de vertice fulget Eous;
Occiduo ſacræ lambuntur ſydere plantæ:
Arcton dextra tenet; medium læva erigit axem:
Cunctaque de membris vivit natura creantis,
Et Cruce complexum Chriſtus regit undique mundum, &c.

Adi Bibliothecæ Veterum Patrum Lugdunenſis editionis Tom. VI. pag. 470.

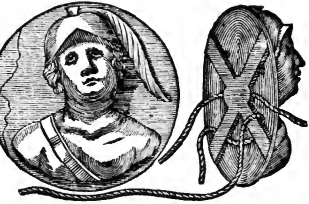
(2) Libro XI. Æneid. v. 679.

(3) Nat. Hiſtor. Lib. XIX. Cap. I.

dependens (1), bulla de more firmata eſt ante pectus, ad humeri dexteri partem (2). Ornatur nimbo rotundo circa caput, literis

(1) Inquit Iſidorus *Originum* Lib. xix. Capite xxiv. *Chlamys eſt, quæ ex una parte induitur, neque conſuitur, ſed fibula infrenatur.*

(2) Ita frequentiſſime in vetuſtis ſignis, & hermis marmoreis, æreiſque vulgo *Buſti*: In imaginibus tum depictis, tum iis, quæ in ſarcophagis ſculptæ ſunt: In Cameis quoque, & Gemmis, in quibus protomæ virorum illuſtrium conſpiciuntur, & in vitreis monimentis, quæ ſuperſunt. Illas autem ex quovis metallo, nitide ac ſtudioſe elaborato conficiebant; ſive lapillis pretioſis rutilantibus immiſſis, & non numquam Cameis, ſive Gemmis opere anaglyphico a claris cœlatoribus exſcalptis ornabant, parabantque. Rariſſimam hujuſmodi Bullam ex vitro ſubviridi, atque opaco hujus moduli.

figuram Alexandri Macedonis galeati, pectore tenus, cum baltheo, plena, ac pene exſtanti inſignitam, ex noſtro Muſeo depromimus; ex ejus enim averſa parte duplici diametro eminentiori æqualiter perforato diſtincta (quod nullus rei antiquariæ ſcriptor ad hanc diem ſtudioſis oſtendit veteris monimenti teſtimonio), diſcimus quomodo Bullam cum chlamyde alternis inſimul vicibus inſerto loro, ſive ſuniculo fibularent. Hanc eamdem Bullam, plane ſingularem, dono dedimus, veteris amicitiæ, ac benevolentiæ teſſeram, Hieronymo Equiti Odam, qui graphydem expreſſit: Is vero, ut monuit me, hoc eodem anno præbuit heic Romæ *Milord Ovvard Carliſle*, qui illam conſpicatus mire laudaverat. Fortaſſe generoſo alicui militi inſerviebat: ſumebant enim antiquiores ab illis imaginibus, quas geſtabant virtutis omen, ac certiſſimam felicitatem in rebus gerendis ſibi augurabantur, & promittebant.

CAP. VIII utrimque inſcriptis Θ ΔΗ ΜΗ ΤΡΙ ΟϹ. Hoc eſt SANCTVS DEMETRIVS. Porro hujus inſignis Chriſti Martyris, qui Theſſalonicæ Proconſulis munus impleverat, mentio exſtat in Martyrologio Romano ad Diem VIII. Eidus Octobris (1), & de eodem fuſius agunt Beda, Metaphraſtes, Lipomannus, Surius. Apud Græcos vero celeberrimum eſt nomen illius, & in Meneis relatum ad Diem VII. Kal. Novembris. Ita quoque in Menologio Baſilii ad eamdem Diem, ſcilicet XXVI. Octobris, certamen Sancti Demetrii Martyris deſcribitur, cui MAGNI titulus adponitur (2). Ἄθλησις τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Δημητρίου. Adi Cangium in Conſtantinopoli Chriſtiana (3), qui Ædes huic Sancto ibidem Sacras memorat, & locum in eadem Urbe, *ad Sanctum Demetrium*, nuncupatum fuiſſe, ex Duca, & Leunclavio confirmat, aliaque prodit ad adſtruendum Sancti Demetrii cultum valde opportuna. Vide item notas ejuſdem Cangii ad Alexiadem Annæ Comnenæ (4), & Joannis Stau-

(1) *Theſſalonicæ S. Demetrii Proconſulis, qui quum plurimos ad Chriſti fidem perduceret, Maximiani Imperatoris juſſu, lanceis confoſſus Martyrium conſummavit.*

(2) Parte 1. pag. 143.

(3) Libro IV. Cap. VI. §. XXXIII. pag. 122.

(4) Pag. 259. & 384. Id Opus laudatur a nobis iterum in hac Differt. Cap. VI.

Stauracii Cartophilacis Orationem de Miraculis Sancti Demetrii Proconſulis, quam Petrus Lambecius Hamburgenſis, in Bibliotheca Cæſarea commentariis illuſtrata (1), ſe deſcripſiſſe ait, ex vetuſtis manu ſcriptis codicibus in ſupplemento Hiſtoriarum de Vitis Sanctorum. Illud vero Supplementum in noſtram Italiam fortaſſe nondum delatum eſt; etenim in magnis Urbis Bibliothecis, quæ patent, cum aliis ejuſdem Lambecii Operibus, certe non reperitur; neque umquam in editis celebriorum Bibliothecarum catalogis animadvertiſſe memini: ita ut facile dubitaverim per obitum illius Viri adhuc latere ineditam illam Orationem. Mortem autem ſubiit Demetrius lanceis vulneratus atque confoſſus; unde raritatem ſumit hoc monimentum, quod inſtrumentum martyrii una cum imagine Martyris refert contemplandum. Sed rudiuſcule exprimitur in tabula Menologii Baſiliani Æri inciſa, in qua Demetrius in carcere detentus delineatus eſt, & adverſus eum furit ſive miles, ſive ſatelles immiſſus, lanceaque eumdem transfigit: Quod

CAP. VIII

(1) *Commentariorum de Auguſtiſſima Bibliotheca Cæſarea Vindobonenſi* Tomo 1. pag. 136. & ſeq. Sunt vero hujuſmodi Commentaria valde utilia.

Quod enim pertinet ad picturam, parcendum (1) illi ævo artibus elegantioribus deſtituto, & prorſus impolito.

CAP. IX
Aliud Toreuma antiquum ex Amethyſto vulgatur.

Aliud monimentum materia pretioſiori conſtat; eſt enim ex Amethyſto, & fortaſſe eumdem Sanctum Demetrium, typo ſemiexſtante exhibet, figura militis galeati, ac thoracati; clypeus vero Cruce haudquaquam inſignitur. Cetera ut paullo ante deſcripſimus; Nimbo etenim rotundo pone caput exornatur, & chlamyde poſt humeros effuſa, religataque ante pectus bulla, in parte

(1) Cicero *de Natura Deorum Lib.* II. *pag.*286. inquit. *Quam vero aptas, quamque multarum artium miniſtras manus, natura homini dedit? Digitorum enim contractio facilis, faciliſque porrectio propter molles commiſſuras, & artus, nullo in motu laborat. Itaque ad pingendum, fingendum, ad ſcalpendum, ad nervorum eliciendos ſonos ad tibiarum, apta manus eſt admotione digitorum, &c. Vide quoque Lactantii Firmiani Librum de Opificio Dei*, Capite x. in quo agit de membris exterioribus hominis, atque uſu illorum. Plinius autem *Naturalis Hiſtoriæ Libro* xxxiv. *Cap.* iv. ait. *Effigies hominum non ſolebant exprimi, niſi aliqua illuſtri cauſſa perpetuitatem merentium*. Atque inde Salluſtius, *De Bello Jugurthino*, fere in principio dixit. *Sæpe audivi Q. Maximum, P. Scipionem, præterea Civitatis noſtræ præclaros viros, ſolitos ita dicere, quum Majorum imagines intuerentur, vehementiſſime ſibi animum ad virtutem accendi*. Qua plane de cauſſa Effigies Majorum in prima parte Ædis poni conſueviſſe narrat Valerius Maximus *Exemplorum memorabilium Libro* v. *Cap.* viii. Verum quod abuſus aliquando obrepere videantur, notandus Ciceronis locus *Libro* II. *de Oratore*, ubi *pag.* 199. *ſcribit. Valde autem ridentur etiam imagines, quæ fere in deformitatem, aut in aliquod vitium corporis ducuntur, cum ſimilitudine turpioris*. De hoc abuſu alibi loquuti ſumus, Lege Thebanorum mulcta pecuniaria coërcito. Vide *Diſſertat. Glyptograph. Cap.* 1. *pag.* 2. ubi eamdem Legem deſcripſimus. *Neque enim ita generati a natura ſumus* (ait idem Cicero *Libro* 1. *de Officiis pag.*432.) *ut ad ludum, & jocum facti eſſe videamur; ſed ad ſeveritatem potius, & ad quædam ſtudia graviora, atque majora.*

Sed aliud eſt ingenioſe abuti arte picturæ; aliud præclara pingendo ex imperitia deficere.

te dexteriori; lancea tamen, quam dextera manu tenet, parte ſuperiori ſiniſtram verſus, inferiori ad dexteram vergit. CAP. IX.

Gemmæ antiquæ magnitudo.

Literæ ad utramque capitis partem olim inſcriptæ, detritæ maxime ſunt; ita ut vix legi poſſit ΑΓ...nempe ΑΓΙΟΣ. hoc eſt SANCTUS; ſed reliquæ literæ ſuperſtites nomen nullum componunt, lævigata poſtmodum, vel ab ævo, vel potius ab imperita manu otioſi hominis area hujus monimenti. Verum ex nonnullis literarum (Deo favente), adhuc incorruptarum veſtigiis, facile Demetrii nomen excipere quis poſſet, ut in iconiſmo adpoſito demonſtrant characteres ſuppleti, punctis tantum deſcripti, una cum iis etiamnum

ma-

manentibus, qui linearum ductu, non punctis exprimuntur.

CAP. X
De Sanctis Martyribus, eorumque differentia. De Sanctis Confeſſoribus.

ILLI vero, qui citata ſeu violenta, ac crudeli morte vitam finierunt, teſtatique ſunt pretio ſanguinis veritatem Chriſtianæ Religionis, & Fidei, *Martyres* nuncupantur (1): Martyr enim græce teſtis eſt. Sanctus Iſidorus, duo tantum Martyrii genera diſtinguit: Unum *in aperta paſſione*, ſcilicet in ſævitie tormentorum perpeſſa; aliud *in occulta animi virtute*, inquit enim (2). *Multi hoſtis inſidias tolerantes, & cunctis carnalibus deſideriis reſiſtentes, per hoc quod ſe Omnipotenti Deo in corde mactaverunt, etiam pacis tempore Martyres facti ſunt: qui etiam ſi perſequutionis tempus exſiſteret, Martyres eſſe potuerunt*. Hos tamen, qui mortem in tormentis non conſummarunt, ſed vitam pœnitentiæ operibus addicti tranſegerunt, & heroicis virtutibus claruerunt, etiam ſi aliqua pro Chri-

(1) Vide ſis Ammianum Marcellinum. *Rerum geſtarum* Libro XXII. Cap. XI. pag. 326. Edit. Pariſiis in ſol. ex Officina Antonij Dezallier. M.DC.LXXXI. Vide item Lib. XXVII. Cap. VII. pag. 492. Ubi loci utiles, ac neceſſarias obſervationes adjecit Hadrianus Valeſius. Adi quoque Ruinart *Acta Martyrum Sincera, & Selecta* in Præfatione generali pag. LXV. Utimur autem editione Veronenſi in ſol. An. M.DCC.XXXI.

(2) *Originum* Libro VII. Capite XI.

Chriſto paſſi ſint, Eccleſia Catholica modo Confeſſores appellat: illoſque in Litaniis majoribus ſecernit a Martyribus, quum eorumdem apud Deum interceſſionem flagitat; & in Litaniis minoribus, quæ ad Beatam Virginem Dei Genitricem Mariam propitiorem apud Deum obtinendam recitantur, Reginam Martyrum ipſam dicimus, & item Reginam Confeſſorum nuncupamus. Confeſſor autem & Martyr idem ſignificare videtur, ſi græca unius vocabuli, & latina alterius origo ſpectetur, licet ſecus uſurpari ſoleat, ut dicebam. De Sancto Felice Nolano Presbytero, qui certe Confeſſor occubuit, memoriam agit Martyrologium Romanum ad Diem XIX. Kal. Februarii. De eodem vero Sanctus Paullinus Epiſcopus canebat (1).

Cæleſtem nactus ſine ſanguine Martyr honorē.
Nam Confeſſor obit, pœnas non ſponte lucratus,
Acceptante Deo fidam pro ſanguine mentem;
Qui cordis taciti ſcrutator, ferre paratos
Æquiparat paſſis: ſat habens interna probaſſe,
Supplicium carnis juſta pietate remittit.
Martyrium ſine cæde placet; paſſura voluntas

D *Suf-*

(1) Natali III. Carmine XVIII. Vide in Bibliotheca Patrum Lugdunenſi Tomo VI. pag. 272. & 273. ſed alibi quoque pro libito videris.

CAP. X *Sufficit; & ſummi eſt meriti teſtatio voti:*

Et paullo poſt de eodem ait:

Denique nil impar his qui fudere cruorem
Teſtibus & titulo ſimul, & virtute recepta,
Martyris oſtendit meritum &c.

Atque infra ibidem.

Martyris ad tumulum debes & terra coronas.
Aſt illum ſuperi ſacra gloria luminis ambit,
Florentem gemina belli, paciſque corona.

Porro aliquos *bis Martyres*, aliquos *triplicatos Martyres* vocatos animadvertunt Dominicus, & Carolus Fratres Macri in Hierolexico (1), quod bis, atque iterum tertio paſſi ſint. De eadem occulta animi virtute Sanctus Cyprianus inquit (2). *Non enim Chriſtiani hominis corona una eſt, quæ tempore perſequutionis accipitur. Habet & pax coronas ſuas, quibus de varia, & multiplici congreſſione*

(1) Verbo *Martyr*.

(2) Libro *de Zelo, & Livore*. Vide editionem Venetam in fol. Anni M.DCC.XXVIII. Column. 509. S. Gregorius Homil. XXXII. in Evang. *Sicut arte Medicinæ calida frigidis, frigida calidis curantur, ita Dominus noſter contraria oppoſuit medicamenta peccatis; ut lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis manſuetudinem, elatis præciperet humilitatem.*

S. Iſidorus Orig. Lib. IV. Cap. IX. *Omnis autem curatio, aut ex contrariis, aut ex ſimilibus adhibetur. Ex contrariis, ut frigidum calido, vel ſiccum humido. Sicut & in homine ſuperbia ſanari non poteſt, niſi humilitate ſanetur. Ex ſimilibus vero, &c.... Nam antidotum Græce, Latine ex contrario datum dicitur. Contraria enim contrariis Medicinæ ratione curantur, &c.* Morborum igitur animi curatio, quod pravæ naturæ inclinationi obſtando conſequatur, Virtus occulta animi nuncupatur.

Digitized by Google

ſione victores, proſtrato, & ſubacto adverſario coronamur. Libidinem ſubegiſſe, continentiæ palma eſt. Contra iram, contra injuriam repugnaſſe, corona patientiæ eſt. De avaritia triumphus eſt pecuniam ſpernere &c. Ceterum alia quam multa egregie exponens Sanctiſſimus Dominus noſter BENEDICTUS XIV. PONTIFEX MAXIMUS in Opere de Canonizatione Sanctorum (1), typis impreſſo quum Archiepiſcopi munere Bononiæ fungeretur, Martyres in tres claſſes diſtribuit; alios enim *deſignatos* nominat, eos nempe, quibus mortis pœna denunciata fuerat, lata in judicio, ſive extra judicium ſententia, nec tamen a carnifice illata erat; alios Martyres *conſummatos*, ſive *coronatos*: iique ſunt, qui vel in ſuppliciis, vel paullo poſt illorum immanitatem toleratam decedebant; alios demum *vindicatos* vocat, illos ſcilicet, quibus cultus a Sancta Romana Eccleſia, probatis, diſcuſſiſque eorum actis, decretus exſiſtit, atque ut par eſt, rite adhibetur. Sed de Martyrum diſcrimine vide quoque Ruinart Acta

(1) *De Servorum Dei Beatificatione, & Beatorum Canonizatione Authore Proſpero de Lambertinis S. R. E. Cardinali, &c.* Bononiæ. Tomi IV. in fol. Vide ſis Tomo I. Lib. I. Cap. II. §. 8. & §. 9.

Martyrum ſincera, & ſelecta (1), & Baronium in notationibus ad Martyrologium Romanum (2) erudite diſſerentem.

CAP. XI

Quare Sancti Martyres Epheſini Dormientes dicti ſint explanatur. Vetera monimenta indicātur, proferuntur, & illuſtrantur.

At enim quare horum Sanctorum memoria, Dormientium titulo recoli ſoleat, atque ita recenſeatur: etſi multi multa loquantur, prout ſua eos ducit opinio, ac vulgaris quædam fama conſentit (nihil enim ad aliquid firmandum proferunt), & adhuc in re graviſſima fundamentum ab illis quærendum ſit, in quo conſiſtant; Duplicem tamen adfert rationem laudatus Baronius (3). Porro niſi ſtabili fundamento innitatur ſententia, rem utilem cętui hominum plane faciunt, qui pronunciare detrectant. Quod rei quæſitæ caliginem potius offundant ambagibus verborum, quam claritatem impertiantur. Sed magni Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ parentis verba, & ab eodem expoſitas rationes promamus, quibus eumdem Sanctorum Epheſinorum titulum illuſtrat: Inquit ergo (4): *Altera ratio, quod hi Martyres temporibus Decii conſummarint martyrium intra ſpe-*

(1) In Præfatione generali pag. XLII. XLVII. LXVI. & LXVII. In Opere pag. 176. & 491. in fine.

(2) Ad diem II. Januarii lit. h.

(3) Ibidem ad diem XXVII. Julij lit. f.

(4) Citato ſupra loco.

ſpeluncam clauſi (1), *ac demum ſpecus oſtio reſerato, inuentis eorum corporibus, velut redivivi iterum apparuiſſent; dictique Dormientes conſueto Divinæ Scripturæ loquendi uſu* (1), *quo eos, qui pie, religioſeque vita functi ſunt, Dormien-*

(1) Acta Antiquiora. §. 5. pag. 388. *Et cogitavit crudelis Imperator illos in ſpelunca occidere. Præcepit etiam, & venerunt artifices cum machinis ſuis, atque lapides ſuis machinamentis devolverunt, & ad oſtium poſuerunt.*

Acta alia §. 3. *Abjerunt in ſpeluncam Montis Celei, &c.....* Ibidem §. 4. *Incluſis igitur Sanctis ſub carceris privatim cuſtodia .... Quibus orantibus .... Deus exaudivit orationem eorum: ſuſcepitque animas illorum: & erant jacentes ſuper humum, quaſi ſuavi ſomno dormientes.* Ibid. §. 5. *Commotus deinde Imperator dixit ſuis: Ite itaque, & oppilate os caverna, &c.*

Sævitiem, atque immanitatem Decii exprimit Lactantius *de Mortibus perſequutorum* Capite IV. quum inquit. *Exſtitit enim poſt annos plurimos, exſecrabile animal Decius, qui vexaret Eccleſiam, &c.* Vide ſis Stephani Baluzii Miſcellaneorum Tomo II. pag. 4. edit. Pariſiis in 8. MDCLXXIX.

Ceterum ſpeluncæ in quibus veteres, ut eſſent tutiores abſcondebantur, præſertim in terra Judeæ frequentes erant, ut ex multis Scripturæ Sacræ locis apertiſſimum eſt. Legitur Libro 1. Regum Cap. XIII. verſ. 6. *Quod quum vidiſſent viri Iſrael ſe in arcto poſitos (afflictus enim erat populus), abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in ciſternis.* Ibidem Cap. XIV. v. 11. *Dixeruntque Philiſtiim: En Hebræi egrediuntur de cavernis, in quibus abſconditi fuerant.*

Sanctus Paullus in Epiſtola ad Hebræos Cap. XI. v. 38. inquit quoſdam veteris Teſtamenti Patres: *quibus dignus non erat mundus*, diu vixiſſe, *in ſolitudinibus errantes, in montibus, & in ſpeluncis, & in cavernis terræ.* Hæc autem ex multis indicaſſe ſufficiat.

(1) Ita porro in Deuteronomio Cap. XXXI. verſ. 16. *Dixitque Dominus ad Moyſen: Ecce tu dormies cum patribus tuis, &c.....* Lib. II. Reg. Cap. VII. v. 12. *Quumque completi fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, &c. .....* Vide item Lib. III. Reg. Cap. II. v. 10. & Cap. XI. v. 21. & v. 43. Item Cap. XIV. v. 20. Libro quoque Sapientiæ Cap. III. v. 1. v. 2. & v. 3. In Actibus Apoſtolorum Capite VII. v. ultimo legitur de Sancto Stephano, quod quum a Judæis lapidaretur, *clamavit voce magna dicens. Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum; & quum hoc dixiſſet obdormivit in Domino.* Ibidem Capite XIII. v. 36. de Sancto Rege David dicitur, quod *quum adminiſtraſſet voluntati Dei, dormivit: & adpoſitus eſt ad patres ſuos, & vidit corruptionem.* Item in Epiſtola 1. Sancti Paulli ad Theſſalonicenſes Cap. IV. v. 12. *Nolumus autem vos ignorare, Fratres, de dormientibus, ut non contriſtemini, ſicut & ceteri, qui ſpem non habent.* Vide item v. 13. v. 14. & v. 15. Plura vero teſtimonia tum Veteris, tum novi Teſtamenti tranſcribere ſatius duxi: quum obvia cuique ſint.

Digitized by Google

CAP. XI *mientes conſuevit appellare*(1). *Altera vero, quod iidem temporibus Decii, uſque ad ultima tempora*

(1) Sanctus Marcus Capite v. verſ. 39. De filia Archiſynagogi a Chriſto ſuſcitata inquit *Puella non eſt mortua, ſed dormit.* Vide item Matthæi Cap. ix. v. 24. & 25. Lucæ quoque Cap. viii. v. 52.

Chriſtus de Lazaro quatriduano apud Joannem Cap. xi. v. 11. ait: *Lazarus amicus noſter dormit, ſed vado, ut a ſomno excitem eum*: & v. 13. *Dixerat autem Jeſus de morte ejus: illi autem putaverunt, quia de dormitione ſomni diceret.* v. autem 14. *Tunc ergo Jeſus dixit eis manifeſte, Lazarus mortuus eſt, &c.*

Hoc miraculum, quo Chriſtus Dominus noſter Lazarum (qui poſtea, ut multi putant, Maſſilienſium Epiſcopus fuit) ſuſcitavit a morte, ſæpius veteres Chriſtifideles pictura expreſſerunt in cubiculis Cœmeteriorum. In ſarcophagis pariter, atque in antiquis loculorum titulis non ſemel cælarunt, & muſivis quoque operibus aliquando effinxerunt. In imo fundo etiam vitreorum vaſculorum obſervari poteſt apud Bonarrotium (*Oſſervazioni ſopra alcuni frammenti di Vaſi antichi di Vetro ornati di Figure. Tav.* vii. *num.* 1. *num.* 2. *e num.* 3.) & Boldettum) *Oſſervazioni ſopra i Cimiteri de' ſanti Martiri, &c. Lib.* 1. *Cap.* xxxix. *Tav.* iii. *num.* 5. *pag.* 194.) cujuſmodi iſtud eſt, quod ſervatur Romæ *in Muſeo Victorio*, neque hactenus editum fuit.

Chriſtus ſignum operaturus, elata dextera gerit virgam, nempe *directionis, & regni*, ut in Pſalmo xliv. habetur; de qua inquit Sanctus Iſidorus (*Exodi Cap.* vii.) *Virga eſt verbum directum, regale, plenum poteſtatis, inſigne imperij.* Lazarus inſtitis involutus ante eum jacet. Cingunt autem illum inſtitæ, non a collo, ſed a pectore ad pedes; a collo enim, & infra, faſcia duplex ſe ſe ante pectus interſecat, uti in fundo vaſis vitrei apud Bonarrotium (*Tabula* vii. *num.* 3.) eadem Hiſtoria cernitur: & in alio antiquo vitro apud eumdem (*Tab.* xxviii. *num.* 2.) Genius alatus face inverſa ſpectatur, adſimili, duplicique faſcia ad pectus religatus. De hac fortaſſe Iſidorus (*Originum Libro* xix. *Cap.* xxxiii.) non nihil ediſſerit, ut idem Bonarrotius animadvertit in Opere citato (*pag.* 187.)

Plura de Lazaro ad vitam revocato, poſt veteres Patres dixerunt Boſius (*Roma ſotterranea Lib.* 1. *Cap.* xix. *Lib.* iv. *Cap.* xxiii.) Paullus Aringhius (*Roma ſubterranea Tom.* 1. *Lib.* 1. *Cap.* xxiv. *& Tom.* ii. *Lib.* vi. *Cap.* xi., & Joannes Jacobus Chifletius (*De Linteis ſepulcralibus Chriſti Servatoris Criſis Hiſtorica, &c.*:) Deinde Bonarrotius in eodem Opere (*pag.* 49. 50. *&* 51.) & poſtmodum Boldet-

tus

pora Theodoſii junioris intra ſpecum clauſi, ſomno capti , ad ducentos fere annos revera dormierint. In priorem ſententiam idem Baronius declinat (1), inquit vero. *Quid autem in hac re ſentiendum ſit, ego minime decerno; nec mihi tantum ſumo, ut hæc audeam definire.* Eamdem ſententiam libenti animo amplectuntur Bollandiani (2), ſed nihil definientes; quin potius, circa veritatem hujus Hiſtoriæ, ut ipſi ſubdunt , *utrimque argumenta alienis verbis protuliſſe ſufficiet.* Laudata ejuſdem Cardinalis opinio, etſi novis argumentis minime fulcienda videatur, tamen momenta, quæ mox proferam, ad eam juvandam congeſta, Lectorem ad judicandum facilius allicient, atque diſponent. HÆC

tus (*Lib.* I. *Cap.* XV. *pag.* 59. *e* 64. *Cap.* XXXIX. *pag.* 196.) qui nonnullas icunculas, ſive ex oſſe, ſive ex ære, quaſi hujuſmodi inſtitis involutas (quaſque vulgus imperitum, ægyptias putans opellas, vocare ſolet idola), nonnumquam invenire in Cœmeterijs ſuburbanis, & a ſe quoque inventas fuiſſe declarat; typum vero Lazari, & in eodem plerumque reſurrectionem Domini Noſtri Jeſu Chriſti, ut inquit S. Ambroſius (*De fide reſurrectionis*) miſtice expreſſerunt.

Noſtra ætate in varijs Urbis Muſeis, & in magnis Aromatariis Romæ, Florentiæ, Neapoli, alibique ſervantur aliqua Ægyptiorum cadavera aromatibus condita, quæ vulgo *Mummie* dicuntur, & iſtiuſmodi inſtitis inſcriptis, quæ papyraceæ ſunt, circumvoluta conſpiciuntur. Singulæ vero exſtant plerumque in ſingulari arca excavata ex ligno cedri, ſive ſicomori incorruptibili; ita ut omnis arca duabus partibus conſtet: Altera quæ corpus excipit; altera, quæ ſupra contegit. Demum quælibet arca tota cælata eſt, & corpus humanum refert, quale intrinſecus in arca latet, ſupinum, dormientis imagine figuratum.

(1) Vide notas ad Martyrologium Romanum loco paullo ante indicato.

(2) Tomo VI. Julii ad diem XXVII. In Commentario prævio pag. 383. nempe §. V. num. 37.

CAP. XII
Dormitio mortem ſignificat in monimentis Chriſtianorum.

HÆC igitur Dormitionis appellatio pro obitu, poſt inſignia Patrum teſtimonia, potiſſime ubi agunt de Beatæ Mariæ Virginis glorioſa migratione in cœleſtes æternitates, relicta ſæculi ærumna (quam hodie una, eademque feſtiva celebritate Sancta Romana Eccleſia nomine Adſumtionis in cœlum (1) recolit XVIII. Kal. Septembris), & poſt quam multa exempla Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ, licet non ita frequenter, occurrit quoque in antiquis Chriſtianorum titulis inſcriptis, erutiſque ex cœmeteriis prope Urbem, quæ a conſtitutis foſſoribus juſſu præſidum quotannis perquiruntur; Nec quidem remanet dubitationi locus, utrum de ſomno, an certo certius de morte iidem illi tituli ſint interpretandi (2). Sponius

(1) Quum valde incertum ſit, quo tempore poſt obitum Beatæ Mariæ Virginis, corpus ejuſdem adſumtum in Cœlum fuerit, & variæ circumferantur opiniones (non enim eadem ipſa die obitus adſumta eſt): Uſuardus, & Ado in ſuis Martyrologiis prædicta die Feſtum *Dormitionis* Dei Genitricis celebrari conſueviſſe indicantes; de recto Eccleſiæ judicio ſtatim ſubdunt. *Plus elegit ſobrietas Eccleſiæ cum pietate neſcire, quam aliquid frivolum, & apocryphum, inde tenendo docere*. Videndus Baronius in notis ad Martyrologium Romanum die XV. Auguſti. Videndus item die XIV. & XXII. ubi de Vigilia, atque Octava ejuſdem Feſti agit. Adi quoque Bollandianos in Actis Sanctorum Tomo VII. Junii, nempe in Auctariis ad Uſuardi Martyrologium, pag. 468. & ſeqq.

(2) Notandum noſtro ævo pariter loca, in quibus Chriſtifideles tumulari ſolent Κοιμητήρια nuncupari; & plane ita dicuntur a verbo κοιμάομαι, quod latine vertitur *Dormio*. Igitur Cœmeteria quum dicimus, quaſi Dormitoria, ſeu loca Dormitionis exprimimus.

nius in Miſcellaneis eruditæ antiquitatis (1) Chriſtianum adfert inſcriptum lapidem, in quo legitur. DEP. IVLII. ZACONI...... SI. QVIS. POST. NOSTRAM. PAVSATIONEM. SARCOPHAGVM. APERIRE. VOLVERIT. &c. Haud aliter apud Gruterum reperitur (2), Aurelium Euſebium Matri, Conjugi, & Sorori FIDELiter PAVSANTibus titulum poſuiſſe. PAVSAT. IN. PACE. legitur apud Boldettum (3). Idem Sponius inter marmora græca (4) Sarcophagum exhibet latina inſcriptione notatum, cujus ultima tantum linea, græca hæc habet. EN IRENAE AI KYMYSIS AY..... quæ vertit (5). *In pace Dormitio*, ſive *Depoſitio ejus*. Si de veterum Chriſtianorum depoſitione verba facere heic inſtituam, extra chorum importune verſarer, & utramque paginam facile vetuſtis monimentis implerem, in quibus perquam ſæpe DEPOSITIO, ſive DEPOSITVS IN PACE, occurrit. Sed magis ad noſtram Hiſtoriam illuſtrandam faciunt antiqui lapides, in quibus apud Boldettum legitur DORMIT (6). DOR-

(1) Sectione IX. pag. 295.
(2) Pag. ML. num. 9.
(3) Lib. I. Cap. VI. pag. 399. Lib. II. Cap. VIII. pag. 436.
(4) Sectione X. pag. 371.
(5) Ibidem pag. 372.
(6) Lib. II. Cap. VI. pag. 396. Item *Ibidem* pag. 399. pag. 400. & pag. 405.

CAP. XII MIT IN DEO (1). DORMIT IN PACE (2). DORMIENTI IN PACE (3). IN PACE DOMINI DORMIAS (4). ZOTICVS HIC AD DORMIENDVM (5). DORMITIONE (6). Quæ formulæ reperiuntur etiam apud Fabrettum, ut ad calcem paginarum ſuis locis adnotavimus: quibus addi poſſunt eorumdem Chriſtianorum haud abſimiles voces DORMITIO (7). INTER DORMIENTES (8). Etenim omnes ad indicandum vitæ obitum cum ſpe futuræ reſurrectionis a fidelibus fuerunt, conſuetudine a majoribus accepta, excogitatæ. Marmor editum ab eodem Fabretto (9) habet. REQVIESCIT IN SOMNO PACIS. Aliud item apud Boldettum (10), penes quem in alio vetuſto titulo legitur (11) RECESSIT IN SOMNO PACIS, & in effracto lapide apud Fabrettum (12), IN

(1) Lib. II. Cap. VI. pag. 399.

(2) Lib. II. Cap. IV. pag. 362. *Ibid.* pag. 375. & 376. Lib. II. Cap. VI. pag. 395. p. 396. p. 397. p. 398. p. 399. p. 401. 402. 403. 404. 405. 406. Lib. II. Cap. XII. pag. 466. Vide quoque clariſſimi Fabretti Inſcriptiones Cap. VIII. pag. 552. 553. 554. DORMIT IN PACE legitur quoque in alio vetuſto cœmeteriali lapide apud Antonium Mariam Lupi Societatis Jeſu Presbyterum in Diſſertatione ad nuper inventum Severæ Martyris Epitaphium §. III. pag. 13. Virum, dum vitam ageret nobis amiciſſimum, & cujus obitum lugent eruditi.

(3) Lib. I. Cap. XIV. pag. 56. Lib. II. Cap. V. pag. 382. Lib. II. Cap. VI. pag. 396. Fabret. Inſcript. Cap. VIII. pag. 553. num. 36.

(4) Lib. II. Cap. VII. pag. 418.

(5) Lib. II. Cap. VI. pag. 399.

(6) Lib. I. Cap. XIV. pag. 51. Lib. II. Cap. VI. pag. 403. *Ibidem* Cap. XII. pag. 467. Cap. XIII. pag. 490.

(7) Fabret. Inſcript. Cap. VIII. pag. 553.

(8) Idem *ibidem*, pag. 554.

(9) Ibidem Cap. VIII. pag. 553.

(10) Lib. II. Cap. III. pag. 345.

(11) Lib. II. Cap. VI. pag. 397.

(12) Inſcript. Cap. VIII. pag. 554.

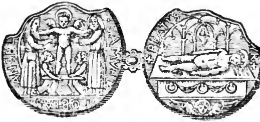
IN PACE SOMNI. Illud pronunciant quoque Sacerdotes in Canone Miſſæ (1), memoriam agentes fidelium Defunctorum. Ita IN SOMNO PACIS dormiens exprimitur in hoc perantiquo, ſed temporis injuria partim exeſo plumbeo monimento *Muſei Victorii* Beatus aliquis Martyr ſuper arca jacens ſupinus, quibuſdam arcubus Ædem Sacram præſignantibus, in qua ille jacebat. Nimbus pone caput conſpicitur, & circa pedes, fortaſſe Vas Sanguinis adpoſitus eſt, circa quæ Vaſcula videndus plane idem Fabrettus (2): is enim teſtimonio clariſs. Viri Godefridi de

(1) *Memento etiam Domine famulorum, famularumque tuarum .... qui nos præceſſerunt cum ſigno fidei*, ET DORMIUNT IN SOMNO PACIS, &c. Canon vero Miſſæ vetuſtiſſimus eſt, & ab Apoſtolica traditione manavit. Vide omnes quoſvis editos Miſſales, quibus utitur ſancta Romana Eeclesia. Idem legitur in Libro Sacramentorum Sancti Gregorii Papæ, cognomento Magni, pag. 3. Titulo *ſuper Dyptica*. Edit. Pariſiis. M.DC.XLII. in 4. Opera & Studio Fr. Hugonis Menardi: Cujus notæ, atque obſervationes pag. 13. & 14. aeeurate legendæ ſunt; ſed & pagina 20. Inſpieiendi quoque *Codices Sacramentorum nongentis annis vetuſtiores* editi a Venerabili Dei Servo Joſepho Maria S. R. E. Cardinali Thomaſio, ac potiſſime Libro III. in Miſſali Francorum pag. 431. Scilicet in *Canone Actionis*. Inquit vero Vvalafridus Strabo, Libro *de Rebus Eccleſiaſticis* Cap. XXII. *Actio dicitur ipſe Canon, quia in eo Sacramenta Dominica conficiuntur: Canon vero eadem Actio nominatur, quia in ea eſt legitima, & regularis Sacramentorum confectio*: Quære Tomo XV. Bibliotheeæ Patrum Lugdun. pag. 193. De Canone, ad rem de qua ſermo eſt, agit Edmundus Martene in Opere eruditiſſimo *De antiquis Eccleſiæ Ritibus*. Lib. I. Cap. IV. Artic. VIII. §. XXIII. & §. XXIV. pagina 408. & 409. Demum Iſidorus in Theologicis, nempe Lib. VI. *Originum*, Cap. XIX. ait MISSA, *tempore ſacrificii eſt*: QUANDO CATHECUMENI FORAS MITTUNTUR, *clamante Levita*, SI QUIS CATHECUMENUS REMANSIT, EXEAT FORAS, & *inde* MISSA: *quia Sacramentis Altaris intereſſe non poſſunt, qui nondum regenerati noſcuntur*.

(2) Inſcript. Cap. VIII. pagina 555. & 556.

Digitized by Google

CAP. XII de Leibnitz (olim eterodoxi (1), qui phyſico experimento probaverat), verum ſanguinem in hiſce vaſculis reperiri demonſtrat. Ornatur arca tribus majoribus anulis in anteriori facie, & duobus item encarpis, quorum extremitates ab anulo medio dependentes, reliquis anulis religantur. Pendet ab arcu Ædis triumphali ſuper corpus Martyris lampas, & ſub arca facies Cherubin alata ſpectatur, quaſi illam regat expanſis alis. Legitur circum in peripheria + BEATVS . . . . YR + Martyris nomine omnino deperdito, ab ævi diuturnitate obeſo plumbo in illa circumferentiæ parte ſuperiori.

In parte alia, ut puto, Spiritus (2) defuncti

(1) Eumdem *Godefridum* Boldettus, *Georgium* appellat (*Oſſervaz. ſopra i Cimiteri de' SS. Martiri Lib.* 1, *Cap.* XXXVIII. *pag.* 186.,) atque obiiſſe in gremio Sanctæ Romanæ Eccleſiæ ſcribit citato loco.

(2) In vetuſtiſſimis Ethnicorum picturis, ac cœlaturis, defunctorum animæ repræſentantur ad formam fœminarum. Vide *Romanar. Antiquitat. veſtigia. Tab.* XXVII. *num.* 17. Sæpius vero alis papilionum ornabantur, ut in gemmis, aliiſque monimentis frequentiſſimum eſt. Adi Bonarrotium in obſervationibus ad Vitrea Fragmenta, pag. 196. & 197.

ſti Martyris in Angelica figura exprimitur, non ſine aliorum veterum monimentorum exemplo, tamquam puer alatus, diademate redimitus, & ſtantis habitu, ſuper pulvinari, quod genu altero ſuſtinent duo Viri, altero genu flexo effecti. Brachia expanſa tenet, eademque honoris, ac majeſtatis cauſſa (1), fulciuntur ab aliis duobus viris ſtantibus, ac barbatis, capillatiſque, & longa tunica indutis, ad latera religata; quorum alter ad latus dexterum habet marſupium. In giro legitur SAMVEL. TOBIAS. ANSE.... reliqua prorſus conſumta ſunt. Antonius Fran-

(1) Vide ſis Aringh. *Rom. ſubterran.* Tom. II. Lib. IV. Capite XIV. pagina 117. *Ibidem* Lib. IV. Cap. XVIII. pagina 137.

Bonarrotius in Obſervationibus ad Vitrea fragmenta pag. 121. putat mollitiei fœminarum tribuendum quod exprimunt veteres picturæ Cœmeteriorum ab Aringhio adlatę; ut quum orarent (imminuto jam primęvo ſpiritus fervore), brachia de more expanſa, ſuſtineri ſinerent a ſervis: ſed pace tanti Viri, cujus amicitiam colui dum viveret, & judicium magnopere exiſtimandum eſt; putamus aliquas fœminas, vel ſenio confectas, vel aliquo morbo laborantes, ne quicquam recederent a communi illius ętatis orandi conſuetudine, a quibuſdam viris adjutas aliquando fuiſſe, prout neceſſitas exigebat.

Pugnante Amalec cum Iſraëlitis, vincebat Iſrael quum levaret Moyſęs manus. *Manus autem Moyſi erant graves* (Exodi Cap. XVII. v. 12.): *Sumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem, & Hur ſuſtentabant manus ejus ex utraque parte. Et factum eſt, ut manus illius non laſſarentur uſque ad occaſum ſolis, &c.* Fugatuſque eſt Amalec ab Iſraëlitis, adprobante Domino eamdem Moſis orandi conſuetudinem. Profecto ita legimus in Vitis non nullorum Sanctorum, & Virorum pietate inſignium: eos nempe in aliquo opere piiſſimo diu exercitatos, quum jam viribus fracti eſſent, ne ab inceptis diſcederent, juniorum ſibi miniſtrantium auxilio eadem opera peregiſſe. Quod quum minime dicendum ſit de puero alato in noſtro monimento veteri expreſſo: alatus enim non indiget ope alterius: porro honoris, ac majeſtatis cauſſa, ita ab artifice effictum concedendum videtur.

Digitized by Google

CAP. XII Franciſcus Gorius editis multis Voluminibus clarus, nobiſque amicitiæ vinculo conjunctiſſimus, in egregio Opere Doniano (1) refert quoque non nullos hujuſmodi lapides, quos, ne nimius ſim, ſuis locis videas (2). Porro myſticum hunc ſenſum aperit Prudentius (3), quum inquit.

Quid nam ſibi ſaxa cavata?
Quid pulcra volunt monumenta?
Res niſi quod creditur illis,
Non mortua, ſed data ſomno.

Ideo in tumulo Sancti Martyris Alexandri, qui Antonino Pio Imperatore martyrium conſummavit ſcriptum eſt. ALEXANDER MORTVVS NON EST SED VIVIT SVPER ASTRA. Marmor ab Antonio Boſio (4) adlatum primo fuit, & poſtea ab eodem deſcriptum alii vulgarunt (5). Hæc autem veteris

(1) Claſſe xx.

(2) Pag. 525. num. 9. pag. 528. n. 22. pag. 533. nu. 48.

Alios edidit nuperrime Joannes Marangoni Presbyter Vicentinus in Appendice ad Acta Sancti Victorini Epiſcopi Amiterni, & Martyris illuſtrata. Romæ. M.DCC.XL. Apud Joannem Mariam Salvioni Typographum Vaticanum. Utinam vero hoc Opus prodiiſſet in lucem emendatius. Illud quidem Opus hoc loci diſſimulare facile poteram, ut idem auctor plurium clarorum Virorum nomina in ipſo Opere proferre minime ſtuduit, qui non nullos lapides ab eodem vulgatos alias ediderunt, & notis eruditiſſimis ornaverunt.

(3) Hymn. Defunctor.

(4) *Roma ſotterranea* Lib. III. Cap. XXIII. pag. 299.

(5) Aringh. Tomo I. Lib. III. Cap. XXII. pag. 524.

Boldet. Libro I. Capite XLIV. pagina 232.

Digitized by Google

ris ævi parum culta monimenta recenſuimus, & hoc ordine commemoranda decrevimus, ut Septem Sanctos Pueros Epheſinos, Dormientes nuncupatos, vere mortuos fuiſſe oſtendamus, & martyrio quoque coronatos fuiſſe, licet ab omnibus Græcis, & Latinis, aliiſque, *Dormientes* ſoleant appellari; utque de mortuorum reſurrectione (1) quantam fidem haberent Chriſti fideles liquido pateat, qui mortuos, ſæpe dicto Dormientium titulo (2), ab ipſis uſque primordiis, atque inſtitutione Eccleſiæ, conſueverant nominare.

CAP. XIII
Domus æterna pro ſepulcro apud Ethnicos frequenter: raro apud Chriſtianos occurrit. Myſterium non idem utriſque.

ET quidem Ethnicorum vulgus nequam, & veterator, qui tum divino fidei lumine deſtitutus, tum etiam, ut omnibus deliciis frui pleniſſime poſſet (nulla prohibente exitus ſolicitudine), cum ipſa vita corporis, animæ communem futurum interitum præpo-

(1) Paullo Gentium Doctore Athenis in Areopago prædicante, ut in Actis Apoſtolorum habemus Cap. XVIII. v. 32. *Cum audiſſent .... reſurrectionem mortuorum; quidam quidem irridebant: quidam vero dixerunt: Audiemus te de hoc iterum*. Verſiculo autem 34. *Quidam vero viri adhærentes ei crediderunt, in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis*.

(2) Revera ſicuti viventes a ſomno excitamur; ita poſt mortem ad vitam redituri ſumus: ſimilitudine Mortis ac Somni non abhorrente, ut paullo poſt dicendum erit.

CAP. XIII

poſtere, atque improbe rebatur (1), ſepulcrum *Domum æternam* dicere ſolebat. Conſule

(1) Vide quæ diximus nuper in Diſſertatione Glyptographica Capite XVIII. potiſſime pag. 55.

Stoici, qui igneas animas eſſe credebant, cavebant quam maxime ab aquis, ne ſcilicet ab elemento eterogeneo ſuffocarentur, quod fortaſſe innuit Ovid. (*Lib. 1. Triſt. Eleg. 11.*) de ſe ipſo loquens.

Non mortem timeo, genus eſt miſerabile lethi.
Demite naufragium, mors mihi munus erit.

Eademque de cauſſa exclamat Hippomedon apud Statium Lib. IX. Thebaidos.

.... Fluvione (pudet!) Mars inclyte merges
Hanc animam? ſegneſque lacus, ac ſtagna ſubibo,
Ceu pecoris cuſtos, ſubiti torrentis iniquus
Interceptus aquis? Adeone occumbere ferro
Non merui? &c.

Putabant enim animam ita penitus extingui poſſe. Vide notas doctiſſimi de la Cerda ad illud Virgilii carmen (*Lib. 1. Æneid. v. 97.*)

Ingemit, & duplices tendens ad ſydera palmas, &c.

alibique (*Lib.* VI. *Æneid.* v. 730.

Igneus eſt ollis vigor, &c.

Primo loco Æneam præſenti naufragio ingemuiſſe memorat Virgilius, ut ait Servius, *non propter mortem, ſed propter mortis genus: grave enim eſt, ſecundum Homerum perire naufragio, quia anima ignea eſt, & extingui videtur in mari, ideſt elemento contrario*. Multa vero congeſſit Stephanus Morinus Cadomenſis (*Diſſertat.* V. *ad D. Le Moine datam, pag. 111. & ſeqq. Geneva.* M.DC.LXXXIII.) ad Stoicos pertinentia. Viri tamen ſapientes, politioreſque, animæ immortalitatem nullo modo negabant, in quibus clarum apprime eſt Ciceronis teſtimonium (*Tuſculanarum Quæſtion. Lib. 1. pag. 144.*) *Itaque*, idem inquit, *unum illud erat inſitum priſcis illis, quos caſcos appellat Ennius, eſſe in morte ſenſum, neque exceſſu vitæ ſic deleri hominem, ut funditus interiret: idque quum multis aliis rebus, tum e pontificio jure, & ceremoniis ſepulcrorum intelligi licet, quas maximis ingeniis præditi, nec tanta cura coluiſſent, nec violatas tam inexpiabili religione ſanxiſſent, niſi hæſiſſet in eorum mentibus mortem non eſſe interitum, omnia tollentem, atque delentem, ſed quamdam quaſi migrationem, commutationemque vitæ; quæ in claris viris, & feminis dux in cœlum ſoleret eſſe, in ceteris humi retineretur, & permaneret tamen. Ex hoc, & noſtrorum opinione.*

Romulus in cælo cum Diis agit ævum.

ut famæ adſentiens dixit Ennius, &c. & paullo poſt idem Cicero (pag. 155.) in eodem ſenſu ait. *A malis igitur mors abducit, non a bonis*. Plura item diſſerit in Catone majore, ſive Libro de ſenectute (*pag.* 515.), quem vide. In ſomnio Scipionis, & alibi. Pari ſententia Cajus Cornelius Tacitus de morte Julii Agricolæ (*In Vita Cap.* XLVI.) dixit. *Si quis piorum* MANIBVS *locus; ſi, ut ſapientibus placet, non cum corpore extinguuntur magnæ animæ*, PLACIDE QVIESCAS. Neque haud ſecus legitur in Muſeo Equitis Odam in urnula cineraria marmorea. PAMPHILE. ANIMA. SANCTA. SALVE.

ſule ſæpe laudatum Fabrettum (1), apud quem in lapide cujuſdam Manlii legitur. SOMNO ÆTERNALI: alioſque plures titulos eadem prorſus elegantia notabiles alibi exhibet (2). Adi, ſi de re ipſa multa cupis noſcere, Aldi Manutii Commentaria in Somnium Scipionis (3), & Jani Gruteri Theſaurum antiquarum Inſcriptionum, in quo ethnico more perſæpe occurrit. DOMVS ÆTERNA, SOMNVS ÆTERNVS, atque ÆTERNALIS. QVIETI ÆTERNÆ, SECVRITATI ÆTERNÆ. DOMVM PERPETVAM &c. Nec diſſimiles adfert Thomas Reineſius in Syntagmate antiquarum Inſcriptionum (4). Heinc res pretioſæ pro conditione hominum in ſepulcris recondebantur, quibus expiſcandis frequenter diruuntur Gentium Mauſolea, quæ noſtro ævo remanſerunt. Certe aurum, argentum, gemmas in monumentis reponebant, quod quum ſacra reputarentur, tutiori loco ſervare neſciverint, putantes inibi perpetuo duraturas eſſe divitias (5). Conve- CAP. XIII

F niunt

(1) Inſcript. Cap. II. pag. 165. n. XXXI.
(2) Fabret. Inſcript. Cap. II. pag. 84. num. 145. Cap. III. pag. 182. num. 385. Cap. V. pag. 391. num. 257. Cap. VIII. pag. 555. num. 58.
(3) Pag. 260.
(4) Claſ. XI. n. 72. 119. Claſ. XVII. n. 179.
(5) De his Divitiis ampliſſimis inquit Horatius Epiſtolarum Lib. I. Epiſtola VI. *ad Numicium*.

Et Dominum fallunt, & proſunt furibus.

CAP. XIII niunt cum hiſce dicendi modis tres antiqui lapides, quos offendi apud Boldettum in Obſervationibus ad Sacra Cœmeteria. Primus parte una veterum Chriſtianorum memoriam præfert; parte altera vero ethnicam habet inſcriptionem (1). Utramque ex eo-

SOMNO. AETERNALI. SACRVM.
SEVERO. FILIO. DVLCISSIMO
QVI. VIXIT. ANN. VIII. MESES. III
IANVARIA. MATER. FECIT. INFELICISSIMA
OS

BENEMERENTI MARITO FVRMINO IN
PACE DEPOSITVS IDIBVS ZVLIS

dem antiquo lapide, qui modo exſtat in *Muſeo Vi-*

(1) Hunc lapidem edidit Boldettus *Libro* II. *Cap*. X. *pag*. 453. ex eo deſcribens (non tamen ſervato linearum ordine), Ethnicorum Epitaphium, cui in averſa parte aliud veterum Chriſtianorum adtexuit, ſed non ſuum. Vulgavit vero ſuum *Lib*. II. *Cap*. VIII. *pag*. 431. ab ipſis ſchedis ſuis ſortaſſe non opportune occurrentibus deceptus. Ethnicam hanc inſcriptionem ex Muſeo, in quo pridem exſtabat, vulgavit quoque Fabrettus (*Inſcript*. *Cap*. VIII. *pag*. 555. *n*. 58.), de parte averſa a Chriſtianis inſcripta, nec verbum quidem prodens. Eamdem vero partem poſteriorem incidi fecimus, quod literas nonnullas infrequentiores habeat; ſcilicet. B. F & S. de quarum corruptione agit erudite Bonarrotius in Præfatione ad Obſervationes Vitreorum fragmentorum pag. XIX. XX. XXIII. & XXV. Occurrit etiam in eadem veterum Chriſtianorum Inſcriptione Z. pro litera I. de quo ſcripturæ vitio, videndus idem Bonarrotius in Opere laudato pag. 52. 53. & 54.

Victorio deſcripſimus, atque evulgandam curavimus ad vetuſtum exemplar, longum palmos romanos v. altum, palm. I. cum dimidio. Secundus (1) Ethnicam tantum referens memoriam, in Cœmeterio Cyriacæ repertus fuit calce contectus. Tertius demum, qui Aurelii Gemelli triennis infantis loculum occludebat in Cœmeterio S. Agnetis (2), Chriſtianorum veterum lapis eſt, habetque SOMNO HETERNALI. Alia quoque (neque enim iſtud reor diſſimulandum, huic non diſſimilia marmora pariter Chriſtianorum, cum expreſſa phraſi. DOMVS AETERNA, adjecto non numquam Sacro Chriſti Monogrammate, edita reperio a Fabretto (3): ſubdit vero ſtatim Vir eruditiſſimus (4). *Domus æternæ commemorationem, non a Gentilitate, ſed a Sacra potius Pagina deſumtam opinari debemus. Quippe in Libro Eccleſiaſtici* (5), *ita habetur*. IBIT HOMO IN DOMVM ÆTERNITATIS SVÆ. *&* *Pſalmo* XLVIII. (6) SEPVLCRA EORVM DOMVS ILLORVM IN ÆTERNVM.

 Quam-

(1) Lib. II. Cap. XI. pag. 464. Hoc Epitaphium græce ſcriptum eſt a quadratario antiquo.

(2) Ibidem pag. 463.

(3) Inſcriptionum Antiquarum Capite II. pagina 112. & pagina 113. & item pagina 114.

(4) Cap. II. pag. 112. & pag. 113.

(5) Cap. XII. verſ. 5.

(6) Verſ. 12.

Quamquam igitur Ethnici ſpe reſurrectionis orbati, ita & ipſi loqui ſoliti fuiſſent; aliter tamen hanc loquendi formam accipere poterant Chriſtiani, ut explicat ex Sanctorum Patrum ſententia P. Cornelius a Lapide ad illum Eccleſiaſtici locum. Et paullo ſupra idem Fabrettus, de eadem re loquens, erratumque, ſive lapſum excuſans, ſi quis vellet ita accuſare Epitaphium veterum Chriſtianorum verſibus concinnatum, ait (1). *Facile ſiquidem erat tunc ex inextinctæ Gentilitatis phraſibus, poëtico præſertim ſtylo aliqua imitari, inconſiderate potius, quam impie, quæ adultæ jam veræ Religionis temporibus reſecata ſunt.*

CAP. XIV

Multa de Somno diſſeruntur. Gemma vetuſta editur, & illuſtratur.

SOMNVM certe Ethnici finxerunt Mortis fratrem, utriuſque vero matrem Noctem; quod per ſimilitudinem, & quamdam rerum connexionem, Dormientes mortuis comparari poſſint, æque in obſcuro jacentibus utriſque (2). Somnum fratrem Mortis

(1) Inſcript. Cap.II. pag.112.

(2) De Orode a Mezentio occiſo ait Virgilius Lib.x. Æneidos. v.745.

Olli dura quies oculos, & ferreus urget
Somnus, in æternam clauduntur lumina Noctem.

Et Catullus, quem *elegantiſſimum Poetarum* nuncupat A.Gellius *Noct. Attic.* Lib. VII. Cap. XX. in lepido carmine ad Lesbiã:

Nobis, quum ſemel occidit brevis lux,
Nox eſt perpetua una dormienda.

Mortis appellat magnus Homerus in Iliade (1); alioque modo utroſque nuncupat gemellos, quod idem deſignat (2). Pauſanias autem Noctis imaginem filiorumque deſcribit (3), nempe Mortis, & Somni, quæ imago apud Eleos ſpectabatur in templo. Vide notationes Ludovici de la Cerda, aliorumque ad illud Virgilii carmen (4).

Tum conſanguineus Lethi Sopor &c.

Rem ipſam magis magiſque illuſtrant adnotata Joannis Schefferi in Æliani varias Hiſtorias (5). Petrus Sancti-Bartolus ex antiqua ſepulcrali Lucerna (6), Noctis imaginem vulgavit æri ſculptam viriculo elegantiſſime. Proinde Cicero in Catone Majore, ſive Libro de Senectute (7). *Jam vero videtis*, inquit, *nihil morti eſſe tam ſimile, quam Somnum*, & in Quæſtionibus Tuſculanis (8). *Habes Somnum imaginem Mortis, eamque quotidie induis, & dubitas, quin ſenſus in Morte*

(1) Κασίγνητον. Lib.xiv.pag.267. Edit. Joannis Spondani Græco-Lat. in ſol. Baſileæ. cIↄ Iↄcvi.

(2) Διδυμάονε. Iliad. Lib.xvi.

(3) In Eliacis, ſive Libro v.

(4) Æneid. Lib.vi. n.278.

(5) Lib.II. Cap.xxxv.

(6) *Le antiche Lucerne Sepolcrali figurate*. Parte I. num.8.

(7) Pag.515.

Plinius Hiſt.Nat.Lib.vii.Cap.I.paullo ſecus ſcribebat: *Æſtimatione nocturnæ quietis, dimidio quiſque ſpatio vitæ ſuæ vivit; pars æqua, morti ſimilis exigitur &c.* eumdem vide Lib. xxxvi. Cap.I.

(8) Lib.I. pag. 157.

CAP. XIV *Morte nullus ſit, quum in ejus ſimulacro videas eſſe nullum ſenſum?* Lucius Annæus Seneca, ipſe quoque dixit (1). *Somnus refectioni neceſſarius eſt: hunc tamen ſi per diem noctemque continues, Mors erit.* Ita Plato (2), & alii Philoſophorum: Inde Ovidius (3) cecinit:

Infelix tota quicumque quieſcere nocte
Suſtinet; & ſomnos præmia magna vocat.
Stulte, quid eſt Somnus? gelidæ niſi Mortis imago:
Longa quieſcendi tempora fata dabunt &c.

Infirmitas igitur humanæ conditionis, ſive potius, ut dicebam, neceſſitas eſt Somnus, eademque neceſſitas homini eſt Mors. Inſignem, atque ineditum lapidem, græca ſimul, ac latina inſcriptione diſtinctum, *ex Muſeo Victorio*, in quo adſervatur, diligenter deſcriptum heic ſubjicimus: quippe hoc ævo hujuſmodi monimentorum exempla ab ruderibus ornatiſſimæ vetuſtatis depromta, maxime probantur ab amatoribus politioris literaturæ. Lapis autem duram Mortis ne-

(1) Libro *de Tranquillitate animi* Capite xv.

(2) Lib. VII. de Legibus.

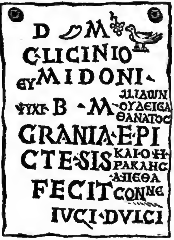
(3) *Amorum* Lib. 2. Eleg. IX.

Digitized by Google

neceſſitatem (1), ſed Animæ quoque immortalitatem diſerte exprimit. Curavimus ergo illum incidi; ars enim typographica neſcit, quemadmodum opus eſt, fideliter exhibere. CAP. XLV

Bene, ſeu *feliciter Anima*.

ſive etiam *Bona Anima*.

Midon. nullus immortalis.

Et Hercules mortuus eſt.

Alium etiam ſingularem lapidem vulgabo, extractum prope Urbem, ex Cœmeterio Calliſti, una cum corpore Sancti Oneſimi, vitreoque vaſculo, Sanguine ejuſdem Chriſti Martyris conſperſo. Quem lapidem luben-

(1) Hæc marmorea Tabula occludendo Sepulcro minime videtur inſerviiſſe, quum alta ſit Palm. I. Uncias x. Lata Palm. I. Unc. IV. & nullum umquam calcis adhærentis ſignum, in quovis ejus latere adpareat. Quin immo ferreis catenulis in aliqua monumenti, ſive ſepulcri cellula adpenſam fuiſſe putandum eſt. Etenim in utraque angulari parte ſuperiori lapidis adhuc exſtant duo veluti globuli ex plumbo fuſo in craſſitie marmoris excisa (incolumi tamen averſa parte), in quo plumbo catenulæ infixæ reliquiæ conſpiciuntur.

CAP. XIV bentius proferre decrevi, quod nullus Sacrorum Cœmeteriorum illuſtrator ediderit, & eamdem Mortis neceſſitatem (1), atque immortalitatem Animæ prodat. Lapis altus

ſic

eſt plus minus, Palm. Rom. I. Unc. IV. Latus Uncias circiter x. Eumdem expreſſum ab exemplari heic exhibemus: Chartam vero

ro

(1) Græcum Sancti Oneſimi Epitaphium, legendum, fortaſſe eſt, ut indicat vetuſta marmorea tabula. ΕΥ ΜΥΡΙ ΟΝΗCΙΜΕ ΟΥΔΙC ΑΘΑΝΑΤΟC ΠΕΡ ΓΕΕ, atque ita nobis vertendum videtur. MILLIES BENE, ONESIME. NVLLVS IMMORTALIS IN TERRA. Corpus ejuſdem S. Martyris cum ipſo lapide inſcripto, & Vaſe Sanguinis, dono datum ab Epiſcopo Porphyrienſi Fr. Thoma Cervionio, Sacelli Pontificii Præfecto, literis authenticis munitum Emo Petro Ottobono Sacri Cardinalium Collegii Decano, Romæ defuncto Die XXVIII. Februarii Anno Biſſextili MDCCXL. Sede Pontificali vacante, ſervatur apud Mariam Carlottam Lenſzinſcki, Sereniſſimam Galliarum Reginam, cui idem Cardinalis exhibuit in urna quadam ornatiſſima ex ære inaurato confecta, ac obſerata in parte anteriori tabula cryſtallina, mire ſinuata ad modulum urnæ; conſignataque una cum membranaceo ſuo diplomate D. Paullo Hyppolito *De Beauvillier* Duci *de Saint' Agnan*, Lud. XV. Galliarum Regis, tunc temporis magno Oratori apud Summum Pontificem, qui Roma Pariſios tranſmiſit. Notandus in hoc lapide Sancti Martyris Oneſimi Palmæ ramus ab antiquo cælatore expreſſus,

ro ſuper ipſo antiquo lapide (quod ſæpe deſiderare ſolent eruditi, raro tamen conſequuntur), ſumma cura impreſſam, ante quam ab Urbe pretioſum monimentum extraheretur, apud nos ſervamus, rerum antiquarum æſtimatoribus oſtendendam. Edidit autem Fabrettus (1) ex Muſeo Carpineo fragmentum Tabulæ alabaſtritis; idemque vulgavit Bonarrotius (2), in quo legitur id ipſum humanæ infirmitatis teſtimonium: NEMO IMMORTALIS, ut in ambobus vetuſtiſſimis epitaphiis mox adlatis. Morti nigras dabant alas, teſte Horatio Flacco (3), Somnoque pariter, ut ait Albius Tibullus (4).

Poſtque venit tacitus furvis (5) circumdatus alis

Som-

(1) Inſcript. Cap. x. pag. 736.

(2) *Oſſervaz. ſopra alcuni Frammenti di Vaſi antichi di vetro* pag. 106.

(3) Lib. II. Satyrarum Ecloga I. v. 57. & v. 58.

. . . . . ſeu me tranquilla ſenectus,
Exſpectat, ſeu Mors atris circumvolat alis.

(4) Lib. II. Eleg. I.

(5) *Furvis* legendum certe eſt, non *fulvis*, ut male habent vulgatæ editiones. Ita emendatum reperio Librum editum VENETIIS IN ÆDIBVS ALDI. MENSE JANVARIO. M. D. II. (*in* 8.), qui Catullum, Tibullum, & Propertium, omnes lepidos Latinos Poëtas complectitur, & pene innumeris ad utrumque marginem variantibus lectionibus notatus eſt manu *Petri Victorii*, cujus fuit olim hic Liber, qui exſtat modo Romæ apud illius abnepotes in privata Bibliotheca *Victoriorum*. Collatis enim veteribus Codicibus, pro inſtituto habebat Vir doctiſſimus, in ſuis libris quæcumque facerent ad illuſtrandos antiquos Scriptores, ad oram ipſorum librorum ſuis locis referre. Id vero teſtatum, adſertumque volumus ſelectioris elegantiæ cultoribus. Sunt quippe multi hujuſmodi libri in illa Bibliotheca, perpetuis manu ſcriptis notis, ab eodem in literis conſummatiſſimo Viro diſtincti; Quorum in fronte (ut is erat comis, & omnes juvandi cupidus), ſæpe latinis, ſed ut plurimum græcis characteribus ſcribebat. *Petri Victorii Jacobi filii, & amicorum.*

Somnus, & incerto ſomnia nigra (1) *pede.*

Inde Virgilius (2) Somnum volucrem dixit, deſcribens Æneam, dum inſomnis, Patris Anchiſæ imaginem fruſtra amplexari non ſemel tentaret. Orpheus (3) Regem Deorum, & hominum Somnum appellat, quod omnia eidem ſubjiciantur. Heinc Statius (4) virgam illi adtribuit, poteſtatis ſignum (5), quumque aliquando nequiret quieſcere, illum enixe ita precabatur.

..... extremo me tange cacumine virgæ,
Sufficit; aut leniter ſuſpenſo poplite tranſi.

Virgilius quoque (6) cum eadem virga deſcribit Somnum, Palinuro quietem, ac ſoporem impertientem. Eumdem Ovidius appel-

(1) In eodem Libro reperitur adnotatum *Somnia vana*. In ſuperiore enim carmine ad aliam oram libri notatum quoque eſt, ut putamus, ex alio vetuſto Codice: *nigris circumdatus alis*. Ita aliquando canebat Vir clariſſimus Joannes della Caſa in ſequenti jucundiſſimo carmine.

O Sonno, o de la queta, umida, ombroſa
Notte placido figlio. O de' mortali
Egri conforto; Obblio dolce de' mali
Sì gravi, ond'e la vita aſpra, e noioſa.
Soccorri al core omai, che langue, e poſa
Non have; e queſte membra ſtanche, e frali
Solleva. A me ten vola o Sonno, e l'ali
Tue brune ſovra me diſtendi, e poſa.
Ov'è 'l ſilenzio, che 'l dì fugge, e 'l lume?
E i lievi ſogni, che con non ſicure
Veſtigia di ſeguirti han per coſtume?
Laſſo, che 'n van te chiamo, e queſte oſcure
E gelide ombre in van luſingo. O piume
D'aſprezza colme. O notti acerbe, e dure.

(2) Lib. VI. Æneidum v. 700. & ſeqq.

(3) Hymn. in Somnum. Adi Homeri quoque Iliadon Lib. XIV. pag. 267.

(4) Sylvarum Lib. V.

(5) Adi Cap. XI. hujus Diſſert. ubi in Adnotat. ad pag. 30. aliqua adtulimus de re ſacra; deque ſigno poteſtatis in virga; non nulla quoq; diximus nuper in Diſſert. Glyptographica Cap. XVI. & Cap. XVII.

(6) Æneidum Lib. V. v. 458.

Digitized by Google

pellat (1) Deorum placidiſſimum. Homerus (2) omnes homines, Deoſque dormientes finxit præter Jovem; non enim decebat rerum omnium moderatorem dormire (3). CAP. XIV

Magnitudo Gemmæ.

Ipſum Jovem, tamquam diei, noctiſque rectorem (4), fortaſſe ab antiquo artifice expreſſum fuiſſe putamus in anulari chalcedonio, in quo idem Jupiter in ſolio ſedens viſitur,

G 2

(1) Metamorph. Lib. 1I.

Somne Quies rerum, placidiſſime Somne Deorum:

Pax animi; quem cura fugit; qui corpora duris

Feſſa miniſteriis mulces, reparaſque labori &c.

Porro Veteres, ne Somno indulgentes importune turbarentur SILENTIARIOS adhibebant, ſeu QVIETIS MINISTROS, quos etiam AD SOMNVM nuncupabant. De his agit Laurentius Pignorius in Commentario *de Servis* pag. 180. & 181.

(2) Iliad. Lib. 1I. v. 1. & 2. pag. 27.

(3) Probe Somnum a Junone pluribus muneribus olim ſolicitatum fuiſſe, ut Jovem ſopire conaretur, meminit idem Homerus (*Iliad. Lib.* XIV. *Vide pag.* 267. *citatæ edit.*) Illud tamen ſemel tantum eveniſſe narrat: ſuo enim periculo cavebat, ne fortaſſe iterum in mare præceps daretur.

(4) Nos cum Eccleſia Catholica Deo Optimo Maximo; uni, trinoque Domino illud tribuimus, ut in Cantico laudis habetur.

Æternæ rerum conditor,

Noctem, Diemque qui regis &c.

& in Pſalm. LXXIII. v. 17. *Tuus eſt Dies, & tua eſt Nox &c.*

ſitur, fulmen (1), & haſtam longam tenens (2), pedibus innixus ſcabello (3), adſtante Aquila. A dextris ſtat Apollo Phœbus, nudus, & radiata coma, Orbem dextera manu, ferulam ſiniſtra gerens, quod eſt diei ſymbolum. A ſiniſtris Diana, ſcilicet fœmina velata, ſuſtinens utraque manu velum criſpatum, & aura leniter inflatum, elatumque ad modum arcus ſupra caput, & in reliqua area ſuperiori, plures ſtellæ comparent (4); ſignum, & quaſi depicta imago nocturni luminis. Sed plura de his ad Mythologos (5), & deſcriptores imaginum Deorum gentium (6) pertinent.

CAP. XV

Veterum Chriſtianorum Lucerna cum ſymbolo Jonæ dormientis vulgatur. Item Vitrum antiquum cum eodem ſigno.

ITAQUE ad noſtra gradum facientes, Sacram Hiſtoriam ex ſuburbanis Chriſtifidelium cœmeteriis, nempe ex antiqua Lucerna fictili

(1) Inquit Ovidius Lib. III. Faſtorum.
Fulmina poſt auſos cœlum affectare gigantes
Sumta Jovi: primo tempore inermis erat &c.

(2) Vide ſis quæ de virga, ſive haſta diximus paullo ante in hoc Capite, nempe pag. 50. num. (5). illuſtrantes adlatum Statii carmen.

(3) *Quod Græci dicunt ὑποπόδιον: dixerunt Latini Scabellum, & alii dixerunt Suppedaneum, quod ſub pedibus ſit*. Ita Iſidorus *Originum* Libro XX. Capite XI.

(4) Lactantius Firmianus *de Origine Erroris* Lib. II. Cap. V. agens *de cultu veri Dei. De Elementis, & Aſtris*, ait: *Cur autem excogitaverit illa Deus*, nempe Aſtra, *quis non intelligit? Scilicet, ne Solis lumine decedente nimium cæca nox tetris, atque horrentibus tenebris ingraveſceret, noceretque viventibus.*

(5) *Natalis Comitis Mythologiæ, ſive explicationis Fabularum Libri* X.

(6) *Immagini degli Dei degli Antichi di Vincenzo Cartari.*

Digitized by Google

ctili *Muſei Victorii* (1) proferamus. In ea videre licet Ionam in ſolo ſtratum multo ſom- CAP. XV.

no præ mœrore, & laſſitudine oppreſſum, qua-

(1) Lucernam fictilem haud longe abſimilem vidimus in *Collectan. Romanarum Antiquitatum* Antonii Boriqni. *Tabula* 101. quæ tamen, ubi nam hodie ſit, quum ibi minime indicetur (*vide pag.* 71.), prorſus ignoramus.

Digitized by Google

qualem ſacræ paginæ deſcribunt (1), ſub umbra cucurbitæ reclinatum, & qualem non raro oſtendunt antiqua picturæ, & ſculpturæ præclara monimenta ex ipſis adhuc multa pietate cultis cœmeteriis veterum Chriſtianorum depromta, & apud Boſium (2), atque Aringhium (3); Ciampinium item (4), & Bonarrotium (5) edita, atque illuſtrata adnotationibus, & commentariis eruditiſſimis. Veterem aliam fictilem Lucernam pluribus ſacris myſteriis inſignem vulgavit Petrus Sancti-Bartolus (6), & in his Jonæ quoque eadem Hiſtoria repræſentatur: Aliam item, ſed æream Lucernam idem protulit (7), quæ penſilis eſt, in eaque Chriſti Monogramma (8) Ionæ dormienti ſuperſtat, & circum cucurbitæ. In noſtra fictili Lucerna Lauri ramus ſpectatur in orbiculo inferiori

(1) Ionæ Cap. IV.

(2) *Roma Sotterranea*. Lib. III. Cap. XXIII. Tab. III. Cubiculi primi Cœmeterii Calliſti. Vide ſis Lib. IV. Cap. XXI.

(3) *Roma Subterranea*. Tom. II. Libro V. Cap. XXII.

(4) *Sacra Hiſtorica Diſquiſitio de duobus Emblematibus, quæ in Cimelio Em. & Rev. Domini Gaſparis Card. Carpinei adſervantur &c. Auctore Joanne Ciampinio Romano*. Romæ. MDCXCI. (*in* 4.) Vide pagina 4. & pag. 8. uſque 10.

(5) *Oſſervazioni ſopra alcuni frammenti di vaſi antichi di Vetro &c.* Tav. I num. I. pag. 2. pag. 3. e pag. 18.

(6) *Le antiche Lucerne Sepolcrali figurate*. Parte III. num. 29.

(7) Ibidem num. 30.

(8) Illud pluribus illuſtrare conati ſumus in Nummo Æreo *Muſei Victorii* Parte I. Cap. XI. & item Parte II. Capite XI.

riori impreſſus (1). Demum Vitrum antiquum ineditum majoris moduli, atq; orbiculare (2), cum eadem Jonæ dormientis ima- CAP. XV.

gine Viris eruditis proponam, quod inſigne ſa-

(1) In averſa parte Lucernarum fictilium perſæpe figuli nomen ſuum, vel Dominorum officinæ imprimebant; ſæpe etiam memoriam alicujus publici operis, puta Ludos ſæculares, aut ſignum aliquod figlinæ proprium, quo ab aliis teſtaceorum operum officinis diſtingui commode poſſent, tum ab emtoribus, tum ab illis omnibus, in quorum manibus verſarentur.

(2) Vitrum antiquum, de quo loquimur, ex eo genere Vaſculorum eſt, quæ deſcribuntur a cl. Bonarrotio Pag. 111. in Præfatione ad Opus ſæpiſſime a nobis laudatum: & pridem ab eodem deſcripta fuerant Pag. XVII. in Præfatione ad Obſervationes Hiſtoricas ad Numiſmata majoris moduli, vulgo *Medaglioni*, quæ extant in Muſeo Carpineo. Ejuſdemque notæ eſt illud cum Lazaro a Chriſto ad vitam revocato, quod exhibuimus in adnotatis ad Caput XI. hujus Diſſertat. Et item illud in Epiſtola ad Lectorem.

Digitized by Google

CAP. XV ſacræ vetuſtatis cimelium accepi ab Hieronymo Odam Equite elegantis ingenii, atque amico noſtro ſingulari (1). Hujus auctoritate monimenti, ſive de Hedera, ſive de Cucurbita Prophetam ab æſtu protegente quæſtionem jamdiu agitatam a Sanctis Patribus, & divinarum Scripturarum Interpretibus, facile definire valemus: quum cetera a nobis, aliiſque recenſita, plerumque a vetuſtate haud modice corrupta ſint; id vero potiſſime maxima conſervatione polleat, nitidiſſima adhuc vitri ſuperficie (2); atque ideo folia, & fructus dependentes, adeo accedere diſcernuntur ad formam cucurbitarum, ut dubio procul adfirmandum ſit, vere cucurbitam prodigioſe illic ſuccreviſſe, ubi Ionas decubuit. Porro frondes, & fructus nihil cum Hedera, bacciſque Hederarum commune habent, ut inſpicienti manifeſtum eſt. Ipſe

autem

(1) Ejuſdem ornatiſſimi Viri elogium legimus aliquando pag. 259, & 260. apud Fr. Peregrinum Orlandi ex Ordine Carmelitarum (Vide *l'Abecedario Pittorico &c. riſtampato, corretto, ed accreſciuto &c. Bologna.* MDCCXIX. *in* 4.). Et jure meritoque laudatur a clariſs. Viris Boldetto, Creſcimbenio, Gorio, Guidio, Vitale Jordano, Lupio, Maffeio, Emmanuele Martinio, Muratorio, Stoſchio, aliiſque.

(2) Quoniam hoc Vaſculum, & alia ſimilia (ut docet Bonarrotius indicatis modo locis) ex vitreis duabus laminis conſtat ad ignem fornacis inter ſe compactis, bractea ex auro intermedia, quæ graphio trita, imaginem Ionæ refert, unuſquiſque de conſervatione hujus monimenti per ſe conjicere valet, quum ſuperficies lucida adhuc ſit; nihilque detrimenti acceperit (quod rarum eſt), ſeu ab ævo, ſeu ab humiditate, aut ſiccitate loci, præter cyathi ſurgentis labrum.

autem mœror, etſi ad diſtrahendum ſoporem magis idoneus eſſe videatur: quod inquietis curis, ac vigiliis animum pulſare, ac ſolicitare ſoleat: attamen quum nimiis anguſtiis preſſus eſt animus, deſtitutus viribus, cogitur tandem quieſcere, ne penitus ſuccumbat. *Somnus enim*, ut ait Ariſtoteles (1), *ocium animæ eſt*. Profundiores ſomnos a laboribus provenire, ſcribit utique Galenus (2): Idque Hieronymus Mercurialis in Opere de re Gymnaſtica (3) animadvertit. Narrat Plinius in Naturali Hiſtoria (4), *Puerum æſtu, & itinere feſſum in ſpecu* VII. *&* L. *dormiſſe Annis*: *rerum faciem, mutationemque mirantem, velut poſtero experrectum die*. Certe mœrorem homines maxime exercitatos, fractoſque viribus conſtituere, melius norunt, qui fortunæ caſibus commoventur. Jonas equidem hoc inquieto ſopore ſub umbra cucurbitæ obdormivit: quod vaticinium ſuum adverſus Ninivitas, contra diſponente Domino, non adimpleretur. Ita plane in Actis longioribus Sanctorum VII. Dor- CAP. XV

H mien-

(1) Ethicor. Lib. I. Ἀργεία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς.

(2) Lib. I. de Alimentis.

(3) Lib. IV. Cap. II. pag. 193. Exercebantur enim ad tuendam ſanitatem.

(4) Lib. VII. Cap. LII.

mientium apud ſocios Bollandianos (1) legitur, quod ſumto ab ipſis cibo (2), *quum triſtes ſederent, & inter ſe colloquerentur, dormire cœperunt: erant enim eorum oculi propter mœrorem gravati.*

CAP. XVI
Diſquiritur an Sancti Epheſini fuerint a ſomno excitati.

TANDEM cogitanti mihi, & ea mente revolventi, quæ de Sanctis VII. Epheſinis exponuntur in Actis pervulgatis circa eorumdem Sanctorum dormitionem (cujus occaſione vagandi modum diſſertatio ſumſit, deque Martyrio vere ab illis exanthlato aliqua adtigimus): modo ad reliqua omnia, quæ circa excitationem a ſomno narrantur deſcendendum videtur, & ſi quid aliud ſupereſt obſervatione notandum, aliqua animadverſione cognoſcere, ac perſcrutari. Contigit illorum Martyrium Decio Romanorum Imperatore, ut narratum eſt Capite XI. Sæculo III. circiter dimidio excurrente. Excitatio a ſomno, ut præfertur, imperante Theodoſio juniore, nempe Sæculo V. poſt annos fere ducentos. Perpenſis vero difficultatibus a Baronio potiſſime propoſitis in adno-

(1) Tomo VI. Menſis Julii.

(2) Ad Diem XXVII. §. 7. pag. 393.

notatis ad Martyrologium Romanum (1) circa ſomnum tam diuturnum horum Sanctorum, inſigni miraculo, ut aſſerunt, a Deo excitatorum, ut Hæreſim reſurrectioni carnis refragantem extingueret (2); quum nullus Theodoſii ævo hujuſmodi error ſerperet, per ſe infirmatur illorum ratio, qui iſtahæc adfirmant. Præterea dormientes a ſomno excitati fidem facere nequeunt mortuorum ad vitam redeuntium, quam ipſi miraculi occaſionem produnt. Infirmari quoque videtur, quoniam nullus coævus miraculo Hiſtoricus Scriptor illius meminit, quod ſilentio prætereundum profecto non fuerat; quum aliæ quam multæ minoris momenti res geſtæ, & illo ævo deſcriptæ reperiantur.

CAP. XVI

(1) Sexto Kal. Auguſti. Vide ſis lit. ſ.

(2) Theodoſius junior floruit Sæculo V. eodemque imperante Sancti VII. Dormientes Epheſini innotuere. Tunc autem, ut notum eſt, Vigilantii errores, Pelagii, & Eutychetis, diſcipulorumque: maxime vero Neſtorii Epiſcopi Conſtantinopolitani impia Hæreſis graſſabatur, & Orbem exitioſa, ac lethali peſte conficiebat. Itaque quicquid in Actis Gregorii Turonenſis nomine vulgatis legitur (quæ *Acta alia* nuncupantur a Bollandianis), ſcilicet de Secta Saducæorum tunc temporis excitata, ut §. 6. occurrit, error inſignis eſt. Gregorius plane, qui Sæculo VI. vivebat, & ni fallor, obiit Anno DLXXXXVI. cum homine diſputationem habuit, qui reſurrectioni carnis adverſam opinionem diſſeminabat, quæ eſt Saducæorum fœda ſententia, Catholicæ religioni, & ſanctioribus conſtitutionibus turpiter repugnans. Conſtat illud ex Hiſtoria Francorum ejuſdem Gregorii Epiſcopi Turonenſis Libro X. Capite XIII. pag. 443. Inter Scriptores Hiſtoriæ Francorum Andreæ Du Cheſne Tomo I. Edit. Lutetiæ Pariſiorum in fol. M. DC. XXXVI.

CAP. XVII
Quod in Actis legitur de iiſdem Sanctis excitatis a ſomno, exponitur.

VERUM, quod ajunt, Theodoſii ætate omnibus uno die, eodemque tempore expergefactis (1), & aditu ſpeluncæ, in qua ſe continuerant, reſerato; tamquam una nocte dormijſſent, communi ſuffragio unum eorum, nomine Malchum (2) ad Urbem mittunt, ut panem obſoniumque ſibi, & ſociis compararet. Miratur ille interim ad portas Civitatis deſcendens, Crucis ſignum venerabile hic illic exaltatum (3); quum præcedenti die, ut ſibi videbatur, tam ingens perſequutio in Chriſti fideles deſæviret, illorumque neminem toto itinere ſe vidiſſe, qui pridie Urbem ipſam, & vicinia incolebant. Pretium igitur emti panis, & paratarum rerum ad vitæ

(1) Acta Antiquiora §.6. *Tranſiit ætas Imperatorum paganorum, eorumque ſimul imperia abierunt; & voluit Deus filios lucis ſuſcitare &c.* Reliqua habes Capite XVIII. deſcripta ad calcem paginæ 64. num. (1).

Acta alia. §.6. *Mortuo Decio per ſuccedentia tempora in Theodoſium Arcadii filium Imperii ſumma collata eſt &c.*

Ibidem §.7. *Dominus autem juſſit reverti ſpiritus in corpora Sanctorum, & ſurrexerunt &c.*

(2) Acta Antiquiora. §. 6. *Unus qui aderat ex ipſorum numero, & Jamlicus dicebatur, ipſe dixit: Ego deſcendam &c.*

Acta alia. §.7. *Converſique ad Malchum dixerunt &c. . . . . Accepta itaque pecunia abiit &c.*

Notandum cum Bollandianis *Jamlicum* a Græcis dici hunc Puerum, qui a Latinis *Malchus* nuncupatur; deque commutatione iſtius nominis aliqua præmonuerunt iidem ipſi ſocii Scriptores in Commentario prævio num. 6. & num. 35. quos conſule.

(3) Acta antiquiora. §. 7. *Levatiſque oculis, vidit Crucem ſuper portam, & inclinavit caput ſuum, & cum gemitu adoravit illam &c.* Et infra. *Quid iſtuc eſt? Quia ecce a veſpera Crux abſcondebatur a paganis, & ecce hodie palam ſuper portam fixa eſt? &c.*

Acta alia. §. 7. *Appropinquans autem ad portam Civitatis vidit ſignum Crucis ſuper portam, & ſtupefactus, miratus eſt.*

vitæ opportunitatem ſoluturus, monetas (1), quæ Decio imperante in commercio fuerant, tradit venditori (2), qui illico in ſuſpicionem adductus, inquirit: Unde es tu? Theſaurum certe inveniſti peregrinus homo, & diſſimulas. Itaque ante Judicem, ſeu Præfectum, & Marinum Epiſcopum Civitatis eum ſiſtit (3). Ille ſe Epheſinum eſſe teſtans, & Decii monetas, quæ heri, & nudius tertius ſolvebantur tradidiſſe, eaſque de domo Patris ſui Rufi, qui ex Optimatibus ejuſdem Civitatis eſt, ſumſiſſe reſpondens (4): Irridetur, & veluti reus mendacii, ac theſauri occultati con-

(1) Quæſtio eſt inter eruditos de monetis, ac numiſmatibus veterum: Rationem vero cudendæ monetæ, ita deſcripſit Cordubenſis Poëta Lucanus in *Pharſalia* Lib. VI. v. 402. & ſeqq.

Primus Theſſalicæ rector telluris Iconus
In formam calidæ percuſſit pondera maſſæ.
Fudit & argentum flammis, aurumque moneta
Fregit, & immenſis coxit fornacibus æra.

(2) Acta antiquiora. §. 8. *Ad forum divertit, ut panum emeret, & ſecum auferret. Pecuniam e crumena extractam dedit &c.* . . . Infra. *Per manus quinque hominum pecunia illa traducta eſt, eamque contemplati, muſſitare cœperunt intra ſe &c.*

Acta alia. §. 7. *Accepta itaque pecunia abiit: Erant enim argentei ex nomine Decii ſuperſcripti &c.* . . . Et paullo poſt. *Accedenſque ad nundinas protulit argenteos, deprecans ſibi dari eſcas &c.*

(3) Acta antiquiora. §. 5. *Vox cecidit intra forum Epheſiorum, quia ecce Puer theſaurum reperit: & continuo apprehenderunt eum. Ingreſſum eſt verbum ad Sanctam Eccleſiam ad Epiſcopũ &c.*

Acta alia §. 8. *Hic homo theſauros reperit antiquos, nam ecce argenteos de temporibus Decii profert &c. . . . . Viri autem apprehenſum ducunt ad Epiſcopum Marinum, atque Præfectum Urbis &c.*

In Actis longioribus Cap. II. §. 16. nominantur Proconſul, & Epiſcopus *Stephanus*, non utique *Marinus*.

(4) Acta antiquiora. §. 9. *Ex ipſa Epheſo ego ſum, ſumque filius Rufi Electi, qui eſt ex Optimatibus.*

Acta Alia. §. 8. *Ex Epheſo, inquit; ſi tamen hæc Civitas eſt Epheſiorum &c.* . . . Et infra. *Unde, ait Præfectus, hos argenteos habes? Reſpondit: de domo Patris mei ſumſi eos &c.*

conſcius, pene tormentis ſubjicitur (1)? Tandem ſe, & locum ubi degebant, & ſocios ſuos indicaturum ſpondens, a quibus veritatem rerum omnium perciperent, & falſum conatum ad objecta ſibi apertiſſime intelligerent; illuc progreſſi cum Epiſcopo Præfectus, Optimates, atque omnis populus (2), tranſactæ rei certiores prorſus fiunt. Imperator quoque monitus, rei novitate perſpecta illac ſe confert, eoſque cum hilaritate, ac ſtupore

re

(1) Acta antiquiora. §. 8. *Acceſſit vir qui panem vendebat, & apprehendit Puerum dicens: Dicito mihi Puer; Unde es tu, & quanam eſt terra tua? Atque theſaurum, quem inveniſti tradito &c. ..... Si autem revelare recuſas, carceri te tradam &c.*

Ibidem §. 10. *Hæc audiens Sophiſta vehementer miratus eſt, & excanduit adverſus Puerum illum, qui profunda ipſi monſtrabat. Vilis & inſane, ait, reuſque mortis, me ne irrides? &c.*

Acta alia §. 8. *Manifeſtum eſt, quia veniſti illudere Sapientes Epheſinorum; idcoque ſubjiciendus eris tormentis, quoaduſque aperias veritatem &c.*

In Actis longioribus Cap. II. §. 16. inquit Proconſul: *Fortaſſe inſanus eſt: alii dicebant: nequaquam inſanus eſt, ſed inſaniam ſimulat, ut pericula effugiat &c.... His de cauſſis jubeo te in vincula conjici, & flagellis verberari, donec confitearis ubinam ſit theſaurus iſte.*

Immerito vexari videtur hic Puer; licet enim theſaurum abſconditum inveniſſet (quod minime adfirmaturi ſumus), quomodo Præfectus, aliique adverſus eum deſævire tentaverint, non video. Quandoquidem theſauros primo occupanti Leges concedunt. Igitur Digeſtorum Libro XLI. Titulo I. *De adquirendo rerum dominio*, Lege XXXI. Paullus Juriſconſultus Libro XXXI. *ad Edictum*: inquit: *Theſaurus eſt quædam vetus depoſitio pecuniæ, cujus non exſtat memoria, ut jam Dominum non habeat: ſic enim fit ejus qui invenerit, quod non alterius ſit &c.* Noſtra vero, qui Sanctorum Epheſinorum Hiſtoriam expendimus & de Actis illorum inquirimus, non intereſt Legum interpretes, atque expoſitores, ſive earumdem Legum Commentaria heic recenſere: Fecerint magis opportune juris periti.

(2) Acta antiquiora. §. 11. *Congregati ſunt Optimates, & Senes, & Nobiles, atque Pueri ut aſcenderent, & viderent theſaurum vitæ, qui revelatus fuerat illis &c.*

Acta alia. §. 9. *Sequimini ergo me, & oſtendam vobis fratres meos, qui mecum ſurrexerunt. Tunc ſtupefactus Epiſcopus cum Præfecto, & omni populo, ſequentes Malchum venerunt ad ſpeluncam &c.... & cognoverunt, quia vera ſunt, quæ a Malcho dicebantur.*

re adloquitur (1); Sed illi paullo poſt in Domino dormierunt (2). Hæc teſtantur Acta vulgata.

CAP. XVIII
Proponitur Auctoris conjectura.

INTEREA exercitationis gratia conjecturam meam exponam, non ut Lectorem cogam, atque compellam ad illam amplectendam, neque ut ingenii mei (qui obſcurus eſſe geſtio), tenues conatus volitent per ora hominum; ſed quod mihi videatur fortaſſe non ſpernenda, & aliquando huic Hiſtoriæ illuſtrandæ profuturam confidam. *Ea fallit fortaſſe non numquam*, ut ait Cicero (3); *ſed tamen ad veritatem ſæpiſſime dirigit*. Regnante igitur Theodoſio II. Imperatoris Arcadii, & Liciniæ Eudoxiæ filio (4), pu-

(1) Acta antiquiora §.11. *Et continuo ſcripſerunt Epiſtolam Imperatori Theodoſio &c.....*

Ibidem §.12. *Feſtinavit Imperator &c.*

Acta alia. §.10. *Epiſcopus vero cum Præfecto miſerunt nuntios ad Theodoſium &c.*

Ibidem. §. 11. *Hæc audiens Theodoſius Imperator &c.... adſcenſis equis cum ſumma feſtinatione venit ad Epheſum &c.*

Acta longiora. Cap. II. §.20. *Ea re gavisus Imperator &c.....* Et infra. *Ad eum locum ex Urbe Conſtantinopoli cum multis hominibus profectus eſt &c.*

(2) Acta antiquiora. §.12. *Tunc vero Imperator invitavit illos, ut ſecum deſcenderent Epheſum, cogitans ædificare templum ſuper oſſa eorum.*

Acta alia. §. 12. *Multaque alia loquentes cum eo, iterum proſtrati in terrã obdormierunt, tradentes animas ſuas Regi immortali Deo Omnipotenti &c.*

(3) Libro 1. *de Divinatione*. pag. 314.

(4) Hoc Principe *Codex Theodoſianus* conditus fuit. Hæretici autem *Theodoſiani* dicti ſunt a quodam *Theodoſio*, ſuperbiæ typo inflato homine, qui una cum *Gajo* Alexandriæ Epiſcopatum uſurpavit imperante Juſtiniano, cujus conjux *Theodora* opem illis ferebat. Fratres Macri in Hierolexico V. *Eutychiani*, hanc *Theodoſiam*, illum *Theodoſianum*, *Gajum* quoque perperam appellant *Gajanum*.

CAP. XVIII putamus aliquem hominem, ſive cauſsa venationis (ut mos eſt, animi laxandi ſtudio), ſive alia magis vera (1), aliquando circa Epheſum diverſantem, propius ad ea loca, non ſine divino inſtinctu acceſſiſſe, in quibus Crypta horum Sanctorum Chriſti Martyrum occultabatur. Itaque factum eſt, ut viſo ſpecu multis lapidibus occluſo, viam ſibi aperire tentaverit ad explorandum aditum faciliorem, non ſine ſpe aliquid inveniendi. Conſcenſo lapidum acervo, & ad ima revolutis eminentioribus, hiatum pandit, quo ſe inſinuat in interiora; ibique Septem Pueros mactatos reperit, veluti dormientes, unumquemque ſuis veſtibus coopertum, ut in vetuſto *Muſei Victorii* Toreumate ſpectatur (2), & in Actis eorumdem Sanctorum deſcribitur

(1) Acta antiquiora. §. 6. *Erat in eodem loco Vir locuples in Epheſo, voluitque tectum ædificare pecori ſuo in ſummitate montis, collegitque lapides, & pecori ſuo in eo loco ſeptum exſtruxit: & vidit lapides dolatos, eoſque diſpoſuit. Intravit lux, & Filios lucis ſuſcitavit, & excuſſerunt ſe a ſomno ſuo, ſederuntque ſuper terram.*

Acta alia. §. 6. *Erat autem tunc apud Epheſum Delius quidam valde dives in pecoribus, qui circumiens Montem Celeum, juſſit pueros ſuos, dicens. Præparate heic caulas ovibus noſtris, quia opportunus eſt bic locus ad paſcenda pecora. Ignarus enim erat quid ageretur in ſpelunca. Operantibus autem pueris, & revolventibus ingentia ſaxa, venerunt ad os ſpeluncæ, inveneruntque lapides magnos, quos revolventes, facienteſque murum, non tamen introierunt in antrum.*

Ibidem. §. 7. *Dominus autem juſſit reverti ſpiritus in corpora Sanctorum, & ſurrexerunt &c.*

(2) Adi Caput v. hujuſce Diſſertationis, & Tabulam æri inciſam inſpicito, ac contemplare; putamus enim eoſdem Sanctos ita repertos fuiſſe, ut in antiquo *Muſei Victorii* Emblemate ſunt expreſſi.

tur (1). Perquirit circum avide, compertiſque ibidem non nullis argenteis, ſecum abſtulit, & ad propria revertitur. Reliqua Capite præcedenti narrata circa monetarum agnitionem, & rerum, quæ poſtea conſequuntur, ſi huic homini aptentur, vera fortaſſe ſunt: Dum enim illæ monetæ expenduntur, retegitur ex imagine Decii ævum vetuſtum. De theſauro ab eo invento dubitatur. Torquetur (2), ſive ſupplicia illi in- CAP. XVIII

I ten-

(1) Actá antiquiora. §. 11. *Intravit Puer, ſtetitque apud illos, & Epiſcopus, atque Optimates una cum illo ingreſſi ſunt: viderunt Pueros ſedentes ſuper terrā &c.*

Acta alia. §. 7. *Putanteſque ſe una tantum nocte dormiiſſe, ſederunt alacres, atque robuſti: erant enim non modo corpora eorum venuſta, atque pulcherrima; verum etiam ipſa veſtimenta integra, atque inlæſa, ſicut ante annos plurimos fuerant ab illis induta &c.*

Ibidem. §. 10. *Tunc ingreſſi invenerunt Beatos Martyres in angulo ſpeluncæ ſedentes, & erant facies eorum tamquam roſæ florentes, & ſicut Sol in virtute fulgentes: nihil enim diminutum erat, neque de veſtimentis, neque de corporibus eorum &c.*

Sanctus Gregorius Turonenſis (cujus ſunt etiam *Acta alia* ſuperius deſcripta), Libro I. *de Gloria Martyrum* Capite XXXXV. inquit. *Viri autem uſque hodie palliolis ſericis, aut carbaſinis cooperti, in ipſo loco requieſcunt, quod Paſſio eorum, quam Syro quodam interpretante in latinum tranſtulimus, plenius pandit &c.*

Acta longiora Capite II. §. 12. *Surrexerunt igitur & Deum laudantes conſederunt .... nam & veſtes tales erant, quales & antea quam obiiſſent: corpora etiam ipſa florebant, hilaritatem præſeferentia &c.*

Ibidem. §. 20. *Ingreſſi vero in ſpeluncam, Sanctos illos ſedentes invenerunt, quorum facies inſtar luminis effulgebat.*

(2) Vide ſis quæ diximus Cap. XVII. pag. 62. n. (1) in adnotatis poſt *Acta Antiquiora*, *Acta alia*, & item *Acta longiora*, a nobis deſcripta; iſtud enim illi ævo minime conveniebat, quum theſauri primo occupanti a Legibus permittantur.

Refert ex Philoſtrato Sponius in Miſcellaneis eruditæ Antiquitatis *Sectione* X. *pag.* 326. Atticum Herodis Athenienſis Patrem invento ampliſſimo theſauro, ita ſcripſiſſe ad Nervam Imperatorem. *Theſaurum Imperator, domi meæ reperi, quid ergo de illo jubes?* Cui Imperator. *Utere his, quæ reperiſti.* Atticus vero indicavit Nervæ, theſaurum excedere conditionem ſuam. Reſponditque Nerva. *Abutere etiam inopinato lucro, nam tuum eſt.* Non igitur illum regio ærario inferendum, neque ad Principem pertinere judicavit. In Diſſertatione autem hæc non inſeruntur, ne turbentur importune Acta Sanctorum Epheſinorum, & eorumdem explanatio.

CAP. XVIII tentantur. Indicat locum repertæ pecuniæ. Accedunt ad Specum Epiſcopus, Præfectus, & reliqui omnes, & ſic manifeſtantur Sancti Dei, quorum memoria quoque pene obſoleta deliteſcebat. Siquidem miris modis aliquando Deum manifeſtaſſe Sanctorum ſuorum reliquias, opinamur ſatis notum eſſe illis, qui legere delectentur eccleſiaſticas hiſtorias, in quibus exempla quam plura facile occurrunt. Cur autem de aliquibus Sanctis ſuis ita Deus decreverit, ut in obſcuro loco, ac ſine cultu non numquam permaneant, quum alios ſummis honoribus venerari permittat, ipſe profecto ſcit, qui cuncta ſuo regit imperio: neque nobis datum eſt occulta Dei judicia cognoſcere, qui ſolus novit tempus & modum illuſtrandi eos. Sed hæc fortaſſe nimis multa. Porro ſi hæc conjectura probetur, habemus unde Acta antiquiora, & recentiora vitiata ſint, Octavo, de quo modo loquuti ſumus inter Dormientes admiſſo (1), & reliqua omnia de ceſſatione ſomni prolata argumenta (2) omnino extenuantur, penituſque corruunt.

AGNITI

(1) Adi Caput VI. hujus Diſſertationis pag. 9. num. (1). & num. (2).

(2) Videndum Caput XVI. & Caput XVII. hujus Diſſert. Sed & Cap. XVIII.

CAP. XIX De Sanctorum Epheſinorum agnitione.

AGNITI vero Sancti VII. Epheſini, ut præcedenti Capite monuimus, & TABVLIS PLVMBEIS imperante Decio ſcriptis, ibidem fortuito repertis (1), ac Deo ita permittente, ſignis ſequentibus illuſtrati (2), dicti ſunt impoſterum *Dormientes* vetuſto Chriſtianorum more, ut ſupra (3) fuſe a nobis fuit expoſitum. Accedit, quod veluti Dormientes reperti fuerint; & quod renovata poſt annos bis centum, & ultra illorum memoria, veluti a ſomno excitati, iterum

(1) Acta antiquiora. §.5. *Et cogitavit crudelis Imperator illos in ſpelunca occidere. Præcepit etiam &c.* . . . Et infra. *Aderant ibi duo Sophiſtæ, filii Optimatum; & venit eis in mentem, quod futurum eſſet, ut Dominus eos ſuſcitaret: atque* TABVLAS PLVMBEAS *fecerunt, eaſque apud illos poſuerunt, & ſcripſerunt in eis nomina Filiorum lucis, & quam ob cauſſam ingreſſi Pueri in ſpeluncam eo ſe abdidiſſent, & quonam tempore a facie Decii fugiſſent.*

Ibidem §.12. De Imperatore Theodoſio illuc accedente ſcriptum eſt, quod *Accepit* TABVLAM *illam* PLVMBEAM, *cœpitque legere &c.*

Acta alia. §. 5. *Abeuntibus autem qui os ſpeluncæ deberent oppilare, præceſſerunt eos duo Viri* THEODORVS, *&* RVBEN *Chriſtiani &c.* . . . . *Hi ſcribentes in* TABVLIS PLVMBEIS *omnem Hiſtoriam Sanctorum, poſuerunt eas in introitu cavernæ intrinſecus, nemine ſciente &c.*

Ibidem. §. 9. *Ingreſſus Epiſcopus reperit ſcrinium duobus ſigillis argenteis præſignatum; Egreſſuſque foras convocans multitudinem Civitatis cum Præfecto, aperuit ſigilla, & invenit duas* TABVLAS PLVMBEAS *&c.*

In Actis Longioribus. Capite I. §.10. Duo Viri, qui IN TABVLIS PLVMBEIS ſcripſerunt Acta horum Sanctorum, dicuntur THEODORVS, & BARBVS, iique fuerant a cubiculo Imperatoris Decii, clam tamen Chriſtianam Religionem profitebantur. De earumdem Tabularum inventione, vide eadem Acta Capite II. §.19.

Plumbeis vero Voluminibus ſcribi conſueviſſe publica monumenta, teſtatur Plinius *Naturalis Hiſtoriæ* Lib. XIII. Cap. XI. & meminit Alexander ab Alexandro *Genialium Dierum* Lib. II. Capite XXX.

(2) Tomo VI. Julii apud Bollandianos ad Diem XXVII. in Commentario prævio ad Acta horum Sanctorum. §.III. multa reperies de poſthuma eorumdem Chriſti Martyrum gloria.

(3) Vide ſis Cap. XI. & XII. Maxime vero quod veluti Dormientes reperti fuerint adhuc integris illorum corporibus, ac veſtibus.

CAP. XIX

cum Epheſinis civibus converſarentur (1): Frequens enim de illis ubique ſermo; frequens ad Cryptam populi concurſus, & exterarum quoque gentium adventus: frequens cultus (2) adhibitus; ædificata perinde ibidem loci ab Imperatore Theodoſio (3)

Æde

(1) Ea loca, in quibus multa Martyrum corpora quieſcebant, CONCILIA, verbo Eccleſiaſtico nuncupabantur: Exemplum videat Lector in Martyrologio Romano ad Diem XXIII. Junii. Ibi plane tamquam ſimul coirent, & viventes adhuc operarentur, illos reputabant, & quaſi etiam tunc docerent, ſuoque patrocinio, & vigili apud Deum cura tuerentur. Illuſtrat Martyrologium Baronius citato loco lit. c. & Sancti Gaudentii Epiſcopi Brixienſis Sermonem habitum in die dedicationis BASILICAE CONCILII SANCTORVM a Molano pridem animadverſum memorat. Vide nuperam Collectionem Veterum Patrum Brixianæ Eccleſiæ ab Angelo Maria Cardinali Quirino Sedis Apoſtolicæ Bibliothecario, typis Brixienſibus nitidiſſime paratam in folio Anno. M.D.CC.XXXVIII. pag. 336. & lege notas eruditas ad calcem ejuſdem pag. lit. a., & lit. b. Inquit S. Iſidorus Epiſcopus Hiſpalenſis *Originum* Libro VI. Capite XVI. *Concilii autem nomen tractum eſt ex Romano more. Tempore enim, quo cauſſæ agebantur conveniebant omnes in unum, communique intentione tractabant. Unde & Concilium a communi intentione dictum.* Præterea in eodem Sancti Gaudentii Sermone legitur pag. 345. *Habemus ergo, & hos quadraginta, & prædictos decem Sanctos ex diverſis terrarum partibus congregatos; unde banc ipſam Baſilicam eorum meritis dedicatam*, CONCILIVM SANCTORVM *nuncupari oportere decernimus. Dignum eſt enim, ut ad tantorum Martyrum venerandas reliquias proceſſuri, ad* CONCILIVM SANCTORVM *nos procedere fateamur &c.*

(2) Conſule Bollandianos in Commentario prævio §. II. Græci enim, Moſci, Æthiopes, Syri, Maronitæ, ac demum Latini illorum feſtum diem concelebrant.

(3) Acta antiquiora. §. 12. *Tunc vero Imperator invitavit illos, ut ſecum deſcenderent Epheſum, cogitans ædificare templum ſuper oſſa eorum.*

Acta alia. §. 12. *Tunc Imperator fabricavit ſuper eos Baſilicam magnam, & fecit ibi receptaculum pauperibus, imperans eos alere de publico. Convocatiſque Epiſcopis celebravit feſtivitatem Sanctorum &c.*

Acta longiora. Cap. II. §. 21. *Sancti vero Martyres, quum ſua capita in terram declinaſſent, & Deum precarentur dormierunt; & ideo divino nutu ſuos ſpiritus Domino tradiderunt. Imperator igitur juſſit ſeptem aureas arcas componi, quibus VII. illorum juvenum corpora conderentur.*

Jacobus Sponius (*Voyage d'Italie, de Dalmatie, de Grece, & de Levant &c. Tom. I. Livre III. pag. 327. & 328.*) Cryptam in qua dormierunt Sancti VII. Epheſini ſe vidiſſe memorat. De Baſilica tamen Theodoſiana nihil profert; quare dirutam ab ævi diuturnitate; ſeu potius ab infidelibus, qui ea loca incolunt, in odium Chriſtianæ Religionis everſam, dicendum arbitramur; ſi tamen a Theodoſio ædificatam fuiſſe ultro adfirmetur.

Æde Sacra Deo in honorem ipſorum VII. Chriſti Martyrum, & illi proximum amplum Xenodochium, alendis ex ærario regio pauperibus deſtinatum.

CAP. XX
De ætate hujus Gemmæ. Vetuſtior Sæculo IX. vel etiam VIII. eadem adſeritur.

HÆC vetuſta Gemma, multis imaginibus, ſignis quoque, & characteribus decorata, quum cælatoris nomine careat, neque ullam temporis notam ab ipſo artifice impreſſam expromat; vix non temere de ævo cælaturæ ipſius quicquam adfirmari poſſe aliquis fortaſſe dicet. Quandoquidem Fleetwodius (1) antiquas percurrens inſcriptiones, inquit (2). *Nec aliquid certi his de rebus ex iſtiuſmodi monimentis poteſt proferri: immo nec ætatem inſcriptionis alicujus de hac, vel illa ſcriptionis ratione aut forma certo licet conjicere..... quum & antiquiora, & multo poſteriora ſæcula eamdem ſcribendi rationem ſint ſequuta; immo quum ipſa auguſtæi ſæculi ſcribendi ratio multum diverſa fuerit, & ſæpe ſui diſſimilis &c.* Nos autem, quum in quibuſdam papyraceis Diplomatibus, ſeu Voluminibus manu ſcriptis in corti-

(1) *Sylloge Antiquarum Inſcriptionum.* (2) Vide ſis Epiſt. Dedicatoriam pag. 3.

CAP. XX

ticibus arborum (1), quæ ſunt ſummæ antiquitatis, & maxime in vetuſtiſſimis muſivis operibus adhuc exſtantibus, iiſdemque a claro Ciampinio magna ex parte editis (2), adverterimus aliquando non nullas literas ſimul copulatas, atque compactas, formataſque illarum inſtar, quæ in noſtro monimento viſuntur; & non numquam nomina quoque monogrammatice (3) contracta (quæ omnia inferiori ætate uſurpata ſunt maxime in

(1) Conſule edita a claris viris Diplomata tabulis æreis inciſa, in quibus non ſemel occurrunt nomina propria, ſeu etiam alia verba majoribus characteribus exarata. Item conſule Codices membranaceos antiquos M. SS. ejuſdem notæ, qui certe cum vetuſto monimento *Victoriano* magis conveniunt.

Duo papyracea Diplomata ſervantur modo Romæ *in Muſeo Victorio*. Unum fuit olim egregii Viri *Petri Victorii*, quod edidit Vir eximius noſtro ævo Scipio Marchio Maffeius in Hiſtoria Diplomatica Num. XIV. pag. 172. & ſeqq. Aliud ſuperiori anno acceſſit eidem Muſeo, & olim ſervabatur Florentiæ apud cl. Virū Joannem Baptiſtam Donium, vulgavitque in Opere Doniano clariſſimus amicus noſter Antonius Franciſcus Gorius Claſſe XIX. Num. XIV. pag. 502. & 503. Primum longum eſt Palmos Romanos XII. Uncias VII. ſemis, & ultra. Altum eſt Palm. I. Unc. V. pleniores. Aliud longitudine æquat Palmos Romanos VI. Uncias VII. Altitudine illud æquat, quod ſupra deſcripſimus. Utrumque ſcriptum eſt lineis longioribus; ita ut non niſi explicato toto Volumine unaquæque linea legi poſſit; quod, ut notum eſt eruditis, in hiſce præſtantiſſimis Monimentis, minus frequenter contingit. Huic ſecundo Volumini adſutum eſt fragmentum aliud papyraceum, latum circiter Uncias V. Altum Palm. I. Unc. I. editumque fuit ab eodem Gorio una cum Papyro veteri, cui conjunctum eſt.

(2) Veterum Monimentorum Parte I. & Parte II.

Hoc opus anno ſuperiori, ſtudio alicujus Bipliopolæ, iterum excudit Joannes Zempel; ea cura, ut nova editio nullatenus a prima impreſſione diſtingueretur; imitata paginarum forma, ſervatiſque numeris; quin etiam erroribus in eadem vetuſtiori editione fuſis: Anno quoque veteri expreſſo, ac Typographia non ſua.

(3) Adi noſtræ Diſſertationis Glyptographicæ Præfationem Pagina IX. & Pagina X.

Item Corollarium poſt Præfationem Pag. XXIV. & in Indice illius Operis Tabulam marmoream inſcriptam, quam adtulimus pag. 124. eaque a nobis illic expoſita de Monogrammatum origine, atque uſu.

Digitized by Google

in Nummis Pontificum Romanorum (1), ac etiam in Nummis Principum ſequioris ævi, ut *in Muſeo Victorio*, & alibi quoque copioſe videri poteſt, & apud editores ipſorum Nummorum (2) luce meridiana clarius patet). Facile in eam opinionem devenimus, ut hæc Gemma monimentis vetuſtioribus adcenſenda ſit. Horum enim Nummorum ſpecies, vix ætatem Caroli Magni Imperatoris adtingunt, rarique ſunt, qui parum excedant. Præferunt vero imagines, atque apices characterum Romanorum Pontificum, & Principum adeo informes, ut illorum temporum imperitiam, & artis ruditatem nimis moleſtam, agreſtemque, & incon-

(1) *Antiquiores Pontificum Romanorum Denarii &c. Auct. Jo. Vignolio. Romæ.* MDCCIX. *Apud Rocchum Bernabejum.* in 4.

Juſti Fontanini &c. *Diſcus argenteus Votivus Veterum Chriſtianorum &c.* Cap. XIV. pag. 42. & ſeqq.

Nonnulli ex his Nummis exſtant *in Muſeo Victorio*, & etiam alibi.

(2) Le Blanc. *Traitè Hiſtorique des Monnoyes de France &c.* Item. *Diſſertation Hiſtorique ſur quelques Monnoyes de Charle Magne, de Lovis le Debbonnaire, de Lothaire, & de Leurs Succeſſeurs &c.*

Claude Bouteroüe. *Recherches curieuſes de Monnoyes de France &c.*

Paulli Petavii. *Veterum Nummorum* ΓΝΩΡΙΣΜΑ.

Cangius in Gloſſario mediæ, & infimæ Latinitatis.

Claudius Molinetus. *Gabinet de la Bibliotheque de Sainte Genovieve &c.*

Samuel Guichenon. *Hiſtoire genealogique de la Royale Mayſon de Savoye.*

Georgius Hickeſius in Theſauro veterum linguarum Septemtrionalium, in quo Andreas Fountaine Numiſmata Saxonica, & Danoſaxonica edidit.

Elias Brennerus. *Theſaurus Nummorū Sueogothicorum &c.* Hormiæ MDCCXXXI. in 4.

Ludovicus Antonius Muratori in Antiquitatibus Medii ævi, & alii quam multi; quos omnes heic deſcribere, ut aliud agendo inquit Cicero. *Tuſc. Quæſt. Lib.* 1. *pag.* 140. eſſet profecto *hominis intemperanter abutentis otio, & literis.*

Digitized by Google

CAP. XX concinnam patefaciant. Profecto quoquo modo cohærent iſtiuſmodi nummi cum Baſilii Menologio, cujus picturæ ratio gentium barbararum totam Europam peſſum dantium memoriam exhibet, atque aperte prodit. Gemma vero artem Italis vetuſtioribus conformem redolet, a quibus certe didicerunt Barbari, non quidem a Barbaris Itali (1), ut vulgares homines inſcite dictitant, quoties de hac re incidit ſermo. Quamvis igitur de ævo cælaturæ ſacri Toreumatis uſque adeo illuſtrati ad amuſſim judicare haudquaquam audeamus, ex ipſis tamen cælaturæ notis Sæculo IX. & fortaſſe VIII. vetuſtiorem eamdem Gemmam placet adſerere.

(1) Ita Scipio Marchio Maſſeius Vir clarus, in ſua Verona illuſtrata. Edit. in fol. Parte 1. Lib. XI. Columna 306. & 307. & etiam alibi in eodem Opere.

APPEN-

Digitized by Google

APPENDIX
AD HISTORIAM
SANCTORUM
SEPTEM DORMIENTIUM
EX
MANU SCRIPTIS CODICIBUS
VATICANIS
SEQUIORIS ÆVI.

Digitized by Google

Isti . . . . sunt Dei Martyres, nostri Praesules, Speculatores vitae, actuumque nostrorum. Non erubescamus eos intercessores nostrae infirmitatis adhibere, qui et ipsi infirmitatem corporis, etiam quum vincerent, cognoverunt.

S. Ambroſius Lib. de Viduis. pag. 380. *Operum Tomo IV. Edit. Rom. in fol. An.* M. D. LXXXII.

APPEN-

Digitized by Google

APPENDIX.

Codex membranaceus Palatino-Vaticanus ſignatus numero 477. continens manu ſcriptas Lectiones ad uſum Chori, quotidie de more recitandas in honorem Sanctorum, in perſolvendis Divinis Officiis, hæc habet Pagina XII.

LECTIO III DE SEPTEM DORMIENTIBUS.

Literis rubric.

MAXIMIANUS, MALCHUS, MARTINIANUS, DIONYSIUS, JOHANNES, SERAPION, & CONSTANTINUS, Officiales palatii Imperatoris Decii, & Chriſtiani, videntes ipſum Imperatorem in Chriſtianos ſævire, venditis omnibus ſuis: acceptis tamen paucis ad neceſſaria victui; apud Epheſum in ſpelunca Celii montis ſe occultantes, omnes obdormierunt. Quos cum Imperator percepiſſet in fugam converſos, juſſit os ſpeluncæ grandi muro claudi. Mortuo autem Decio, & Rege poſt Regem ſurgente, temporibus Theodoſii Imperatoris Chriſtianiſſimi,

aperta ſpelunca, Beati Viri evigilabant, mittentes Malchum Epheſum ad panes emendos. Cum autem egreſſus eſſet ille ſpeluncam, & per totam civitatem videret ſignum Crucis apparere, dubitavit Epheſum eſſe: ſed tamen progreſſus eſt; & extractis argenteis ut emeret panes, tentus eſt, & ductus ad Proconſulem. Requirens igitur Proconſul ab eo, ſi theſaurum reperiſſet, dixit quod ex ſacculo ſuorum parentum illos haberet, Proconſul autem dixit. Hæc ſuperſcriptio eſt pluſquam trecentorum ſeptuaginta duorum annorum, & primorum annorum Decii Imperatoris. Malchus itaque audiens a Marino Epiſcopo, & ab aliis Decium diu mortuum, præceſſit eos uſque ad oſtium ſpeluncæ. Ubi in parte dextera invenerunt tabulam plumbeam, continentem quomodo a facie Decii Viri prædicti fugierunt illis diebus: & intrantes ſpeluncam, invenerunt eos vigilantes, & facies eorum tamquam roſas vernantes. Unde Marinus Epiſcopus cum univerſis civibus proni corruerunt ad pedes illorum: Et nuntiaverunt hæc Theodoſio Imperatori. Qui vemtus, multa locutus

Digitized by Google

tus eſt, & de antiquis multa percepit ab eis. Quo facto Viri Dei inclinato capite ſuo obdormierunt in Domino. Tunc ſurgens Imperator, cecidit ſuper eos, & flens oſculabatur ſanctas reliquias eorum: Tollenſque purpuram ſuam, miſit ſuper corpora ſanctorum: & loculos aureos, in quibus ponerentur corpora eorum, fieri præcepit. Sicque reconditi quieſcunt. Tu autem Dñe &c.

Hæc autem Lectio ab eodem Codice deſcripta, venerationem ab ævo vetuſtiori Sanctis VII. Dormientibus Epheſinis præſtitam aperte prodit. Quum in Horis Canonicis publice recitaretur. Compilata ea eſt, atque concinnata ex Actis vulgatis; & quidem (ut credibile eſt), ab iis, qui ex inſtituto peculiari ſervientes unice Deo, Monaſticam vitam ſequebantur; a quibus pariter *Acta longiora* fortaſſe conſcripta ſunt: Hoc enim exercitationis genere a Præpoſitis ſuis detinebantur occupati, quum ab oratione interdum vacarent illi, qui magis ingenio, atque arte valerent; ut ſive Codices vetuſtos deſcriberent; ſive Sanctorum Vitas exponerent; ſive ipſas ad uſum Chori redigerent in compendium.

Eamdem piam Chriſti fidelium venerationem teſtatur quoque Codex VATICANUS CHRISTINÆ SVECORUM REGINÆ nota-

notatus numero 711. in quo pagina 92. legitur Oratio, quæ ſequitur, pro fidelibus defunctis recitanda.

IN nomine Sanctæ, & individuæ Trinitatis. In Monte Celio ubi requieſcunt Sancti Septem Dormientes: iidem MALCHUS, MAXIMIANUS, MARTINIANUS, DIONYSIUS, JOHANNES, SERAPION, CONSTANTINUS, quorum meritis, & precibus REQUIESCAT, ET DORMIAT iſte Dei famulus, *ſeu* famula &c.

Verum de cultu eorumdem Sanctorum, non nulla diximus in Hiſtorica Diſſertatione Capite VI. & iterum Capite XVIII. & Cap. XIX. Alios Codices, licet a nobis deſcriptos (ut in Præfatione jam dictum eſt), duximus omittendos. Etenim quamvis alter ab altero, tum enarrationis ordine, tum verbis, ac phraſibus diverſus ſit, & nullus Codex cum Actis Longioribus editis a Bollandianis in illis conveniat; tamen factis, ſeu rebus geſtis, parum, aut nihil inter ſe diſcrepant; eaque ab eiſdem Sociis Scriptoribus animadverſa ſunt in Commentario prævio, ſive in adnotationibus explanata. Itaque ſi hæc edidiſſem, pleriſque fortaſſe videretur, ad augendam libri molem prædictorum Codicum editionem potius comparatam, quam ad utilitatem legentis, ſive ad Hiſtoriam Sanctorum VII. Dormientium illuſtrandam.

I N-

I N D E X
R E R U M

In quo nonnulla ad Diſſertationem quodammodo ſpectantia proferuntur.

Numeri Romani locum in Præfatione deſignant: Barbari in Diſſertatione, atque Appendice.

A

ADam, & Eva in antiqua gemma. v. VIII.
Acclamationes veterum. XXII. In antiquo vitro. XXIII. Item in pluribus gemmis. XXII.
Adſumtio in Cœlum Beatæ Mariæ Virginis. *Vide* Feſtum Adſumtionis &c.
S. Agricola Martyr, magnis clavis transfixus. 8.
S. Alexander, Antonini Pii ætate martyrio coronatus. 38.
Alexander Macedo, galeatus in antiqua Bulla. 19. Ita plerumque in vetuſtiſſimis ſignis, in nummis, & gemmis. *Ibidem*.
Ammianus, Marcellinus. 24.
Amſtæledami nuncia rerum literariarum proferuntur. 2.
Anchora in antiqua gemma cũ aliis ſymbolis veterum Chriſtianorum. IX. I.
Animæ immortalitas in duobus antiquis, adhuc ineditis lapidibus expreſſa. 47. 48. In primo quidem lapide Animæ *felicitas* auguratur. In ſecundo, ONESIMO Chriſti Martyri, *Omnia bona*.
Animas eſſe mortales putabant Ethnici. 39. 40. Non tamen omnes. 40. Imaginem illarum alis papilionum inſtructas effingebant. 36. Stoici animas igneas eſſe cenſebant. 40.
Anuli veteres aurei, argentei, atque ærei cum vitreis gemmis reperti. 16.
Apollo Phœbus in antiqua gemma. 51. 52.
Arbor *Scientiæ boni, & mali* in antiquis monimentis expreſſa. V. VIII. IX.
Aringhius, Paulus. X. 15. 30. 37. 38. 54.
Ars imitatur naturam. 16.
Artifices antiqui peritiores, Ethnici plerumque erant. X. Ethnicis inſerviebant. *Ibidem*.

Artifices noſtræ ætatis in hoc Opere memorati.

MVSIVARII.

Adami, Petrus. XII.
Chriſtophorus, Petrus Paullus Eques. XII.

VITREIS EMBLEMATIBVS CLARIORES.

Anghier, Adrianus Carolus. XII.
Dehn, Chriſtianus Fridericus. XII.
Menga, Auguſtinus. XII.

MECHANICIS OPERIBVS.

Mattioli, Alexios. XII.

Atticus, Herodis Athenienſis pater, invento theſauro ditiſſimus. 65.
Aurum abſconditum, ſimile terræ. xxi.
Auſpicium captabant Ethnici ab imaginibus, quas ſecum geſtare ſolebant. 19.

B

B Converſum in b. in vetuſto lapide. 42.
Baluzius, Stephanus. 29.
Barbari ab Italis multa didicerunt. 72.
Baronius Cæſar. 5. 7. 10. 15. & alibi paſſim. Laudatus. 28. & ſeqq. Nihil decernit de Sanctis Septem Dormientibus. 31.
Baſilii Menologium. 11. 20. 21. Inculte depictum. 21. 72.
Baſilius Magnus. 12.
Beauvillier D. Paullus Hyppolitus Dux *de Saint' Agnan* Galliarum Regis Orator ad Summum Pontificem. 48.
BENEDICTVS XIV. PONT. MAX. Auctor Operis de Canonizatione Sanctorũ. 27.
Bernæ nuncia rerum literariarum excuduntur. 2.
Bibliotheca Vaticana. VII. 75. 77. 78. Vallicellana. VII.
Bibliotheca privata *Victoriorum* Romæ. 8. 49.
Boldettus, Marcus Antonius. x. 15. 30. 33. 34. 36. 38. 42.
Bollandiani laudantur. VII. 2. 3. & paſſim in Opere. Edunt Acta Sanctorum Septem Dormientium Epheſinorum. 3. De Sanctis Septem Dormientibus nihil definiunt. 31.
Bonarrotius, Philippus. XI. XII. 16. 30. 37. notatus. 37. Laudatur. 42. 49. 54. 56.
Bononiæ exſtant corpora Sanctorum Martyrum, *Vitalis*, *Agricolæ*, & *Proculi*. 8.
Boſius, Antonius. x. 15. 30. 38. 54.
Brachia Matronarum, orantium ſtatu depictarum, ut ait Bonarrotius, obſequii cauſſa ſuſcipiebant ſervi. 37. Fortaſſe (ex noſtra opinione), quod eſſent ſenio debilitatæ, vel infirmitate defeſſæ. 37. In antiquo monimento duo viri ſuſtinent brachia pueri alati. 36. 37.
Bullam cum chlamyde quomodo colligarent antiquiores. 19. Ex varia materia eadem parabantur. *Ibidem*. In plerisque monimentis vetuſtis depictæ, atque exſtantes occurrunt. 19.

C

CAlidum humido temperatur arte medicinæ. 26.
Cangius notatus. 12. 13. laudatus. 20.
Canon Miſſæ antiquiſſimus. 35. Quid ſit ipſe Canon, *Ibidem*.
Della Caſa, Joannes, Poëta clariſſimus. 50.
Caſſiodorus Senator. x. xxi.
Cedrus, lignum incorruptibile. 21. *Vide* Sicomorus.
Celeus, Mons apud Epheſum, in quo latuerunt Sancti VII. Dormientes. 29. 64.
Cera Hiſpanica, ad Ectypa e gemmis excipienda valde idonea. 4. Item cera mollis. *Ibidem*. Vide *Ectypa*.
Chartæ luſoriæ Maſſilienſes optimæ ſunt ad gemmas imprimendas. 4.
Chiffletius, Joannes Jacobus. 30.
Chlamydem cum Bulla quomodo veteres ligarent, nodarentque. 19.
Ciampinius, Joannes. 54. 70.
Cicero, Marcus Tullius. VI. VII. xx. 22. 40. 63.
S. Cypriani opinio de Martyrio. 26.
Clavi, quibus Jeſus Chriſtus Dominus noſter Cruci adfixus fuit, ferrei. 8.
Clavi ferrei ad opera fabrilia opportuna. 8. Ærei, in operibus, quæ ab humiditate facile læduntur. *Ibidem*. Magnæ molis, in Porticu Pantheon a Marco Agrippa conſtructo. 8.
Clavi inſtrumenta ſupplicii. 8. dicti *Trabales* a S. Paullino. *Ibidem*. Item a Cicerone Actione VII. in Verrem. *Trabalibus telis* quorumdam capita diſciſſa fuiſſe, ſcribit Ammianus Marcel-

Digitized by Google

cellinus, *Rerum geſtar.* Libro XVI. pagina 149. citatę edit. in fol. M.DC.LXXXI. Porro eadem *trabalia tela* memorantur a Valerio Flacco Lib. VIII. *Argonauticorum*. Verſ. 301. & Statius *Thebaidos* Lib. IV. *Haſtam trabalem* tribuit Bellonæ Verſ. 8.

S. Clemens, Alexandrinus. X.

Clypeorum a ſcutis differentia. 17.

Cœmeteria, quaſi dormitoria dicta. 32.

Color ceſſante lumine non comparet. XXI. *Vide* Sol.

Concilia, loca in quibus multi Martyres conditi. 68.

Concilium a communi intentione dictum. 68.

Sanctor. Confeſſorum nomine, qui denotentur? 24. 25.

Conjecturæ ad veritatem conducunt. 63.

S. CONSTANTINVS unus ex VII. Dormientibus Epheſinis. 6. 75.

Contraria contrariis curantur. 26.

Creta rubra. XVII.

Crux aliquando expreſſa literis Monogramma Chriſti conſtituentibus. 18.

Cucurbita, non Hedera Jonam ab æſtu Solis defendit. 53. & ſeqq.

Curationes, aut ex contrariis, aut ex ſimilibus fiunt. 26.

D

DActylothecæ fictitiæ apud veteres. 16. Eædem apud recentiores. *Ibidem*.

Dantes, Aligherius. 8.

Decius Imperator ſævit in Chriſti fideles. 29. In Sanctos VII. Dormientes Epheſinos. 12. 29. 58.

S. Demetrius Proconſul martyrio coronatus. 20. 21. Ejus imago in antiquo vitro. 17. Item in antiqua gemma. 23. Ædes in honorem ejuſdem Deo dicatæ. 20. Locus ad S. Demetrium nuncupatus. *Ibidem*. De miraculis ejuſdem Oratio, fortaſſe inedita. 21.

DEVS OPT. MAX. Diei, noctiſque auctor, & rector. 51.

Diana noctis typus. 51. 52.

S. DIONYSIVS. unus ex VII. Dormientibus Epheſinis. 7. 75. 78.

Dionyſius, Patriarcha Jacobitarum, notatus. 9.

Diplomata papyracea. *Vide* Papyracea Volumina &c.

Diſſertatio Glyptographica, qua illuſtrantur gemmæ duæ vetuſtiſſimæ *Muſei Victorii*. VI. XX. 22. 40. 50. 70.

Divitiæ, quare in ſepulcris conderentur ab Ethnicis. 41.

DOMVS AETERNA pro ſepulcro in lapidibus Ethnicorum. 39. 40. Item in lapidibus Chriſtianorum. 43. Explicatur veterum Chriſtianorum mens divinis Scripturis. 43. 44.

Donius, Joannes Baptiſta, Vir clarus. 70.

SS. VII. Dormientes in Gallia. 5. 13. Alii in Germania. 5. 13. Alii apud Epheſum. 6. & ſeqq.

SS. Dormientes Epheſini in antiqua gemma, alii ſedentes, alii jacentes expreſſi. 6. 7. & ſeqq. 65. Fuerunt Septem. 6. 9. 66. Pueri dicuntur. 10. Ita repræſentantur in vetuſta gemma. 3. 9. 11. In Menologio Baſilii. 11. Laudatur in Actis illorum venuſtas. 12. 65. Paſſi ſunt multa Imperante Decio. 10. 28. 29. 30. 58. In ſpelunca clauſi. 10. 29. 60. 64. 65. & ſeqq. Alii ſecuribus, alii facibus ardentibus, lignis nodoſis, clavi ſque necati. 7. & ſeqq. 10. 14. 15. Innotuerunt imperante Theodoſio juniore. 31. 59. 63. Poſt obitum culti. 10. 68. Signis & prodigiis a Deo illuſtrati. 67. Velut Dormientes reperti, integris illorum corporibus, ac veſtibus. 65. Coruſcante circa faciem lumine. 65. Quomodo reperti. 63. & ſeqq. Aureis thecis conditi. 68. Baſilica a Theodoſio excitata in honorem eorumdem Sanctorum. Item Xenodochium. 68. Quare Dormientes dicti? 28. & ſeqq. 39. 67. Vere Martyrio coronati. 6. 14. 28. 39. 58. & alibi.

Dormitio pro obitu aliquando in vetuſtis lapidibus reperitur. 32. & ſeqq. Utuntur hac voce Divinæ Scripturæ ad indicandam mortem fidelium. 29. 30. Item Sancti Patres. 32. Occurrit quoque in Canone Miſſæ. 35. Fidem reſurrectionis exprimit. 38. 39.

E

Ectypa ex gemmis fiunt gypſo, vel ſulphure. 3. Utrumque quomodo perficiatur. 3. 4. Fiunt cera Hiſpanica. 4. Quomodo illa adhibenda. *Ibid.* Fiunt quoque cera molli. 4. 5. Horum vero Ectyporum ſeries aliqua methodo diſponere, & in certas claſſes diſtribuere primus inſtituit clariſs. Vir Leo Stroza, a quo ceteri didicerunt.

Ectypon vetuſtum, ac ſingulare *Muſei Victorii* cum Hiſtoria Sanctorum VII. Dormientium. XI. 3. Conſtat ex ſulphure. 5. Deſcribitur. 6. & ſeqq.

Ethnici imagines ſecum deferebant, quibus auſpicia felicitatis captabant. 19. Animæ immortalitatem negabant, non tamen omnes. 39. 40. Sepulcrum DOMUM AETERNAM dicebant. 40. & ſeqq. Divitias in illis abſcondere conſueverant. 41.

Eva cum Adamo in antiqua gemma. V. VIII.

Euſebius, Gallicanus. 15. Pamphilus. x.

Experientia rerum magiſtra. XV.

F

F. Vitiatum in antiquo marmore. 42.

Fabrettus, Raphaël. 15. 34. 35. 36. 41. Notatus. 42. Laudatur. 43. 49. & alibi.

S. Felix Nolanus. 8. Confeſſor dictus, atque etiam Martyr. 25. 26.

Feſtum Adſumtionis in Cœlum Beatæ Mariæ Virginis ſumma devotione colendum. 32. Non eadem die adſumta in Cœlum, qua occubuit. 32. In Opere Venerabilis Servi Dei Joſephi-Mariæ Thomaſii S. R. E. Cardinalis, cui titulus: *Codices Sacramentorum nongentis annis vetuſtiores &c.* Lib. II. pag. 290. legitur in Miſſali Gothico. *Miſſa in Adſumtione Sanctæ Mariæ Matris Domini.*

Fleetvvodius, Guilelmus, de ævo vetuſtarum inſcriptionum nihil certi proferri poſſe putat. 69.

Florentiæ nuncia literariarum rerum eduntur per ſingulas hebdomadas. 2.

Florenus aureus antiquus commentario illuſtratus. 17.

Frigidum arte Medicinæ calido moderatur. 26.

G

Gallonius, Antonius. 6. 14.

Gemma vetuſta cum Hiſtoria Sanctorum VII. Dormientium, quo ævo cælata creditur. 69. 72.

Gemmæ anulares antiquæ *Muſei Victorii* fauſtis adclamationibus inſignitæ, & in hoc Opere adlatæ. XXII.

Gemmæ a natura lucem quamdam accipiunt, ab arte mire perficiuntur. XXI. Fictitiæ difficile diſtinguuntur a veris. 16. *Vide* Paſtæ antiquæ.

Genevæ nuncia rerum literariarum emanant. 2.

Gypſum ad Ectypa e gemmis excipienda, qua ratione adhibeatur. 3. 4.

Gorius, Antonius Franciſcus. 16. 38. 56. 70.

Gorlæus, Abrahamus. 16.

Gregorius Turonenſis ſcribit Acta Sanctorum Septem Dormientium Epheſinorum. VII. 12. & alibi. Hiſtoriam Francorum. 59. Floruit Sæculo Sexto. 59. Notatus, *ibidem*.

Gregorius, Nazianzenus. 12.

Gronovius, Jacobus. 16.

Gruterus, Janus. 33. 41.

Guilelmus Rex Navarræorum. 8.

Hæ-

Digitized by Google

H

HÆreſis Neſtorii vigebat Sæculo quinto. 59.
Have adclamatio veterum in aliquibus gemmis *Muſei Victorii*. xxii.
Hedera a non nullis creditur, quæ Jonam ab æſtu protegebat. 53. & ſeqq.
Herculis mors in vetuſto lapide *Muſei Victorii* memorata. 47.
Herodes, filius Attici Athenienſis, valde dives. 65.
Hickeſius, Georgius. 71.
Hiſtoria Sanctorum Septem Dormientium. vi. 2. & ſeqq.
Homines ad honeſtatem, gravitatem, ſeveritatemque formati. 22.
Humilitas ſuperbiam ſanat. 26.

I

JAcobus Sarugenſis Actorum antiquiorum Sanctorum Septem Dormientium Auctor. vii. notatus. 9.
Imagines hominum, non niſi clarorum exprimebant veteres. 21. Et quidem ad virtutem animorum excitandam. *Ibidem*. In atriis ædium collocabantur. 22. Vitioſæ, damnatæ. *Ibidem*.
Imago Mortis, Somnus. 44. & ſeqq.
Imago Noctis in gemma. 51. 52.
Imago Martyris vita functi. 36. Illius ſpiritus expreſſus figura pueri alati in antiquo monimento. 36. 37.
Inſcriptiones antiquæ in hoc Opere vulgatæ. 47. 48. Emendatiores. 42.
Inſtrumenta ſupplicii reperta aliquando in tumulis SS. Martyrum in ipſis Cœmeteriis prope Urbem. 14. 15. Publicæ venerationi propoſita. 15. Reperta quoque in tumulis SS. Confeſſ. *Ibidem*.
S. Joannes unus ex Septem Dormientibus Epheſinis. 7. 75. 78.
Joannis Stauracii Oratio de miraculis Sancti Demetrii, fortaſſe inedita. 21. De ea mentionem facit Lambecius in Bibliotheca Cæſarea. *Ibidem*. Sed meminit quoque Daniel de Neſſel in Catalogo, ſive ſpeciali recenſione omnium Codicum manu ſcriptorum Auguſtiſſimæ Bibliothecæ Cæſareæ Vindobonenſis, edit. in folio Vindobonæ, & Norimbergæ. Anno M. DC. XC. Vide in Codice notato CCLXXXIV. num. ſeptimo pag. 390. De eodem S. Demetrio agit quoque in Codice CXXIII. num. 34. pag. 205.
Jonas dormiens ſub umbra Cucurbitæ, in antiqua lucerna fictili expreſſus. 53. In antiquo vitro. 55. In aliis quoq; veteribus monimentis. 54. Mœrore oppreſſus dormit. 53. Quare dolore, ſive triſtitia premeretur. 57.
S. Iſidorus Hiſpalenſis Epiſcopus. 19. 24. 26. 30. 35. 52. 68.
Italia barbaras gentes edocuit, nullo modo ſecus accidit. 72.
Jupiter ſemper vigilans. 51. Rector noctis & diei. *Ibidem*. Hoc typo exprimitur in gemma. 51. Cum fulmine. 51. 52. Aliquando inermis fuit. 52.

K

KIrcherianum Muſeum. 8. 84.

L

LActantius, Firmianus. 29. 52.
Lambecius, Petrus. 21.
Lampades vetuſto ritu in Ædibus ſacris accenſæ. 36.
Lapides antiqui. *Vide* Inſcriptiones antiquæ.
Lazarus a Jeſu Chriſto ſuſcitatur a morte. 30. 31. Sæpe in vetuſtis Cœmeteriis, aliiſque monimentis expreſſus. 30. Quid vellent hoc emblemate demonſtrare. 31.
Leibnitz, Godefridus, experimento facto, ſanguinem hominis reperit in Vaſculis vitreis ad loculos Martyrum repertis in Cœmeteriis prope Urbem. 36. De eodem experimento mentio eſt

 apud

Digitized by Google

apud Alexandrum Plovvierium in *Apocriſi* in Epiſtolam Euſebii Romani ad Theophilum Gallum *de Cultu Sanctorum ignotorum* pag. 33. §. v. Edit. Rom. in (8). An. 1700.

Leptis magna, modo *Tripolis Barbarorum*. XIII.

Litaniæ, Majores, Minoreſve. 25.

Literæ infrequentiores in vetuſto lapide *Muſei Victorii*. 42.

Lyræ ſymbolum apud veteres Chriſtianos. X.

Londini nuncia rerum literariarum prodeunt. 2.

Lorica ex corio, lino, atque ære. 17. 18. Porro vario ſtructuræ genere Loricæ conſtabant. Videndus Juſtus Lipſius [*de Militia Romana Lib.* III. *Dialogo* VI.] Fabrettus in Syntagmate de Columna Trajani Capite IV. & item Cap. VII. Stevvechius in Vegetio, & alii.

Ab antiqua, ac parvula ex ære lamina, quam vidimus olim apud V. cl. Dominicum Vallarſium Presbyterum Veronenſem, heic Romæ deſcripſimus ineditam adhuc inſcriptionem, quæ ſequitur.

ORTHRI
AVG. L. PROC
A'. LORICATA

Aliam huic ſimillimam, pariter ex ære, ſed rotundæ formæ nuper vidimus forte fortuna adeuntes Muſeum Kircherianum, eamque ibidem deſcribendam perhumaniter conceſſit P. Contucius Contucci Muſei cuſtos, & ita ſe habet.

HECHI
AVG. L. PRO
A. LORICATA
EX. RATION
PECVLIA
RI

In utriuſque ſuperiori parte expreſſa eſt corona vittis expanſis, & in ima parte duplex palmæ ramus.

Putamus hos Auguſti libertos A. LORICATA, fuiſſe Procuratores ejuſdem A. LORICATA. VESTE; ita ut ad bellum profecturo *Loricam* miniſtrarent; & eam cuſtodire tenerentur pacis tempore. Fortaſſe idem officium gerebat ALCIMVS Neronis ſervus A. VESTA. CASTRENSI, memoratus a Fabretto in antiquo lapide Cap. IV. pag. 317. n. 409. Aliarum veſtium Procuratores, ſeu Cuſtodes, vel Præpoſitos ex antiquis titulis edidit Gruterus, & eos recenſet Gotius in Columbario, pag. 134. & 135. nempe A. VESTE PRIVATA, MATVTINA, REGIA, VENATORIA. SCAENICA, GLADIATORIA: Item TRIVMPHALI, cujus antiquum lapidem teſtem olim deſcripſimus, & ad eumdem miſimus ut ederetur, quem etiam edidit loco citato.

Alia quoque interpretatio horum Procuratorum officio tribui poſſet; quum de *Statua Loricata* Cæſaris Dictatoris in foro poſita mentio exſtet apud Plinium [*Hiſt. Nat. Lib.* XXXIV. *Cap.* V.] *Togata effigie*, inquit ille, *antiquitus Statuæ dicabantur. Placuere & nudæ tenentes haſtam ab Ephœborum gymnicis exemplaribus, quas Achilleas vocant. Græca res eſt nihil velare. At contra Romana, ac Militaris, thoracas addere. Cæſar quidem Dictator* LORICATAM *ſibi dicari in foro paſſus eſt &c.* Itaque Procuratores ad illam Statuam cuſtodiendam fortaſſe deſtinati erant ab Auguſto. Plane AGRYPNVS, Cæſaris Auguſti. A. STATVIS dicitur in vetuſto marmore Columbarii pag. 157. & SYNEROS Tyberii AD. IMAGINES pag. 158.

Igitur ſive *ad Loricatam veſtem*, ſive *ad Statuam Cæſaris Loricatam* cuſtodiendam adhibiti erant hi duo Liberti; & quidem HECHVS, ut mihi videtur, ex privilegio ſingulari.

Ludovicus XV. Francorum Rex. 48.

Lupi, Antonius Maria. 34.

Lutum Sapientiæ ignem diu perfert ſine damno. XVII. Quomodo conficiendũ *Ib.*

Maſſe-

M

MAffejus, Scipio. 70. 72.

S. MALCHVS. unus ex Septem Dormientibus Epheſinis. 7. 75. 78. Filius Rufi ex Optimatibus Epheſinorum. 61.

Manus multarum artium miniſtræ. 22.

Marbodæus, antiquus Poëta. 16.

Maria Carlotta Lenſzinſcki, Regina Francorum. 48.

Martene, Edmundus. 35.

S. MARTINIANVS. unus ex Septem Dormientibus Epheſinis. 7. 75. 78.

Martyres, qui dicantur? 24. 25. In tres claſſes diſtributi. 27. Bis Martyres aliquos nuncupatos invenimus. 26. Nonnullos Triplicatos. *Ibidem*. Eorum interceſſio apud Deum. 74. 77. 78.

S. MAXIMIANVS. unus ex Septem Dormientibus Epheſinis. 6. 75. 78.

Maximianus Imperator in Chriſtianos deſævit. 20.

Medicina contrariis aliquando curare ſolet. 26.

Menologium Græcorum, juſſu Baſilii Imperatoris editum. 11. 20. 72.

Mercurialis, Hieronymus. 57.

Miſſa, quare ita dicta? 35.

Mœror plerumque ſomnum perturbat. 57. 58. Graviſſimus comparat. 57.

Monachorum veterum occupatio. 77.

Monetæ cudendæ ratio apud veteres. 61.

Monogramma Chriſti nomen referens. XI. 18. 42. Alio quoque myſterio inſignitur. 18. Arcanum explicatur exemplis ſacræ vetuſtatis. *Ibidem*. Hoc Monogramma, ſed decuſſata Chriſti Cruce, adpoſitiſque utrimque literis A. & Ω. ſpectatur in averſa parte cuſi numiſmatis ærei, ac dicati memoriæ clariſſimi Viri Antonii Auguſtinii Archiepiſcopi Tarraconenſis, olim Ilerdenſis Epiſcopi: & hoc eſt lemma, quod legitur circa Monogramma. ΓΝΩΘΙ CΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΘΕΟΝ: hoc eſt. NOSCE TE IPSVM ET DEVM. Circa imaginem vero, adeo affabre elaboratam, ut plane nihil ſupra deſiderandum. ΑΝΤ ΑΥΓΟΥCΤΙΝ ΕΠΙCΚ ΙΛΕΡΔ. Scilicet ANTONIVS AVGVSTINIVS EPISCOPVS ILERDENSIS. Numiſma elegantiſſimum, & adhuc ab omni labe immune ſervatur in *Muſeo Victorio*. De eodem hoc loci utquumque meminimus, quod eruditis notum non ſit.

Monogrammatum uſus vetuſtiſſimus. 70.

Mors Dormitio dicitur in Scriptura Sacra. 29. 30. Hinc mortui Dormientes dicti. 29. Eadem eſt migratio quædam, commutatioque vitæ. 40. Infirmitas, & neceſſitas humanæ conditionis. 46. Apud Ethnicos Noctis filia dicebatur. 44. Item Somni ſoror. 44. 45. Nigras illi tribuebant alas. 49. 50.

Moſis orandi conſuetudo a Deo inſigni miraculo adprobata. 37.

Mumiæ Ægyptiorum cadavera aromatibus condita. 31. Noſtra ætate in variis locis adſervata. *Ibidem*.

Muratori, Ludovicus Antonius. 71.

Muſeum Carpineum. 42. 49. 55 Kircherianum. 8. Odam. *Vide* litera O. in hoc Indice. Strozium. 8. *V.* Strozium Muſeum. Victorium. *V.* Victorium Muſeum.

Muſiva opera vetuſtioris ævi. 70. Aliquando deleta. XII.

Muſivarii, hoc ævo inſigniores. *Vide* Artifices &c.

N

NAufragium metuebant Stoici. 40. Quare metuerent. *Ibidem*.

Nervæ Imperatoris reſponſum ad Atticum Herodis Athenienſis patrem. 65.

Neſtorii hæreſis nefanda. 59.

Nimbus circa caput, inſigne venerationis, & majeſtatis, quæ humanam exſuperat. 6. Rotundus circa Sanctorum Septem Dormientium imagines. 6. 10. In aliis veterum Chriſtianorum monimentis. 17. 23. 36.

Noctis imago apud Pauſaniam. 45. In antiqua lucerna. *Ibidem*. Mater Mortis, & Somni apud Ethnicos. 44.

NVLLVS IMMORTALIS. Elegans ſententia in aliquibus vetuſtis lapidibus. 47. 48. 49.

Nummi Decii ævo cuſi, & ejus nomine ſignati. 61. 65.

Nummus æreus Veterum Chriſtianorum editus *ex Muſeo Victorio*. xi. 6. 18. 54.

Nuncia rerum literariarum in variis locis noſtra ætate eduntur. 2.

O

OBitus Beatæ Mariæ Virginis, *Dormitio* dicitur. 32.

Ocularis, ſive conſpicillo utendum in confectione vitreorum Emblematum. xx.

Odam Hieronymus Eques. 19. 40. Laudatur. 56. Contigit autem, dum hæc prælo committerentur (diutius, quam oportebat expectantibus nobis hujus novæ Typographiæ commoditatem), amici Viri mors, defuncti Kalendis Martiis Anno MDCCXLI. neque apicem tollere de hoc ſcripto volentes, heic jacturam illius lugendam proponimus. Etenim, pene dixerim, nulla veteris elegantiæ pars illum latebat, qui Scientiarum quoque omnium fuit appetentior, & abdita perſcrutari curioſe, neque ſine fructu tentavit. Sane Mathematicas diſciplinas, & in his potiſſime Opticam, & mechanicas exercitationes, quæ ab illo fonte manarunt, tractare familiare habuit, ſcivitque cum fundamento earumdem rerum originem, & quædam occulta narrare, atque agere, artis peritioribus plerumque ſingularia. Picturam, Architecturam, Cælaturam, genio ſuo indulgens coluit. Itaque non nullas amicorum ſuorum imagines pinxit, potiſſime ſolidis coloribus, qui apud nos Italiæ incolas dicuntur *paſtelli*, & alia pariter ſolutis oleo coloribus, ut mos eſt ceteris. Ædificia ſuis inventis exornavit. Tabulas æreas cælavit. Poëſim amavit quamplurimum, & inter Arcades DORINDVS NONACRINVS nuncupatus fuit. De eodem adhuc vivo non nulla diximus in hac Diſſertatione Capite XV. atque etiam alibi. Plura tamen dicenda eſſent, ſed non exponenda compendio. Verum ut amici Viri memoria perennet, accepta ejus imagine ab Eq. Petro Leone Ghezio, Viro pictura inſigni, atque amico noſtro. De numiſmate cogitavimus, hoc lemmate adpoſito circa imaginem. HIERON. ODAM. ROM. EQ. ORD. CONSTANTIN. adjecto in adverſæ partis area, circa Minervæ ſignum emblemate. MILLE. DEA. EST. OPERVM. Sumto eodem ab Ovidii Libro III. Faſtorum: Ubi de ipſa Minerva inquit Poëta.

Mille Dea eſt operum. Certe Dea carminis illa eſt.
Si mereor ſtudiis adſit amica meis.

S. ONISIMVS. Martyr. 47. 48. Corpus ejuſdem una cum antiquo lapide, & Vaſe ſanguinis dono datum Petro Cardinali Ottobono. 48. Ab eodem Reginæ Francorum exhibitum. *Ibidem*. Notandus in lapide Palmæ ramus. 48.

Orpheus in antiqua gemma ſculptus. xxi. Typus Jeſu Chriſti apud veteres fideles. x. Fortaſſe ab eiſdem Chriſti fidelibus inſculptus. *Ibidem*.

OSTRANI, Populi in vetuſta ænea Tabula *Muſei Victorii* memorati. v.

Ottobonus, Petrus Cardinalis. 48.

Oves in antiqua gemma, una cum Paſtore evangelico. ix. i.

Ovidius Poëta clariſſimus, & Philoſophus Stoicorum ſectator. 40.

P

PAlma, & Corona Martyrii ſymbola. xi.

Papaver Somno ab Ethnicis dicatus. xi.

Papyracea Volumina ſunt maximæ vetuſtatis.

ſtatis. 70. Rariora, quæ lineis longioribus ſcripta ſunt. *Ibidem.* Duo ex his exſtant Romæ *in Muſeo Victorio.* 70.
Pariſiis nuncia rerum literariarum emittuntur. 2.
Paſtæ antiquæ repertæ in Anulis &c. *Vide* Anuli veteres &c. Noſtro ævo imitatione mirabili perficiuntur. XII. 16. Quomodo perficiantur. XII. XIII. & ſeqq. Opacæ, item translucidæ. XII.
Paſtor Bonus in antiqua gemma. IX. I. Typus Jeſu Chriſti. IX.
S. Paullinus Nolanus Epiſcopus. 8. 25. 26.
Pauſatio pro obitu in vetuſtis monimentis. 33.
Peccata contrariis virtutibus curantur. 26.
Phœbus diei ſymbolum. 51. 52. *V.* Sol.
Pictura vitium, ſive deformitates exprimens damnata. 22. Illud autem, quod de vitioſa pictura diximus, de ſermone quoque prolato, ac etiam de nutu oris, oculorum, capitis, atque humeri alterius, digitorumque, ad irridendos homines quoquo modo extra ordinem urbanitatis excitato, intelligendum eſt: Omnis enim hujuſmodi actio pictura eſt, hominem cum vitio repræſentans. *Pictura autem,* ut inquit Iſidorus (Orig. Lib. XIX. Capite XVI.), *eſt imago exprimens ſpeciem alicujus rei, quæ dum viſa fuerit ad recordationem mentem reducit.*
Pignorius, Laurentius. 6. 51.
Piſcis in antiqua gemma veterum Chriſtianorum inſculptus cum aliis ſymbolis. IX. I.
Plebs Romana utebatur in anulis, gemmis fictitiis 16. Idem & alios majoris Ordinis pro lubito feciſſe putandum. *Ibidem.* Noſtra ætate ille idem mos renovatus eſt. 16.
Plinius junior. XXII. XXIV. Senior. 22. 57. Dictum illius inſigne circa ſomnum. 45. Aliquid ſimile dixit Ariſtoteles de felicitate, atque infelicitate hominis. *Vide* Ethic. Libro I. pag. 66. Edit. *Petri Victorii* in fol.
Plumbeis Voluminibus ſcribebantur olim publica monimenta. 67. 76. Boldettus quoque non nullas Tabulas plumbeas inſcriptas ſe aliquando reperiſſe in Cœmeteriis, narrat; eaſque inflexas, ſive contortas in modum Voluminis. De illis meminit Libro I. Cap. LX. pagina 314. Tab. II. num. 3.
Porticus Pantheon ab Urb. VIII. Pont. ornamentis expoliata, converſis illis, in ſplendorem Vaticanæ Baſilicæ. 8.
S. Proculus Martyr, ingentibus clavis transfixus. 8.
Pythagoræ magna auctoritas. VI.

Q

Quæ latent nulli proſunt. XXI. Quæ ſigna in inferiori orbiculo fictilium lucernarum obſervare contingat. 55. Quare illa imprimerentur? *Ibidem.*
QUIETIS MINISTRI apud veteres. 51.
Quirinus, Angelus Maria Cardinalis S. R. E. Bibliothecarius. 68.

R

Regnum Tripolitanum ita dictum a Civitate illius Regni Principe. XIII.
Remeſius, Thomas. 41.
Religio vera Chriſtianorum purgata omnino a gentilitate eſt. 43. 44. Ab infidelibus odio habita. 68.
Reſurrectio mortuorum fidei monimentis roboratur. 34. 39. Fortaſſe anularis Chriſtianorum gemma eſt, quam paullo ante vidimus hiſce literis ex albo ſcalptis, area nigricante. ΦΟΤC ΚΙΝΕ ΕΛΠΙC. ſcilicet FVSCHINE SPES. nempe *Reſurrectionis*. Quid aliud enim innuit hæc gemma reperta in loculis defunctorum?
P. Græca litera in Monogrammate Jeſu Chriſti, aliquando non caret ſingulari myſterio. 18. Illud illuſtratur veteribus monimentis. *Ibidem.*
Romanorũ Pontificũ nummi veteres. 71.
Ro-

Digitized by Google

Romulum vetuſto, ſed falſo ritu, in cœlo collocabant Romani. 40.

Ruinart, Acta Martyrum. 24. 27.

S

S In antiquo epitaphio, non ſemel vitiatum. 42.

Saducæorum hæreſis circa reſurrectionem carnis verſabatur. 59.

Schefferus, Joannes. 45.

Scutum differt a clypeo. 17.

SENTINATES populi in antiqua, æneaque Tabula *Muſei Victorii* memorati. v.

Sepulcrum, *Domum æternam* dicebant Ethnici. *Vide* DOMVS AETERNA. In ſepulcris divitias reponebant. 41.

S. SERAPION. unus ex Septem Dormientibus Epheſinis. 7. 75. 78.

Sicomorus, lignum incorruptibile. 31. Ex hoc ligno Ægyptii arcas ſepeliendis cadaveribus parabant, & illas conſtruere mos erat ex duabus arboris partibus, excavato utrimque ligno ad menſuram corporis reponendi. *Ibidem*. Siquidem naves pariter excavato ligno fabricatas fuiſſe memorat Virgilius in Georgicis Lib. 1. Verſ. 262. & in Æneide lib. III. Verſ. 190. inquiens:

Hanc quoque deſerimus ſedem; paucisque relictis

Vela damus, vaſtumque cava trabe currimus æquor.

Plinius quoque Naturalis Hiſtoriæ Libro XVI. Cap. XL. de eadem navium ſpecie ait: *Germaniæ prædones ſingulis arboribus cavatis navigant, quarum quædam, & triginta homines ferunt &c.*

SILENTIARII miniſtri quietis nocturnæ apud veteres. 51.

Sol, ſive ApolloPhœbus. 51. 52. Ab effectu vario dicitur *aureus*, *purpureus*, *igneus &c.* Vide quæ de colore per eum rebus impertito diximus in Epiſt. ad Lectorem pag. XXI. num. (1). Ait Cicero *in Somnio Scipionis* pagina 375. *Deinde ſubter mediam fere regionem Sol obtinet Dux, & Princeps, & moderator luminum reliquorum, mens mundi, & temperatio; tanta magnitudine, ut cuncta ſua luce luſtret, & compleat &c.* Et Caſſiodorus, *Variarum* Lib. VI. *Epiſt.* IX. *Sol ortus, corporum colores fugata nocte detegit &c.* Prudentius Libro I. *contra Symmachum* inquit de eodem.

Hoc Sydus, currum, rapidaſque agitare quadrigas

Commenti, & radios capitis, & verbera dextræ,

Et frenos, phaleraſque, & equorum pectora anhela &c.

Unico tamen verſiculo Solis effectus mirabiles expreſſit Leo Stroza, alibi a nobis laudatus.

Scalda, Aggiorna, Colora, Orna, e Produce.

Ad SOMNVM, Miniſtri quietis apud veteres. 51.

Somnus apud Ethnicos, filius Noctis, Mortis frater. 44. Nigras habet alas. 49. Deorum placidiſſimus. 51. Virgam illi tribuebant. 50. Jovem aliquando ſopore oppreſſit, ab eoque mulctatus. 51. Papaver illi ſacer. XI. Fere dimidiam vitæ partem aufert. 45.

Somnus profundior a laboribus ſumitur. 57. Animæ ocium. *Ibidem*.

Somnus pro obitu. 32. & ſeqq. Somnus pacis in antiquis monimentis Chriſtianorum. 34. 35. 38. Item in Canone Miſſæ. 35.

Speluncæ in Judeæ regione frequentes erant. 29. Veterum aſylum, ſeu perfugium. *Ibidem*. In ſpelunca clauſi, & reperti Sancti Septem Dormientes. 28. 29. 60. 65.

Spiritus defuncti Martyris tamquam puer alatus exprimitur in antiquo Toreumate. 36. Ethnici alis papilionum decorabant animas. 36. Papilio plane animæ ſymbolum apud illos. Utrumque vero; Papilio nempe, atque Anima, ψυχὴ dicebatur. Sed plura apud Bonarrotium in Obſervationibus ad vitreorum vaſculorum fragmenta, p. 196.

Spo-

Digitized by Google

Sponius, Jacobus. 32. 33. 68.
Stoicorum opinio de Anima. 40. Naufragium timebant. *Ibidem*.
Strozium Muſeum. 8. Leo Præſul eruditus. *Ibidem*. Vide in hoc Indice *Ectypa*. Vide *Sol*.
Sulphure, ad ectypa conficienda, quomodo utendum. 3. 4.
Superbia ſanatur humilitate. 26.

T

Tabula marmorea *Muſei Victorii* inſculpta græce, ac latine, catenulis olim adpenſa. 47.
Tabulæ æreæ ſingulares *Muſei Victorii*. v. Ab aliis editæ. vi. A nobis in Præfatione ad Diſſertationem Glyptographicam, & iterum in folio majori. vi.
Tabulæ plumbeæ inſcriptæ, repertæ in ſpelunca Sanctorum Septem Dormientium. 67. 76. Scriptæ Decii ævo. *Ibidem*. Qui ſcripſerint illas. 67. In his ſcribebantur publica monimenta. *Ibid.* V. ſupra litera P. *Plumbea Volumina*.
Terra Tripolitana, levior ceteris. xiv.
Thebanorum Lex de abuſu picturæ. 22.
Theodoſiani hæretici, a quo ita nuncupati. 53.
Theodoſius Imperator, ut in Actis legitur, Epheſum proficiſcitur Sanctos Septem Dormientes viſurus. 63. Tabulas plumbeas repertas ubi manebant iidem Sancti, legit. 67. Baſilicam in honorem illorum ædificat; Item Xenodochium. 68. 69. Item aureas arcas ad condendas eorumdem reliquias. 68. 77. Floruit Sæculo quinto. 59. Eodem imperante Codex Theodoſianus emanat 63.
Theſaurus quid ſit? 62. Eſt primi occupantis. 62. 65. Repertus ab Attico Herodis Athenienſis patre. 65.
Theſſalonica Proconſule regebatur. 20.
Tibullus antiquus Poëta priſtinæ lectioni reſtitutus. 49.
Tripolis Barbarorum, alio vocabulo ab antiquioribus nuncupata. xiii.

V

Vaſa Aromataria, & Spargyricorum ad fictitias gemmas parandas accommoda. xvii. Vas in hoc Opere propoſitum ab illis diverſum. xvi. Quomodo conficiendum ut diutius conſiſtat? xvii.
Vas ſanguinis Martyrum tumulis adpoſitum. 35. 36. Experimento Viri eterodoxi, verus hominis ſanguis adgnoſcitur in iiſdem vaſculis. 36. *Vide* ſupra Leibnitz.
Vaticana Baſilica muſivis operibus recenter ornata. xii. Ab Urbano VIII. æneis ornamentis decorata. 8.
Venetiis nuncia rerum literariarum per ſingulas hebdomadas vulgantur. 2.
Victorium Muſeum. v. viii. & ſeqq. xxii. xxiii. 16. 19. 30. 35. 36. 42. 43. 46. 47. 53. 55. 64. 70. 71.
Victorius, Petrus collatis veteribus Codicibus, Ciceronis Opera emendat, atque edit nitidiſſime. viii. Varias lectiones ad oras librorum manu ſua notare conſuevit. 49. Tibullum pluribus locis reſtituit. *Ibidem*. Bibliothecæ ſuæ Codices, & Libros editos nomine ſuo ſignabat; ſibique & amicis ſuis communes eſſe, in illis ſcribebat. 49. Ejuſdem Diploma papyraceum vetuſtiſſimum. 70.
Virga ſignum poteſtatis. 30. 52.
S. Vitalis Martyr, clavis necatus. 8.
Vitrea emblemata auro bracteata, quomodo conficerentur a veteribus. 55. 56. Ad illorum imitationem non nullos cyathos apud Bohemos duplici cryſtallo compactos nuper vidimus heic Romæ, aurea bractea graphyo trita, variiſque coloribus intermediis.
Vitrea hujuſmodi Emblemata antiqua *Muſei Victorii* in hac Diſſertatione prolata, recenſita ſunt, poſt Capitum Elenchum, titulo *Figuræ, & antiqua monimenta*.
Vivas. Adclamationis genus in anulo æreo

æreo *Muſei Victorii* . xxii.
Urbanus VIII. Pont. Max. conflato ære vetuſto contignationis Porticus Pantheon , ornat memoriam Principis Apoſtolorum . 8.
Utere felix . Adclamatio veteribus frequens . xxii.

X

Xenodochium a Theodoſio juniore excitatum in honorem Sanctorum Septem Dormientium Epheſinorum . 69.

Z

Z Pro litera I. in antiquo marmore *Muſei Victorii* utrimque inſculpto . Scilicet parte una Ethnicorum memoria ; Parte altera, inſcriptione veterum Chriſtianorum . 42.
Zω . Veterum adclamatio in antiqua gemma *Muſei Victorii* . xxii.

FINIS.

EXCUDEBANT ROMAE
THOMAS ET NICOLAUS PAGLIARINI
BIBLIOPOLÆ ET TYPOGRAPHI
AD THEATRUM POMPEII
ANNO CIↃ. IↃ. CC. XLI. MENSE MAJO
SEDENTE
BENEDICTO XIV. PONT. OPT. MAX.
ANNO I.

Digitized by Google

Digitized by Google

005655804

Digitized by Google